

თბილისის ღია სასწავლო უნივერსიტეტი
TBILISI OPEN TEACHING UNIVERSITY

მაია ამირგულაშვილი

**საჯარო პოლიტიკის პროცესი და
ანალიზი**

თბილისი 2018

სახელმძღვანელო განკუთვნილია სოციალური მეცნიერებების სპეციალობის, როგორც ბაკალავრიატის, ასევე მაგისტრატურის სტუდენტებისათვის, ასევე ამ საკითხით დაინტერესებულ მკითხველთა ფართო წრისათვის.

რედაქტორი: სოციალური მეცნიერებების
აკადემიური დოქტორი
სოფო ჩქოფოია

რეცენზენტები: სამართლის დოქტორი
გიორგი ამილახვარი
ფილოსოფიის დოქტორი
მეჩი ლობჯანიძე

ISBN 978-9941-8-0812-8

© მაია ამირგულაშვილი

სახელმძღვანელოში მეცნიერულად არის გაანალიზებული საჯარო პოლიტიკის ანალიზის, როგორც სამეცნიერო დისციპლინის წარმოშობისა და განვითარების დინამიკა, არსებული პრობლემები და მათი გადაჭრის გზები. განხილულია, თუ რა გავლენას ახდენენ პოლიტიკური საკითხები საჯარო პოლიტიკის ინსტიტუტებზე. განხილულია პოლიტიკის პროცესის ზოგადი მოდელები, პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელების ძირითადი ნაბიჯები, საჯარო პოლიტიკის ანალიზის ძირითადი ინსტრუმენტები. ნაჩვენებია, თუ როგორ ხდება საჯარო პოლიტიკის დღის წესრიგის განსაზღვრა და პოლიტიკის რეაგირება პრობლემაზე, როგორ ხორციელდება საბიუჯეტო რესურსების გადანაწილება.

წიგნი შედგენილია საქართველოსა და საზღვარგარეთ გამოქვეყნებული სასწავლო და სამეცნიერო ლიტერატურის გათვალისწინების საფუძველზე.

წინათქმა

ადამიანის ცხოვრების თითოეული ეტაპი ხასიათდება მრავალი ვნებით, რომელიც აუცილებლად უნდა დაძლიოს ადამიანმა, ზოგს ძალუძს მაგრამ ვერ ახერხებს, ზოგიც კიდე კმაყოფილებაში ექცევა. როგორც იმანუელ კანტი იტყოდა, ერთ-ერთ მთავარ ვნებას წარმოადგენს უმწიფრობიდან გამოსვლა, შენი გონებით, თავით დაიწყო მობილიზაცია შრომისათვის. ამ წიგნში თითოეული აბზაცი სწორედ უმწიფრობიდან გამოსვლაა, მისმა ავტორმა ძალიან კარგად იცოდა შრომის ფასი. რამდენიმე წიგნის ავტორი, სტუდენტებს ყოველთვის შრომის მნიშვნელობაზე ესაუბრობდა ხოლმე.

მისი თითოეული ლექცია გაჯერებული იყო მკვეთრი ფრაზებითა და უდიდესი დამმუხტავი ენერგიით. არ შეიძლება ერთხელ მასთან საუბრის შემდეგ მოსვენება არ დაგეკარგა. ის იმ ადგილებს ეხებოდა, რომელიც ძალიან დიდი ხნის დავიწყებული გქონდა შენ, გრძნობდა და ესმოდა ადამიანების.

მაია ამირგულაშვილი გამორჩეული იყო თავისი ძლიერი ხასიათით, არასდროს საუბრობდა საკუთარ თავზე, მუდამ მომავალ თაობებზე ზრუნავდა.

წიგნი საჯარო პოლიტიკის ანალიზი მთლიანად მოიცავს მაია ამირგულაშვილის ნააზრევს და მასში ჩადებულია ყველა ის შეხედულება, რომელიც სამომავლოდ დაეხმარება თითოეულ სტუდენტს პროფესიის კიდევ უფრო გაღრმავებაში.

მაია ამირგულაშვილი ძალიან ბევრს იბრძოდა, რათა თითოეულ ახალგაზრდას ნათელი მომავალი ჰქონოდა. მისი

იდეები აგრძელებენ არსებობას სხვა ადამიანების (სტუდენტების) სხეულში.

მაია ამირგულაშვილი იყო იდეა, იდეა რომელიც ქადაგებდა შრომას, ერთგულებას, თავდადებას, სიყვარულსა და მეგობრობას!

სიყვარულითა და მარადიული პატივისცემით,
მისი სტუდენტები!

სამადლობელი გვერდი

*„ჩემი მსაჯული ჩემი ტვინია და ის პატარა ღმერთი,
რომელსაც სინდისს ეძახიან“
ილია ჭავჭავაძე*

მაია ამირგულაშვილი ყველაზე დიდ ძალას ახალგაზრდებში ხედავდა, ამიტომ მუდამ მზად იყო მათ განვითარებაში გარკვეული წვლილი შეეტანა, ვერასოდეს ეგუებოდა არა მხოლოდ მისი სტუდენტების, არამედ სხვა ახალგაზრდების წინააღმდეგ მიმართულ უსამართლობასა თუ უკანონობას, ამიტომ აღნიშნულის გამოსწორებაში დიდ ძალასა და ენერგიას დებდა.

მაია ამირგულაშვილი გახლდათ ადამიანი, რომელიც იბრძოდა თავისუფალი და დემოკრატიული სახელმწიფოს შენებისთვის და აღნიშნულის შენებაში მნიშვნელოვან ფაქტორად სწორედ სტუდენტების ძალასა და განათლებულ საზოგადოებას მოიაზრებდა. სწორედ ამ მიზანს ემსახურებდა სიცოცხლის ბოლო წუთამდე.

ძალიან ბევრი სტუდენტისა და კოლეგისათვის მაია ამირგულაშვილი არა მხოლოდ ლექტორი, არამედ მეგობარი და მათი საყრდენი იყო, სწორედ მსგავსი ურთიერთობების შედეგია ამ ნაშრომისთვის წიგნის სახის მიცემა. არსებული, ქალბატონი მაია ამირგულაშვილის მრავალწლიანი მუშაობის შედეგს წარმოადგენს, რომლის ამ ფორმით გამოქვეყნება ვერ მოხერხდებოდა, რომ არა მისი სტუდენტების ჩართულობა ამ საკითხში. ავტორი, დარწმუნებულები ვართ ამაყი და მადლიერი იქნებოდა თითოეული მათგანის მიმართ, განსაკუთრებით კი გვინდა გამოვყოთ მისთვის ყველაზე საყვარელი ადამიანები, როგორც იგი ამბობდა ხოლმე, მისი ბავშვები, მისი სტუდენტები: გიორგი (გიგი) იაკობიშვილი, თინური გვენეტაძე, ლერი ზაქაშვილი, ალექსანდრე კოპალიანი, ლევან

ვაშაყმაძე, თამაზ ყოჩიაშვილი, თორნიკე ოქროპილაშვილი და გიორგი თორდია.

ასევე განსაკუთრებული მადლობა გვინდა გადავუხასოთ ამ წიგნის რედაქტორს, სოფო ჩქოფოიას, მის მიერ გაწეული შრომის გამო.

თითოეულმა მათგანმა ძალზე მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა მთელი პროცესის განმავლობაში.

წიგნის მომზადება შეუძლებელი იქნებოდა, მაია ამირგულაშვილის ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეულად საყვარელი უნივერსიტეტის – თბილისის ღია სასწავლო უნივერსიტეტის, თანადგომის გარეშე.

პროცესში ჩართული თითოეული ადამიანის ძალისხმევის გარეშე, ნაშრომს ვერ ექნებოდა დღევანდელი სახე – მადლობა ამ ყველაფრისათვის.

**მაია ამირგულაშვილის დისშვილები,
ქეთევან და აკაკი მჭედლიძეები!**

თავი 1. პოლიტიკის ანალიზი, როგორც სამეცნიერო	
დისციპლინა, ჩამოყალიბება და განვითარება ...	10
1.1. საჯარო პოლიტიკის არსი, ისტორია და ძირითადი ცნებები	10
1.2. პოლიტიკური პროცესი და პოლიტიკის სახეობები	22
1.3. საჯარო პოლიტიკის პრობლემები, მისი აქტუალურობის ეტაპები და პოლიტიკური პროცესის ციკლი და მოდელები	34
1.4. საჯარო პოლიტიკის ცვლის მოდელები და გადაწყვეტილებათა მიღების მეთოდები	42
 თავი 2. სტრატეგიული გადაწყვეტილების მიღების	
პოლიტიკური ასპექტები: გადაწყვეტილება	
როგორც პოლიტიკური მართვის ძირითადი	
ფუნქცია	51
2.1. პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღების ტექნოლოგიები და ტიპოლოგია	51
2.2. გადაწყვეტილების მიღება ოპტიმალური მართვის თეორიის პრინციპით	60
2.3. პოლიტიკური გადაწყვეტილების გავლენა სახელმწიფოებრივ მართვაში	69
2.4. გადაწყვეტილებათა მიღება – თამაშის თეორიებისა და რაოდენობრივი (სტატისტიკური) მეთოდებით	78

თავი 3. საჯარო ადმინისტრირება და საჯარო პოლიტიკა:	
პოლიტიკის ანალიზი და კვლევის მეთოდები	85
3.1. დაგეგმვა, განხორციელება, შეფასება	85
3.2. პოლიტიკის ანალიზის ლოგიკა	95
3.3. პოლიტიკის კვლევის მეთოდები.....	104
თავი 4. საჯარო პოლიტიკა, როგორც მმართველობითი	
პროცესი	114
4.1. სახელმწიფო და ბიუროკრატია	114
4.2. არასამთავრობო სექტორის როლი საჯარო	
პოლიტიკაში	124
4.3. პოლიტიკის ანალიზი საქართველოში	135
რეზიუმე	139
გამოყენებულ ტერმინთა ნუსხა	149
გამოყენებული ლიტერატურა	151

თავი 1. პოლიტიკის ანალიზი, როგორც სამეცნიერო დისციპლინა, ჩამოყალიბება და განვითარება

1.1. საჯარო პოლიტიკის არსი, ისტორია და ძირითადი ცნებები

საჯარო პოლიტიკის ანალიზის, როგორც დამოუკიდებელი სასწავლო დისციპლინის ჩამოყალიბება არც თუ ისე ხანგრძლივ ისტორიას ითვლის, მიუხედავად იმისა, რომ მისი საფუძვლები სახელმწიფოს წინარე წარმონაქმნების ეპოქაში ისახება, კერძოდ კი მაშინ, როდესაც ხდება მართვის ფუნქციების ჩამოყალიბება. სოციალური ორგანიზაციების გართულებასთან და სახელმწიფო მართვის კომპლექსურობის ზრდასთან ერთად ჩნდება განსაკუთრებული პოლიტიკურ-სახელმწიფოებრივი მმართველობითი ცოდნის მფლობელთა კასტა, რომელთა მოღვაწეობაც გასაიდუმლოებული იყო. პოლიტიკური აზრის ადრეულ შრომებში ხდება სახელმწიფოს მართვის პრაქტიკული საკითხებით დაინტერესება, მართვის იდეალური რეცეპტებისა და ჩვევების ჩამოყალიბება. ამ მხრივ უნდა გამოიყოს ძველი ბერძენი მოაზროვნეები პლატონი და არისტოტელე.

შუა საუკუნეებში, ფეოდალური სახელმწიფოების პირობებში, მმართველთა მრჩევლების მოვალეობას ძირითადად სასულიერო პირები ასრულებდნენ, მაგრამ უკვე აღორძინების პერიოდიდან იწყება მათი საერო პიროვნებებით ჩანაცვლების პროცესი. ამ მხრივ საუკეთესო მაგალითს იძლევა XVI საუკუნის იტალიელი მოღვაწის ნიკოლო მაკიაველის შრომები, სადაც ავტორი პოლიტიკური გადაწყვეტილებებისა და ქმედებების გასამართლებლად უარს ამბობს თეოლოგიურ-მორალისტურ სქემაზე და პოლიტიკურ მოღვაწეობას მთლიანად აფუძნებს რაციონალურ-პრაგმატულ

მოდელზე. ამ კუთხით ცვლილება, როგორც უ. დანი აღნიშნავს, სოციალური ცოდნის დაგროვება-განვითარებაზე მეტად განპირობებული იყო საზოგადოებრივი ორგანიზაციის თანდათანობით გართულებითა და ახალი ეპოქის გამოწვევებით, რომელთა გადაწყვეტაც ხელისუფლებისაგან მოითხოვდა მეცნიერულად შემოწმებულ და სანდო ეკონომიკურ და სოციალურ ინფორმაციაზე დაფუძნებული გადაწყვეტილებების მიღებას.

XX საუკუნეში საჯარო პოლიტიკის ანალიზის განვითარება ახალ ფაზაში შედის და საწყის ეტაპზე იწყება მისი ეტაპობრივად პროფესიონალიზაციის, საუკუნის მეორე ნახევრიდან კი ინსტიტუციონალიზაციის პროცესი. მთელი XX საუკუნის მანძილზე საჯარო პოლიტიკის ანალიზში მოქმედ დირექტივებს განსაზღვრავდა ამერიკის შეერთებული შტატები, სადაც საჯარო პოლიტიკის ანალიზის ინსტიტუციონალურ დონეზე გაფორმება ოფიციალურად 1951 წლიდან იწყება.

ევროპაში საჯარო პოლიტიკის ანალიზის ინსტიტუციონალიზაცია გაცილებით მშვიდად ხდებოდა. მისი დამკვიდრება ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში არაერთგვაროვანი იყო.

ერთ-ერთი გერმანელი პოლიტოლოგის აზრით, საჯარო პოლიტიკის ანალიზის, როგორც დამოუკიდებელი სამეცნიერო დისციპლინის გავრცელება და დამკვიდრება დამოკიდებული აღმოჩნდა შემდეგ ფაქტორზე:

- ანალიტიკურ პროდუქციაზე მოთხოვნილების არსებობაზე;
- სახელმწიფო მართვის ისტორიულად დამკვიდრებულ ორგანიზაციულ მოდელებსა და რეგლამენტებზე;
- სამეცნიერო საზოგადოების პროფესიონალიზმსა და მათ მზადყოფნაზე, ჩართულიყვნენ ანალიტიკურ საქმიანობაში.

ამ მხრივ განსაკუთრებით აღსანიშნავია დიდი ბრიტანეთის გამოცდილება, სადაც საჯარო პოლიტიკის ანალიზის გამოყენება

ხელისუფლებაში მარგარეტ ტეტჩერის მოსვლისთანავე დაიწყო, რაც წარმოჩინდა იმ კუთხით, რომ მიმდინარეობდა სხვადასხვა სახის სახელმწიფო პროგრამების დაგეგმვა და ექსპერტიზა. ზოგადად კი საჯარო პოლიტიკის ანალიზის სამეცნიერო დისციპლინის სახით ჩამოყალიბება ევროპაში გასული საუკუნის 80-იან წლებს ემთხვევა, თუმცა შეერთებული შტატებისაგან ჩამორჩენა ამ სფეროში ევროპის კონტინენტზე ბოლომდე ვერ იქნა დაძლეული და ამ კუთხით ევროპასა და შეერთებულ შტატებს შორის დიდი განსხვავება შეინიშნება დღესაც.

ეტიმოლოგიურად ტერმინი პოლიტიკა მომდინარეობს ბერძნული, სანსკრიტული და ლათინური ენებიდან. პოლიტიკა ვებსტერის ენციკლოპედიაში განმარტებულია, ერთის მხრივ, როგორც ამა თუ იმ საქმეთა სამართავად საჭირო კეთილგონიერება ან სიბრძნე, მეორე მხრივ კი, პროცედურა, რომელიც უპირატესად მატერიალურ ინტერესებს ეფუძნება. აქვე პოლიტიკა განმარტებულია, როგორც ყოვლისმომცველი გეგმა, რომელიც მოიცავს ზოგად მიზნებსა და უპირატესად სახელმწიფო ორგანოთა და მათ წარმომადგენელთა მიერ მისაღებ პროცედურებს. ამავდროულად პოლიტიკა განიმარტება, როგორც განსაზღვრულ მოქმედებათა კურსი ან მეთოდი, შერჩეული მრავალ ალტერნატივას შორის, რომელიც მოცემულ პირობებში ყველაზე უკეთ წარმართავს და განსაზღვრავს მიმდინარე და მომავლის გადაწყვეტილებებს.²

აუცილებელია აღინიშნოს ის გარემოებაც, რომ სამეცნიერო თუ სხვა სახის ლიტერატურაში ნიშანდობლივი ზღვარია გავლებული ისეთ ტერმინებს შორის, როგორებიცაა: გეგმა, პროგრამა და პოლიტიკა. განსხვავებულია თითოეული მათგანის ინტერპრეტაციაც. სხვადასხვა წყაროში გვხვდება განსხვავებული განმარტებები, თუმცა თითოეული მათგანის ზოგადი მახასიათებლების გამოყოფა სავსებით შესაძლებელია. გეგმა - უმეტესწილად გაგებულია, როგორც სასურველ დასასრულამდე მისაღწევად გამოყენებულ მოქმედებათა

ზოგადი სქემა ან პროცედურათა ერთობლიობა, მაშინ როცა პოლიტიკა წარმოდგინდება, როგორც უპირატესად სახელმწიფო ორგანოთა და ინსტიტუტთა მიერ გატარებულ მოქმედებათა დადგენილი კურსი. ხოლო რაც შეეხება პროგრამას, მასში იგულისხმება სპეციფიკური, კონკრეტული ნაბიჯების ერთობლიობა, რომლებიც ამა თუ იმ პოლიტიკური კურსის რეალიზაციის მიზნით ხორციელდება. ამგვარად გეგმა შედგება კურსებისა და პროგრამისაგან და ამ სამ ცნებას შორის ყველაზე ფართო ხასიათს ატარებს. სწორედ ამიტომ, რომ ხშირ შემთხვევაში სახელმწიფოს გრძელვადიანი სტრატეგიული კურსები გეგმების სახით გამოისახება.

პოლიტიკა გულისხმობს ადამიანთა მოღვაწეობას დაკავშირებულს ისეთი გადაწყვეტილებების მიღებასა და გატარებასთან, რომლებიც აღჭურვილია რწმუნებულებით იმ საზოგადოების მხრიდან, რომლისთვისაც ისინი მიიღება. ამ ცნების სხვადასხვა მნიშვნელობა შეიძლება დაყვანილ იქნას ერთ ფორმულირებაზე: ტერმინით „პოლიტიკა“ განისაზღვრება მოღვაწეობა და პროცესი მაშინ, როდესაც „პოლიტიკური სისტემის“ ქვეშ იგულისხმება სტრუქტურისა და ტიპური ურთიერთობების არსებობა. პრაქტიკული მნიშვნელობით პოლიტიკამ შეიძინა „შესაძლებლობების ხელოვნების“, „მართვის ხელოვნების“ სახელწოდება. იგი განისაზღვრება, როგორც მეურვეობა იმაზე, თუ „ვის რა, როდის და როგორ მიეცეს“ პოლიტიკურ დისკურსში ცნება „პოლიტიკას“, უმეტესად აიგივებენ უფრო საჯარო მოქმედებათა სფეროსთან და საჯარო პოლიტიკის გამანაწილებელ ღონისძიებებთან, ვიდრე კერძო ორგანიზაციების შიდა პროცესებთან.

საჯარო პოლიტიკის ანალიზი შესაძლებელია, გაგებული იქნას, როგორც საჯარო პოლიტიკურ-მმართველობითი პროცესისა და მისთვის საჭირო ცოდნის წარმოების უზრუნველყოფის მექანიზმი. ამ გაგებით კი საჯარო პოლიტიკის ანალიზი ისეთივე ძველია, როგორც თავად ცივილიზაცია და მოიცავს კვლევის სხვადასხვაგვარ ფორმებს

დაწყებული მისტიციზმით დამთავრებული თანამედროვე მეცნიერებებით.

საჯარო პოლიტიკა შეიძლება იყოს პოზიტიური ან ნეგატიური იმის მიხედვით, თანხმდება თუ არა მთავრობა პრობლემათა დაუწყონებლივ მოგვარებაზე მუშაობის დაწყების მოთხოვნას. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საჯარო პოლიტიკა თავისი ნეგატიური გავებით, შესაძლებელია ორი ტიპის იყოს: უარყოფითი, როცა ხელისუფლება შემოთავაზებული პრობლემის მოგვარებაზე საერთოდ უარს აცხადებს, და იგნორირებითი, როცა ხელისუფლება სხვა პრობლემატიკას უთმობს ყურადღებას.

საჯარო პოლიტიკის საკმაოდ მრავალი დეფინიცია არსებობს. ერთის მხრივ, საჯარო პოლიტიკა არის სამთავრობო ჯგუფის დამოკიდებულება გარემოცვისადმი, მეორეს მხრივ კი მას განმარტავენ, როგორც საზოგადოებრივი ცხოვრების ამა თუ იმ სფეროში მთავრობის მიერ არჩეულ ან უარყოფილ ნებისმიერ კურსს. მსგავსი არცერთი განსაზღვრება არ იმსახურებს ნდობას, ვინაიდან თითოეული იმდენად ფართოა, რომ საკმაოდ ბევრ კითხვას ბადებს.

საჯარო პოლიტიკაში მონაწილე თითოეულ აქტორს მისი განმარტება განსხვავებულად ესმის და საკუთარი ჩართულობიდან გამომდინარე მის ინტერპრეტაციას ცდილობს. ასე მაგალითად, ჟურნალისტისთვის საჯარო პოლიტიკა, უპირველეს ყოვლისა სახელმწიფო სექტორის ღიაობასა და ინფორმაციის გამჭვირვალობასთან ასოცირდება. არასამთავრობო ორგანიზაციისათვის კი საჯარო პოლიტიკა მოქალაქეთა თანამონაწილეობით განხორციელებულ სახელმწიფო პოლიტიკასთანაა დაკავშირებული. რადგანაც საჯარო პოლიტიკის ერთ დეფინიციაზე შეთანხმება ვერ ხერხდება, ქვემოთ წარმოგიდგენთ სხვადასხვა ავტორის მიერ შემოთავაზებულ დეფინიციებს, რომელთა საფუძველზეც საჯარო პოლიტიკის რამდენიმე მნიშვნელოვანი მახასიათებელი იკვეთება, კერძოდ:

რომელიც
ძირითადად
მთავრობის მიერ
ინიცირდება და
ხორციელდება

რომელიც
„საზოგადოების
- სახელით
ხორციელდება

საჯარო პოლიტიკა
ესაა პოლიტიკური
კურსი

რომელზე
მუშაობასაც
მთავრობა ან
ორივეს ან
უარყოფს

რომელიც
ინტერპრეტირებული
და
განსორციელებულია
საჯარო და კერძო
სექტორის აქტორების
მიერ

პროფესორი რიჩარდ როუზი საჯარო პოლიტიკაში კონკრეტულ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებზე მეტად გულიხმობს მომავლისაკენ მიმართულ, ერთმანეთთან მეტ-ნაკლები კავშირის მქონე ღონისძიებათა გრძელვადიან სერიას. ამ პოზიციას, რომლის თანახმად, საჯარო პოლიტიკა მოქმედებათა ერთობლიობაა და არა რაიმე საკითხთან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილება იმაზე, თუ რა უნდა გაკეთდეს მომავალში, ბევრი მეცნიერი იზიარებს. მეცნიერი კარლ ფრიდრიხი კი გვთავაზობს შემდეგ დეფინიციას – საჯარო პოლიტიკა არის ცალკეული ინდივიდების, ჯგუფების ან მთავრობის მიზანმიმართული მოქმედება, რომელიც შესაბამის პირობებში დასახული მიზნის მისაღწევად ხორციელდება და სწორედ ამ შესაბამისი გარემო პირობებიდან ხდება, ერთის მხრივ, დასახული მიზნის მიღწევისათვის საჭირო რესურსებისა და შესაძლებლობების, მეორეს მხრივ კი – მიზნისკენ მიმავალ გზაზე არსებული წინააღმდეგობებისა და ხელისშემშლელი ფაქტორების განსაზღვრა.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე შეიძლება ვთქვათ, რომ საჯარო

პოლიტიკა - არის მიზანმიმართულ მოქმედებათა ერთობლიობა, რომლითაც ხელმძღვანელობენ პოლიტიკური აქტორები ანდა აქტორთა ჯგუფები პრობლემის გადაწყვეტის პროცესში.²

საჯარო პოლიტიკა დაკავშირებულია სამთავრობო გადაწყვეტილებებთან, როგორც ადგილობრივ, ისე სახელმწიფოებრივ დონეზე და ხორციელდება სახელმწიფო და სამთავრობო სტრუქტურების მიერ, თუმცა ეს აღნიშნულ პროცესში არ გამოირიცხავს არასამთავრობო სტრუქტურების ჩართვასა და მონაწილეობას. საჯარო პოლიტიკა მიმართულია სასურველი შედეგების მიღწევისკენ და ამ გავებით საჯარო პოლიტიკის განმახორციელებელნი ერთგვარი დიზაინერების როლში გამოდიან. თუმცა წინასწარ დასახული მიზნების რეალური განხორციელება ყოველთვის ვერ ხერხდება. აქ უნდა გავითვალისწინოთ ისიც, რომ საჯარო პოლიტიკა თავის არსში არა მარტო გადაწყვეტილების მიღებას, არამედ ამ გადაწყვეტილების რეალიზაციისათვის საჭირო გზების განსაზღვრასა და გადაწყვეტილების რეალიზაციის პროცესში არსებული წინააღმდეგობების დაძლევისაც გულისხმობს.

საჯარო პოლიტიკა იბადება იქ, სადაც არის მოთხოვნა არსებულ პრობლემათა მოგვარების აუცილებლობაზე. თუმცა მხოლოდ ცალკეული მათგანი თუ ხდება სამთავრობო ყურადღებისა და შემდეგი რეაგირების საგანი. ამდენად, საჯარო პოლიტიკის განხორციელება თავისი არსით შერჩევით ხასიათს ატარებს. საჯარო პოლიტიკა იწყება მაშინ, როცა მეგაპრობლემატიკიდან რამდენიმე ყველაზე აქტუალური პრობლემა გამოიყოფა და მათ გადაწყვეტაზე მიმდინარეობს მუშაობა. შერჩევის პროცესში ის კრიტერიუმი, რომ პრობლემა დაუყოვნებლივ გადაწყვეტას მოითხოვს და ხელისუფლების მხრიდან მსჯელობის საგანი უნდა გახდეს, ყოველთვის არაა განმსაზღვრელი. თუ რომელი პრობლემა იქნება შერჩეული პოლიტიკოსების მხრიდან რეაგირების საგნად, დამოკიდებულია მრავალ ფაქტორზე, მათ შორის კი განმსაზღვრელია ის კრიტერიუმები, რომლებითაც ხელმძღვანე-

ლობენ პოლიტიკოსები მართვის პროცესში. პრობლემის შერჩევა ასევე დამოკიდებულია პრობლემის სიმწვავეზე და იმაზე, თუ ვის მიერ და რამდენად კატეგორიული ფორმითაა პრობლემა ინიცირებული. განმსაზღვრელია ისიც, თუ ვინ აკეთებს განცხადებას პრობლემის შესახებ და რა საშუალებებით ცდილობს იგი პოლიტიკოსების მხრიდან ყურადღების მიქცევას. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საჯარო პოლიტიკაში იგულისხმება მხოლოდ ის აქტები, რომლებიც ხორციელდება და არა ის ინიციატივები, რაზეც მსჯელობა მიმდინარეობს, ანდა რომელთა განხორციელებაც იგეგმება.

საჯარო პოლიტიკის ანალიზის ისტორიაზე საუბრისას მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ საჯარო და კერძო სფეროებს შორის ურთიერთმიმართებისა და პროპორციის საკითხი, ვინაიდან საჯარო პოლიტიკის ამა თუ იმ მოდელის განხილვისას ამოსავალი სწორედ საჯარო და კერძო სფეროებს შორის სივრცის გადანაწილებაა. ამ თვალსაზრისით საჯარო პოლიტიკის ისტორია იმ ქვეყნებისათვის, რომლებიც დღეს დასავლეთის განვითარებულ სახელმწიფოებად იწოდებიან შეიძლება სამ ნაწილად დაიყოს:

XIX საუკუნისა და
უფრო ადრეული
პერიოდის -
„სახელმწიფო ღამის
დაიჯი“, იგივე
ლიბერალური
სახელმწიფო

XXI საუკუნის -
მარჯულთა
სახელმწიფო

XX საუკუნის ე.წ.
„საყოველთაო
კეთილდღეობის
სახელმწიფო“

სახელმწიფო ღამის დარაჯი – ესაა სახელმწიფო, სადაც საჯარო სექტორის ფუნქციონირება მინიმალურ ოპერაციებამდეა დაყვანილი, გაიგივებულია კანონის აღსრულებასთან, რომელიც იცავს კერძო საკუთრებას და ორიენტირებულია მხოლოდ საგარეო პოლიტიკის განხორციელებისათვის საჭირო რესურსების ამოღებაზე. გამომდინარე აქედან საკმაოდ შეზღუდულია სახელმწიფო აპარატი. აღნიშნული სახელმწიფოს პრინციპი დომინირებულ სისტემას წარმოადგენდა პოსტფეოდალური და დემოკრატიაზე ჯერ კიდევ ნაკლებად გადასული ევროპისათვის.

„სახელმწიფო ღამის დარაჯის“ მეტაფორა ასოცირდება ინგლისელ მოაზროვნე ჯონ ლოკთან, რომელმაც სათავე დაუდო ლიბერალურ ღირებულებებსა და აზროვნებას. მისივე აზრით სახელმწიფოს ფუნქციას მოქალაქეთა სიცოცხლის, თავისუფლებისა და კერძო საკუთრების დაცვა წარმოადგენს. აშშ-ში მსგავსი ლიბერალური იდეოლოგიის ფუძემდებელია თომას ჯეფერსონი, რომელმაც სახელმწიფო ღამის დარაჯის კონცეფცია ასე ჩამოაყალიბა: „უკეთესია მთავრობა, რომელიც ყველაზე ნაკლებად მართავს“

სახელმწიფო ღამის დარაჯის კონცეფცია, სახელმწიფოს მინიმალური ჩარევის საპირისპიროდ, გულისხმობს კერძო სფეროსათვის რაც შეიძლება ფართო ასპარეზის დათმობას, რომელიც თავისუფალი ბაზრის ე.წ. „უხილავი ხელით“ რეგულირდება.

საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფო-თავის გენიტს დასავლეთში, განსაკუთრებით კი ჩრდილოეთ ევროპაში მიაღწია 1960-70-იან წლებში. აღნიშნული ტიპის სახელმწიფო ეფუძნებოდა სახელმწიფოს ექსპანსიონისტურ როლს და მეტად პოზიტიურად ეხმაურებოდა სახელმწიფოს ჩარევას კერძო სექტორის რეგულირებაში. მიუხედავად იმისა, რომ საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს ნიშნები გაცილებით ადრე, ინდუსტრიალიზაციის ეპო-

ქაში შეიმჩნეოდა, აღნიშნული კონცეფციის დამკვიდრების ათვლის წერტილად გერმანიაში პირველი მსოფლიო ომის წინანდელი პერიოდი მიიჩნევა. ოთხ ფონ ბისმარკი, გერმანიის კანცლერი, პირველი იყო, ვინც კერძო ინდუსტრიაში დასაქმებული მუშებისათვის სოციალური დაზღვევის სისტემა შემოიღო. აღნიშნულმა სისტემამ დემოკრატიული სახელმწიფოების მთელი მოსახლეობა მოიცვა. იმ პერიოდისათვის ევროპული დემოკრატიები „საყოველთაო კეთილდღეობის“ სახელმწიფოებად აღიქმებოდა და ერთის მხრივ გულისხმობდა სახელმწიფოს თითოეული მოქალაქისათვის კეთილდღეობის მინიმალური სტანდარტების უზრუნველყოფას, რაც „სახელმწიფო ღამის დარაჯის“ პირობებში მხოლოდ და მხოლოდ საეკლესიო შემოწირულობებით ხორციელდებოდა; მეორეს მხრივ სახელმწიფომ თავისთავზე იტვირთა საჯარო სიკეთეებით მოქალაქეთა უზრუნველყოფა, რაც საჯარო ადმინისტრირების უმთავრეს ფუნქციად გადაიქცა; მესამე – სოციალური უფლებების დაცვა საზოგადოების უმთავრეს ფუნქციად იქცა და მისი განხორციელება დემოკრატიის მიღწევის შესაძლებლობასთან გაიგივდა.

1980-იანი წლებიდან საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს მიმართ გაჩნდა იმედგაცრუების პირველი ნიშნები და დაიწყო მის პრინციპებზე უარის თქმა, რაც მეტწილად გამოწვეული იყო ფინანსური პრობლემებით, კერძოდ: მოსახლეობის საშუალო ასაკის ზრდასთან ერთად სულ უფრო და უფრო მატულობდა სოციალური დახმარებების საერთო ღირებულება. ამავდროულად მოსახლეობის დასაქმებულ ნაწილს აწევებოდა ხანდაზმულთა მომსახურების მზარდი ხარჯები, რაც იწვევდა სოციალურ დახმარებათა პაკეტის შეთავაზების შემცირებას.

საერთაშორისო ეკონომიკური აზრი ნეგატიურადაა განწყობილი საყოველთაო კეთილდღეობის კონცეფციის მიმართ, რისი ერთ-ერთი მიზეზიცაა კერძო საკუთრების ნაციონალიზაცია და სახელმწიფოს ვალდებულებების საზღვრების უკიდურესი გაფართოება, რაც

წინააღმდეგობაში მოდის საბაზრო ეკონომიკის პრინციპთან. გასული საუკუნის 80-90-იან წლებში მოხდა საყოველთაო კეთილდღეობის იდეის გადაფასება და სახელმწიფო იძულებული გახდა, დაბრუნებოდა დახმარებების ისეთ ძველ სისტემას, როგორიცაა ეკლესია და შემოწირულობები.

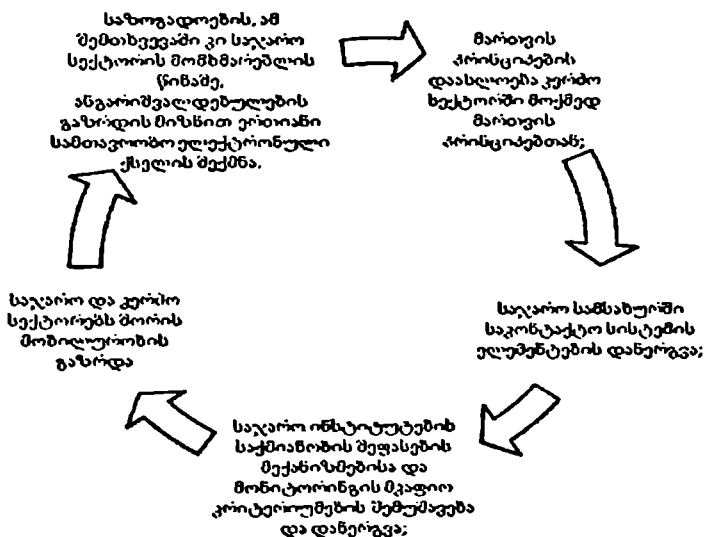
მიუხედავად ზემოთქმულისა, საყოველთაო კეთილდღეობის სისტემა კრიზისის ნაცვლად კორექტირებას დაექვემდებარა და დღეს საყოველთაო კეთილდღეობის ქვეყნები კვლავაც ინარჩუნებენ ეკონომიკურ კონკურენტუნარიანობასა და პოლიტიკურ ლეგიტიმაციას.

მარეგულირებელი სახელმწიფო - მიუხედავად საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს კრიზისისა, დღემდე არავის უთქვამს მასზე საბოლოოდ უარი. მეოცე საუკუნის ბოლოს მკვეთრად შეიცვალა საჯარო პოლიტიკის დღის წესრიგი. სოციალური კეთილდღეობის პირობებში, სახელმწიფოს მიერ წარმოებული სერვისის გადაცემა იშვიათად ხორციელდებოდა საჯარო სექტორის გარეშე. ბოლო ათწლეულებში კი სერვისების უზრუნველყოფა კერძო სააგენტოების თანამონაწილეობით ხორციელდება და ასევე აქტიურია საჯარო სექტორში არსებული პრივატიზაციის პროცესი. ყოველივე ეს კი აღინიშნება, როგორც საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოდან მარეგულირებელი სახელმწიფოსაკენ ტრანსფორმაციის პროცესი, რომელიც სახელმწიფოს ფუნქციების გაფართოებით დაგვირგვინდა. რაში გამოიხატება ეს? სახელმწიფო მის მიერ შესრულებულ ფუნქციებს კერძო სექტორს უთმობს, თუმცა იგი იტოვებს კერძო სექტორისათვის გადაცემული ფუნქციების შესრულებაზე კონტროლისა და რეგულირების უფლებას. მსგავსი სახელმწიფო იყენებს რეგულაციის სხვადასხვა ინსტრუმენტს, თუმცა პირდაპირ არაა ჩართული საჯარო სიკეთეებისა და სერვისების წარმოებაში. დღეს აღნიშნული მოდელი ფართოდაა გავრცელებული მსოფლიოს სხვადასხვა დემოკრატიებში.

მარეგულირებელი სახელმწიფო ეფუძნება ახალი საჯარო

მენეჯმენტის კონცეფციას, რომელსაც საფუძველი ჩაეყარა დასავლეთში ნეოკონსერვატორების ხელისუფლებაში მოსვლის პერიოდიდან და რომელიც დასავლურ სამყაროში სწრაფი და ეფექტიანი რეგულირების ჩარჩოდ იქნა აღიარებული გასული საუკუნის 90-იან წლებში. ეს მოდელი ეყრდნობა სახელმწიფოს საზღვრების გაფართოებას, რაც კერძო სექტორის შეკვეცის ხარჯზე მიიღწევა.

მიუხედავად საჯარო სექტორის ფუნქციონირების ეფექტიანობის ზრდისა, აღნიშნულ მოდელს გააჩნია რიგი ნაკლოვანებები, რაც უპირველეს ყოვლისა დაკავშირებულია დემოკრატიული ლეგიტიმაციის პრობლემასთან. მარეგულირებელი სახელმწიფოს დროს საჯარო სექტორის ეფექტიანობის გაზრდის მიზნით პრიორიტეტებად აღიარებულია ახალი საჯარო მენეჯმენტის შემდეგი პრინციპები:

ბოლოს უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მარეგულირებელი სახელმწიფო ახდენს პოლიტიკური ავტორიტეტების დელეგირებას პროფესიულ სააგენტოებზე, რაც განსაკუთრებით გამართლებულია ტექნიკური ხასიათის პრობლემების გადაწყვეტისას.

1.2. პოლიტიკური პროცესი და პოლიტიკის სახეობები

საჯარო პოლიტიკაზე საუბარი ძალზე ნაცნობია. ყოველდღიურად ვისმენთ ნარკოტიკების უფრო ეფექტური კონტროლისა და სკოლებში ძალადობის აღმოფხვრის მოთხოვნას, უსახლკაროთა მიმართ სახელმწიფოს/ქალაქის პოლიტიკის შეცვლის შესახებ წინადადებებს და ა.შ. ტერმინის „პოლიტიკა“ შინაარსი მრავალგვარია, ხოლო მისი შემუშავების პროცესი კიდევ უფრო რთული.

პოლიტიკა შეიძლება განვიხილოთ, როგორც კონკრეტული პრობლემის ან პრობლემათა ნაკრების გადაჭრისათვის მიზნების დასახვა, რომელსაც ხშირად ახლავს ამ მიზნების მიღწევისათვის საჭირო გეგმების, პროგრამების ან ინსტრუქციების უფრო დეტალური აღწერა.

საჯარო პოლიტიკა მთავრობის ლეგიტიმური (პრეზიდენტის, საკანონმდებლო ხელისუფლების, სახელმწიფო ორგანოების) ან არასამთავრობო აქტორების (არაკომერციული ორგანიზაციების, ფონდების, კვაზი-სამთავრობო ორგანიზაციების, კერძო კორპორაციების) მიერ წარმოდგენილი ოფიციალური განაცხადია, მნიშვნელოვანი, ზოგჯერ კი ნაკლებმნიშვნელოვანი საჯარო პრობლემის შესახებ. ჩვენი მოლოდინია, რომ ყველა დონეზე გადაწყვეტილების მიმღებნი დიდ დროსა და ენერგიას მოახმარენ ისეთ საკითხებს, როგორიც არის საერთაშორისო ურთიერთობები, ჯანდაცვა, დასაქმება, ეკონომიკა, სამოქალაქო უფლებები, გარემოს დაცვა, ტრანსპორტი, სოფლის მეურნეობა, წესრიგის დაცვა და ა.შ. ნებისმიერ შემთხვევაში საჯარო პოლიტიკა არის ის, რის შესრულებას ან არშესრულებას ცალკეული ორგანიზაცია ან საჯარო, კერძო ან არაკომერციული ორგანიზაციების მთელი ქსელი გადაწყვეტს.

ორგანიზაციები ყველა სექტორში აქტიურად არიან ჩართულნი საჯარო პოლიტიკის გატარებაში. ისინი მონაწილეობენ პოლიტიკის შემუშავებაშიც. სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ საჯარო პოლიტიკის შექმნაში. ორგანიზაციის პერსონალი წერილობით ჩამოაყალიბებს და განსახორციელებლად წარადგენს წინადადებებს; ასევე ტარდება მოსმენები და წარმოდგენილი იქნება ექსპერტის რჩევები; სხვადასხვა ორგანიზაციების წარმომადგენლები, განსაკუთრებით კი პოლიტიკური თანამდებობის პირები, ეცდებიან კონკრეტული მოსაზრებების საჯარო მხარდაჭერის მოპოვებას. სამთავრობო სტრუქტურები ამუშავებენ, უფრო მეტად არაკომერციული ორგანიზაციების წარმომადგენლებს სთხოვენ კანონმდებლის განზრახვის დაკონკრეტებას ან განმარტებას, რითაც ისინი პოლიტიკის შემუშავების პროცესს აგრძელებენ.

უფრო მეტიც, საჯარო, კერძო და არაკომერციული ორგანიზაციები არა მარტო იმ პოლიტიკის შემუშავებაში მონაწილეობენ, რომელიც თვით მათ საქმიანობას განსაზღვრავს, არამედ ისინი საჯარო პოლიტიკაზე გავლენის მოხდენას ცდილობენ საკუთარი წევრების სახელით. ბევრი ასეთი ჯგუფი შემოიფარგლება საზოგადოებისათვის ინფორმაციის მიწოდებით და არაპირდაპირ ზემოქმედებას ცდილობს საკუთარი ინტერესის სფეროში პოლიტიკის ფორმირებაზე. ზოგი კი პირდაპირ მოქმედებს და ქირაობს ლობისტებს, რომლებიც კონკრეტულად პოლიტიკის შემუშავების პროცესზე ზემოქმედებით არიან დაკავებული.

ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში ყველა ვფიქრობთ, არა იმდენად პოლიტიკაზე, რამდენადაც მის ცალკეულ მიმართულებებზე. ამასთან ჩვენ ყველაზე მეტად დაკავებული ვართ პოლიტიკური პროცესის შედგენით და არა თვითონ პროცესით. სწორედ ამ შედეგებით შეგვიძლია გავიგოთ, თუ როგორ ზემოქმედებას ახდენს

სახელმწიფო საზოგადოებაზე - აუმჯობესებს თუ აუარესებს ის ჩვენს ცხოვრებას.

სიტყვა „პროცესი“ ნიშნავს გარკვეული მიმართულებით მოძრაობას, თანმიმდევრულ ცვლილებებს, ევოლუციას, სტადიების გავლას, ერთობლივ მოქმედებას რაიმე შედეგის მიღწევის მიზნით.

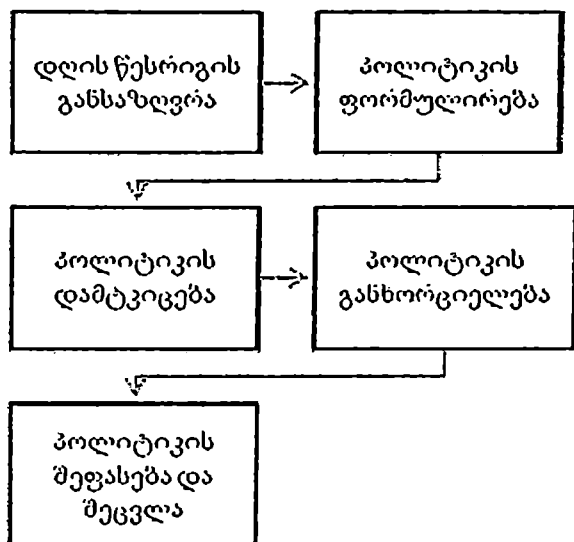
1960-1970-იან წლებში პოლიტოლოგიაში ჩამოყალიბდა მიმართულება, რომელიც სწორედ პოლიტიკური პროცესით არის დაკავებული იმით, თუ როგორ ფორმირდება მთავრობის ესა თუ ის პროგრამა, როგორ ტარდება იგი ცხოვრებაში, როგორ გავხადოთ ყველაფერი ეს უფრო ეფექტური.

პოლიტოლოგიაში ცნება „პოლიტიკური პროცესი“ საკმაოდ გავრცელებულია და გამოიყენება საზოგადოების პოლიტიკურ სისტემაში მიმდინარე ყოველგვარი ცვლილების, დროსა და სივრცეში მისი განვითარების დინამიკის აღსანიშნავად. უფრო დეტალურად კი, პოლიტიკური პროცესი ესაა იმ მოქმედებათა ერთობლიობა, რომელიც ხორციელდება საზოგადოების პოლიტიკური სისტემის ჩამოყალიბების, ფუნქციონირების, განვითარებისა და გარდაქმნის უზრუნველსაყოფად. პოლიტიკური პროცესი მრავალსახოვანი მოქმედებების თავმოყრაა, რომელშიც მონაწილეობენ პოლიტიკური ინსტიტუტები და ორგანიზაციები, ხელისუფლებითი სტრუქტურები და სამოქალაქო დაწესებულებები, სოციალური ჯგუფები და ფენები. ისინი ისწრაფვიან საკუთარი მიზნების რეალიზაციისათვის შესაბამისი მეთოდების, პროცედურებისა და პრინციპების გამოყენებით.

პოლიტიკის პროცესში კონკრეტული ჯგუფების, კერძოდ, საჯარო და არაკომერციული ორგანიზაციების ქცევის გასაგებად აუცილებელია, წარმოდგენა გვქონდეს იმ კონტექსტზე, რომელშიც მათ უწევთ საქმიანობა.

იმისათვის, რომ საჯარო პოლიტიკის შემუშავებაში განისაზღვროს საჯარო და არაკომერციული ორგანიზაციების როლი, მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია, უპირველესად განვიხილოთ თვით

საჯარო პოლიტიკის შემუშავების პროცესი. აღნიშნული პროცესი მოიცავს ხუთ საფეხურს:

განვიხილოთ თითოეული ცალ-ცალკე:

დღის წესრიგის განსაზღვრა - მანამ, სანამ მოხდება პოლიტიკური კურსების ამოქმედება, მათ უნდა მიიქციონ გადაწყვეტილების მიმღებთა ყურადღება. მრავალ „კონკურენტ“ განაცხადს შორის გადაწყვეტილებების მიმღებებმა უნდა ამოირჩიონ პრიორიტეტული და არაპრიორიტეტული პრობლემები. დღის წესრიგის განსაზღვრისას ხდება აღიარება, რომ გარკვეულ პრობლემებს ყურადღება და შესაბამისი მოქმედება სჭირდება, ზოგის გადაჭრა კი შეიძლება გადაიდოს. ის, თუ რა ჩაითვლება მნიშვნელოვან პრობლემად, დამოკიდებულია პოლიტიკურ „მიქცევა-მოქცევაზე“. ასე მაგალითად: 1970-1980-იან წლებში აშშ-ს საგარეო

პოლიტიკაში დომინირებდა ახლო აღმოსავლეთში საბჭოთა მოძრაობის საკითხი; 1990-იან წლებში ყურადღება გამახვილდა ე.წ. „ცხელ წერტილებზე“, როგორიც იყო სომალსა და ბოსნიაში. უკანასკნელ პერიოდში საგარეო პოლიტიკის ყურადღების ცენტრში მოექცა ავღანეთი, ერაყი, ირანი და ჩრდილოეთ კორეა. ამდენად, დროთა განმავლობაში კონკრეტული საკითხი შეიძლება მნიშვნელოვანი ან უმნიშვნელო გახდეს.

საჯარო პოლიტიკის დღის წესრიგის განსაზღვრაში მრავალი ადამიანი მონაწილეობს. პოლიტიკის დღის წესრიგის განსაზღვრის პროცესი შეიძლება მოვლენათა სამი ნაკადის შერწყმად განვიხილოთ:

პოლიტიკის
აღიარება

პოლიტიკური
ქმედება

პოლიტიკის
გენერირება

პირველი, პოლიტიკის აღიარება მიგვანიშნებს იმ გზებზე, თუ როგორ იძენს ცალკეული თემები მნიშვნელობას და მოითხოვს ქმედებას. შეუძლებელია იმის არწარმოდგენა, თუ რა ზეწოლას განიცდიან გადაწყვეტილებების მიმღებნი მნიშვნელოვანი საკითხების არჩევისას. პოლიტიკის მიზნად შეიძლება იქცეს ის მოვლენები,

რომლებიც მეტ ყურადღებას მოითხოვს. მაგალითად, ქარიშხლით, წყალდიდობით ან სხვა სტიქიური უბედურებით გამოწვეული ზარალი.

დღის წესრიგის განსაზღვრის მეორე ფაზა შეიძლება თითქმის იმავდროულად მიმდინარეობდეს. სანამ ყურადღება მახვილდება კონკრეტულ პრობლემაზე, სავარაუდოა, რომ მრავალი ადამიანი ჩაერთვება პრობლემის გადაჭრის გზების გენერირების მცდელობაში. მოსაზრებები შეიძლება ეკუთვნოდეს თვითონ გადაწყვეტილებების მიმღებებს, მათი პერსონალის წევრებს, სამეცნიერო საზოგადოების წარმომადგენლებს, ან ზოგადად საზოგადოებას. ჩვეულებრივ გადაწყვეტილებების კასკადი გრძელდება მანამ, სანამ რამდენიმე იდეა არ მოიპოვებს განსაკუთრებულ აღიარებას. ყველაზე ხშირად კი ეს ის იდეები იქნება, რომლებიც არა მარტო პრობლემის გადაჭრას გვიკარნახებს, არამედ პოლიტიკურად მისაღებიცაა.

პოლიტიკის დღის წესრიგზე მოქმედ მოვლენათა მესამე ნაკადია პოლიტიკური ქმედება. პოლიტიკის დღის წესრიგში მოხვედრისათვის წამოყენებული წინადადებები პოლიტიკურ რეალობას უნდა შეესაბამებოდეს. დღის წესრიგში მოხვედრის მეტი შანსი აქვთ იმ წინადადებებს, რომლებიც დომინანტური პოლიტიკური კლიმატის შესატყვისია, მხარს უჭერს როგორც მოქმედი ადმინისტრაცია და საკანონმდებლო უმრავლესობა, ასევე ინტერესთა ჯგუფები. პოლიტიკური რეალობები, შემოთავაზებული გადაწყვეტილებები, იდეები და ცალკეული საკითხების აღიარება, ის ნაკადებია, რომლებიც საჭირო დროს უნდა გაერთიანდეს, რათა მოქმედება განხორციელდეს.

პოლიტიკური ქმედებისათვის ხელსაყრელი მომენტები შეზღუდულია და დიდი უნარი სჭირდება სხვადასხვა ნაკადის ისე მართვას, რომ კონკრეტული ინტერესები საუკეთესოდ იყოს დაცული.

პოლიტიკის ფორმულირება – როგორც კი პოლიტიკურ დღის წესრიგში წარმოიშობა ახალი იდეა, ან იდეათა ერთობლიობა იწყება

პოლიტიკური პროგრამების შემუშავების უფრო საფუძვლიანი პროცესი – პოლიტიკის ფორმულირება.

პოლიტიკური პროცესის ცენტრალური სტადია, პოლიტიკის ფორმულირება, ვარაუდობს არამართო აბსტრაქტული იდეებისა და მოსაზრებების კონკრეტულ და მკვეთრ ფორმულებში გადატანას, არამედ შესაძლებელია საწყისი მოსაზრებების სრული გადასინჯვაც.

ანალიზებდნენ რა პოლიტიკურ ციკლს, მეცნიერებმა განმა და სოგუნდომ გამოყვეს პოლიტიკის ფორმულირების ფაზები.

პირველი ესაა ფაზა გადაწყვეტილებების მეთოდების შესახებ, ანუ მექანიზმების და პროცედურების არჩევა, რომელთა საფუძველზეც იწყება შემდგომი პროცესი. მაგალითად სავალდებულოა თუ არა, მიღებულ იქნეს რაიმე გადაწყვეტილება მინისტრთა კაბინეტის მიერ ან შეიძლება თუ არა, რომ ისინი სახელმწიფო მოხელეებს გადავებართ? უნდა მივიღოთ ეს გადაწყვეტილება ჩვეულებრივი წესით თუ ამ მიზნისთვის აუცილებელია სპეციფიკური კომისიების შექმნა? საჭიროა თუ არა მოცემული შემთხვევებისათვის კონსულტაციები საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან და თუ კი, სახელდობრ რომელთან?

ყოველივე ეს ნათლად წარმოაჩენს, რომ საუბარია მთლიანი პოლიტიკური პროცესის საკმაოდ მნიშვნელოვან ფაზაზე, რომელიც განსაზღვრავს თუ რომელ შემდგომ მიმართულებას მიიღებს იგი, ვისი ინტერესი იქნება გათვალისწინებული და ვისი არა.

პოლიტიკური პროცესის ფორმულირების მეორე ფაზა ვარაუდობს პრობლემის უფრო ზუსტ განსაზღვრას.

მესამე ფაზა მიზნების დასახვა და პრიორიტეტების დადგენაა.

ბოლო ეტაპი მოიცავს ალტერნატიული ვარიანტების შედარებასა და მათ შეფასებას. აღნიშნულ ეტაპს საბოლოო ვარიანტებამდე მივყავართ, არჩეული ალტერნატიული ვარიანტი სტადიის საბოლოო პროდუქტი ხდება, ესაა ის გადაწყვეტილება, რომელიც ასრულებს პოლიტიკის ფორმულირების პროცესს.

მაშასადამე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ პოლიტიკის ფორმულირების სტადიაზე ადრე წამოყენებული საერთო ხასიათის იდეები გადაიქცევა კონკრეტულ დადგენილებებად და დეტალურ პროგრამებად.

საბოლოოდ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ საჯარო პოლიტიკის ფორმულირება მოიცავს ფორმალური პოლიტიკის განაცხადის შემუშავებას, რომლებიც ლეგიტიმურად მიიჩნევა.

პოლიტიკის დამტკიცება/ლეგიტიმაცია - ისეთი მეცნიერები, როგორებიც არიან კრაფტი და ფერლონგი პოლიტიკის დამტკიცებას/ლეგიტიმაციას განმარტავენ, როგორც „გადაწყვეტილები-სათვის იურიდიული ძალის მინიჭებას ან პოლიტიკური ქმედების დამტკიცებას“. ისინი აღნიშნავენ, რომ ლეგიტიმაცია შეიძლება იყოს მარტივი და რთული. როცა ლეგიტიმაციაზე ვსაუბრობთ, როგორც აღიარებული ხელისუფლების მიერ პოლიტიკის მოწონებაზე, მაგ: კანონპროექტის მიღება, ეს ლეგიტიმაციის მარტივი პროცესია. მათი აზრით, ლეგიტიმაცია უფრო მეტად ფართო საზოგადოების მიერ ახალი პოლიტიკის მიღებას ეხება. პოლიტიკის აღიარების პროცესი განხილული უნდა იქნეს იურიდიული ასპექტის, პოლიტიკური კულტურის, ღირებულებებისა და საზოგადოებრივი მხარდაჭერის დონის კონტექსტში.

კრაფტისა და ფერლონგის აზრით, ლეგიტიმაციის მთელი პროცესი უმეტესად პოლიტიკურია. კანონმდებლებმა შეკითხვები პოლიტიკის მიღებამდე უნდა დასვან. საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვის შედეგების განხილვა, ინტერესთა ჯგუფების შეხედულებების გათვალისწინება, ფართო პოლიტიკური დებატების დაწყება და პრობლემის ეთიკური მხარის ანალიზი - პოლიტიკის ლეგიტიმაციისათვის საჭირო მხოლოდ რამდენიმე გზაა.

პოლიტიკის გატარება - საჯარო და არაკომერციული ორგანიზაციების წევრები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ პოლიტიკის დღის წესრიგის განსაზღვრასა და საკანონმდებლო

პოლიტიკის ჩამოყალიბებაში, მაგრამ ისინი ჩართულნი არიან ასევე თვით პოლიტიკის გატარებაშიც, როგორც მისი შემუშავების ნაწილში. თავისი ბუნებით კანონმდებლობა ზოგადია და არა დეტალური. კანონმდებლებს არ შეუძლიათ პოლიტიკის ცალკეული საკითხის წინასწარ განჭვრეტა, რომელიც მისი გატარების პროცესში შეიძლება წამოიჭრას. უფრო მეტიც, მათ ზედმეტი შეზღუდვებით არ სურთ ხელ-ფეხი შეუკრან პროგრამის მენეჯერებს. შესაბამისად კანონმდებლობა კონკრეტული პროგრამის დეტალების დამუშავების თავისუფლებას საჯარო მენეჯერებს უტოვებს.

პოლიტიკის გატარება არის „აქტივობათა ერთობლიობა, რომელიც მიმართულია პროგრამის განსახორციელებლად“. კრაფტისა და ფერლონგის აზრით, პოლიტიკის გატარება მოიცავს: ორგანიზებას, ინტერპრეტირებას და გამოყენებას. ორგანიზება გულისხმობს კონკრეტული პროგრამის მართვისთვის რესურსებისა და მეთოდების გამოყენებას. ინტერპრეტირება ნიშნავს დადგენილების ან კანონის ენის „გადათარგმნას“ დაინტერესებული მხარისათვის გასაგებ ენაზე. გამოყენება არის პროგრამის მიზნებისა ან ინსტრუმენტების შესაბამისად მომსახურების, დაფინანსების ან სხვათა რეგულარული უზრუნველყოფა.

პოლიტიკის იმპლემენტაცია პოლიტიკის პროცესის საფეხურია, რომელშიც საზოგადოება ხედავს ხელისუფლების კონკრეტულ ქმედებებს/ჩარევებს. იმპლემენტაცია მოიცავს კანონების ან დადგენილებების დაცვას, პროგრამის დეტალების დამუშავებას და შემდგომ მათ განხორციელებას.

პოლიტიკის შეფასება და შეცვლა – პოლიტიკის შეფასება „არის შეფასება იმისა, თუ როგორ მუშაობს პოლიტიკური კურსი“ პოლიტიკის შეფასებით ვიგებთ, უპასუხა თუ არა გატარებულმა პოლიტიკურმა კურსმა კანონმდებლობის მიზნებსა და ამოცანებს.

პოლიტიკური კურსის შესაფასებლად ყველაზე ხშირად გამოიყენება ღირებულება-სარგებლის ანალიზის მეთოდი. რასაკვირველია,

ის მხოლოდ ერთ-ერთი მეთოდია. ამ თვალსაზრისით, შეფასების მეთოდები მხოლოდ ტექნიკური კუთხით არ უნდა განვიხილოთ. ხშირად შესაძლოა ჩართული იყოს „პოლიტიკის შეფასება პროგრამის მნიშვნელობისა და მიღებული გადაწყვეტილებების შესაბამისად, რომლებიც, სავარაუდოდ, ძალზე საინტერესო იქნება ყველა აქტორისათვის.“

პოლიტიკის შეფასების მიზანია, გაარკვიოს ეფექტურია თუ არა კონკრეტული პროგრამა, ანუ გვაძლევს თუ არა მოსალოდნელ შედეგს. შეფასების სტადიის შემდეგ შესაძლებელია წარმოადგინონ პოლიტიკური კურსის ცვლილებები, რომელთა საფუძველზე შესაძლოა გაფართოვდეს, შემცირდეს ან საერთოდ შეჩერდეს პროგრამა. თუმცა, პროგრამების უმეტესობა განიცდის ეტაპობრივ ცვლილებებს, რომლებიც მას უფრო ეფექტურს და მოთხოვნის შესატყვისს ხდის.

პოლიტიკის სახეობები - ხელისუფლება შეიმუშავებს და ატარებს რამდენიმე განსხვავებულ პოლიტიკას და ამ პროცესში საჯარო და არაკომერციული ორგანიზაციების ჩართულობა იცვლება პოლიტიკის კურსის შესაბამისად. საზოგადოებრივი დოვლათის და კეთილდღეობათა გადანაწილების კუთხით გამოიყოფა პოლიტიკის ოთხი ფორმა:

- მარეგულირებელი;
- გამანაწილებელი;
- გადამანაწილებელი;
- თვითრეგულირებადი.

მარეგულირებელი პოლიტიკა - იქმნება პიროვნებების ან ჯგუფების საქმიანობის შესაზღუდად ფართო საზოგადოების ან მისი ძირითადი ნაწილის დაცვის მიზნით. თანამედროვე მარეგულირებელი სფერო ზრუნავს ზოგადად საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი გარკვეული პროდუქტების შეზღუდულობის წინააღმდეგ. მარეგულირებელი პოლიტიკა ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხებში

იარაღის ტარებაზე კონტროლის დაწესების გზით ხორციელდება. მარეგულირებელი პოლიტიკის გატარების მექანიზმის სახით აქვამოდიან მაკონტროლებელი ინსტიტუტები. მარეგულირებელი პოლიტიკის განხორციელებას ყოველთვის ახლავს საზოგადოების „მოგებულ“ და „წაგებულ“ ნაწილად დაყოფის მტკიცებელი პროცესი. ამ პოლიტიკის განხორციელების საფუძვლად სამართლებრივი და საზოგადოებრივი ინტერესი ცხადდება.

გამანაწილებელი პოლიტიკა - აღნიშნული პოლიტიკა, სახელმწიფო პოლიტიკის ყველაზე გავრცელებული ფორმაა, რომელიც საგადასახადო შემოსავლებს ადამიანებისა ან ჯგუფების სასარგებლოდ იყენებს, ხშირად გრანტების ან სუბსიდიების სახით. მარეგულირებელი სააგენტოებისაგან განსხვავებით, რომლებიც ხშირად ვერ თანხმდებიან კლიენტების იმ ჯგუფთან, რომლის რეგულირებასაც ცდილობენ, სააგენტო, რომელიც გამანაწილებელ პოლიტიკას ახორციელებს, ხშირად ახლო ურთიერთობებს ამყარებს ამომრჩევლებთან.

გამანაწილებელი პოლიტიკა თავისი არსით ყველაზე ეთიკურია, რადგან მისი განხორციელების შემთხვევაში საზოგადოების ყველა სემენტი მოგებული რჩება, გადასახადებიდან შემოსული თანხები კი ძირითადად სოციალური პროგრამების უზრუნველყოფას ხმარდება. აღნიშნული პოლიტიკა დამახასიათებელია მაღალგანვითარებული ქვეყნებისათვის.

გადამანაწილებელი პოლიტიკა - გადასახადებს კრეფს გარკვეული ჯგუფისაგან და გადასცემს მას სხვა ჯგუფს. გადანაწილება განიხილება, როგორც მეტად უზრუნველყოფილი ჯგუფების ხარჯზე ნაკლებად უზრუნველყოფილი ჯგუფების სასარგებლო ქმედება. გადამანაწილებელი პოლიტიკის ძირითად ფორმებს შორის არის ისეთები, რომლებიც ეხება:

- შემოსავლების სტაბილიზაციას, უზრუნველყოფს დახმარებით უმუშევრებს ან სამსახურიდან დათხოვნილებს;

- სოციალურ უზრუნველყოფას და უზრუნველყოფს პირდაპირ გადასახადებს ინდივიდებისათვის;

- ჯანდაცვის ისეთ პროგრამებს, როგორიც არის ხელმოკლეთა უფასო სამედიცინო დახმარება და ხანდაზმულთა შეღავათიანი სამედიცინო დაზღვევა.

გადამანაწილებელი პოლიტიკა ხშირად, თუმცა ზოგჯერ არასწორად მოგებული-წაგებულის კონტექსტში(ერთი ჯგუფი ნახულობს სარგებელს, მეორე აუცილებლად კარგავს)განიხილება. სწორედ ამიტომ მასზე საჯარო პოლიტიკის ნებისმიერ სხვა სფეროსთან შედარებით უფრო ხშირად კამათობენ.

მსგავსი პოლიტიკა, როგორც წესი, მკვეთრი სოციალური ცვლილებების განხორციელების შემდეგ მიიღება. მაგ. რევოლუციების შემდეგ სოციალური და ქონებრივი კაპიტალის განაწილება ჩვეულებრივი მოვლენაა. მას საფუძვლად უდევს სოციალური სამართლიანობის უზრუნველყოფის პრინციპი.

გადამანაწილებელი პოლიტიკის საუკეთესო ილუსტრაციაა სიღარიბის წინააღმდეგ ბრძოლა, რომელიც მიმართულია არსებულის გამოსწორებისა და სიღარიბის ზღვარს მიღმა მყოფი მოსახლეობის პროცენტის შემცირებისაკენ.

თვითრეგულირებადი პოლიტიკა - მას ბევრი საერთო აქვს მარეგულირებელ პოლიტიკასთან. ისიც, მარეგულირებელი პოლიტიკის მსგავსად, შეზღუდვისა და კონტროლისკენაა მიმართული. განსხვავება მათ შორის არის ის, რომ თვითრეგულირებადი პოლიტიკა საკუთარი წევრებისა და გარემოცვის ინტერესების დაცვის მიზნით ტარდება.

გარდა ამისა გამოიყოფა მატერიალური და სიმბოლური პოლიტიკა და ასევე პოლიტიკა, რომელიც მიმართულია კოლექტიური ან კერძო კეთილდღეობების დაცვის უზრუნველყოფისაკენ.

1.3. საჯარო პოლიტიკის პრობლემები, მისი აქტუალობის ეტაპები და პოლიტიკური პროცესის ციკლი და მოდელები

კავშირი საჯარო პოლიტიკასა და სამთავრობო ინსტიტუტებს შორის საკმაოდ დიდია. პოლიტიკა საჯარო პოლიტიკად მანამდე არ იქცევა, სანამ მას რომელიმე სამთავრობო ინსტიტუტი არ დაამტკიცებს, განახორციელებს და დანერგავს. სამთავრობო ინსტიტუტები საჯარო პოლიტიკას სამ ერთმანეთისაგან განსხვავებულ მახასიათებელს ანიჭებენ. პირველის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ სწორედ მთავრობაა ის ინსტიტუტი, რომელიც უზრუნველყოფს პოლიტიკურ კურსს ლეგიტიმაციით. მეორე მახასიათებელი მდგომარეობს საჯარო პოლიტიკის უნივერსალურობაში. ბოლოს, მთავრობაა ის ინსტიტუტი, რომელიც ფლობს მონოპოლიას ძალადობაზე.

საჯარო პოლიტიკის ანალიზისას საჭიროა იმის ცოდნა, თუ რატომ რეაგირებს მთავრობა მხოლოდ ზოგიერთ პრობლემაზე და ახორციელებს გარკვეულ ღონისძიებებს მათ გადასაწყვეტად, მაშინ როდესაც მთელ რიგ პრობლემებს უგულებელყოფს.

იმისათვის, რომ ესა თუ ის გარემოება ან სიტუაცია პრობლემად ტრანსფორმირდეს, იგი მიჩნეული უნდა იყოს სამთავრობო გადაწყვეტისა და რეაგირებისათვის შესაფერისად და ამავე დროს ისეთად, რომლის გადაწყვეტის რესურსებსა და საშუალებებსაც მთავრობა უნდა ფლობდეს.

ესა თუ ის გარემოება შეიძლება პრობლემად განისაზღვროს და დაისვას მისი გამოსწორების აუცილებლობის საკითხი არა უშუალოდ იმ პიროვნების ან ამა თუ იმ სოციალური ჯგუფის მიერ, რომელსაც ეს პრობლემა ეხება, არამედ თავად ხელისუფლების წარმომადგენლების მიერ. მაგალითად, გასული საუკუნის 60-იან

წლებში აშშ-ში სიღარიბე განისაზღვრა, როგორც საზოგადოებისათვის ყველაზე მწვავე პრობლემა და ჯონსონის ადმინისტრაციამ მას ბრძოლა გამოუცხადა. ამ პოლიტიკური კურსის ინიციატორი იყო თავად ხელისუფლება და არა თავად აშშ-ის სიღარიბის ზღვარს მიღმა მცხოვრები მოსახლეობა.

სხირად, სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენლები თვითონვე მოიძიებენ საზოგადოებრივ პრობლემატიკას და წინ წამოსწევენ ზოგიერთ ნაკლებარტიკულირებულ პრობლემას, რომლის გადაწყვეტაც და სიმწვავის შემცირებაც შესაძლებელია. მათი მხრიდან ასეთი „მზრუნველობა“ გამოწვეულია მოსახლეობაში რეპუტაციის შენარჩუნების და ხელახალი არჩევის სურვილით. აქ შესაძლებელია წარმოიშვას საფრთხე, ვინაიდან ყოველთვის არსებობს იმის შესაძლებლობა, რომ სხვები თავისებურად განსაზღვრავენ პრობლემას, იმათგან განსხვავებით, ვისაც ეს პრობლემა უშუალოდ ეხება. ეს კი გამოწვეულია ამ ინდივიდებისა და ჯგუფების ინტერესებსა და ღირებულებებს შორის სხვაობით.

გარემოებები, რომლებიც წარსულში აღიქმებოდა ნორმალურად, შესაძლებელია დროთა განმავლობაში, სოციალურ ცვლილებათა გავლენით, უკვე ნაკლებად აღიქმებოდეს ასეთებად და ჩაითვალოს პრობლემებად. მაგალითად, არაერთი საუკუნის განმავლობაში ოჯახური ძალადობის სხვადასხვა ფორმა, იქნებოდა ეს მეუღლის ცემა, ბავშვების მიმართ ძალადობა თუ ა.შ. ჩვეულებრივ მოვლენად, კერძო საკითხად მიიჩნეოდა, თუ მას არ მოჰყვებოდა მსხვერპლი. დღეს ოჯახური ძალადობის მიმართ დამოკიდებულება შეიცვალა, რაც გამოწვეულია საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მომხდარი ცვლილებებით, ქალთა მოძრაობის, საკითხისადმი მასმედიაში არსებული ინტერესებისა და სხვა ფაქტორთა გავლენით. გამომდინარე აქედან, დღეს ოჯახური ძალადობა აღარ აღიქმება ჩვეულებრივ მოვლენად. იგი რეგულირდება საერთაშორისო და

სახელმწიფოებრივი კანონმდებლობით და ადამიანის უფლებათა სხვადასხვა აქტით.

ზოგიერთი საზოგადოებრივი პრობლემის ხასიათისა და მასშტაბის დადგენა ძნელდება იმის გამო, რომ ისინი გაფანტულია, ანდა მათი „ზედაპირზე“ დანახვა ძნელია. გამომდინარე იქედან, რომ ამა თუ იმ პრობლემის ზუსტად გაზომვა რთულია, ხელისუფლების წარმომადგენლებს უჭირთ პრობლემის მასშტაბების დადგენა, უფრო მეტიც, მისი გადაწყვეტის ეფექტიანი საშუალებების მოძიება და არცთუ იშვიათად იმის განსაზღვრაც კი, თუ რამდენად მოითხოვს ესა თუ ის პრობლემა მთავრობის მხრიდან ყურადღებასა და რეაგირებას.

რა განასხვავებს კერძო პრობლემას საზოგადოებრივისაგან? საზოგადოებრივია პრობლემა თუ ის ადამიანთა მნიშვნელოვან რაოდენობაზე ვრცელდება და გავლენას ახდენს მათზეც ვისაც ეს პრობლემა უშუალოდ არ ეხება. ხოლო პრობლემები, რომელთა გავრცელება შეზღუდულია და ცალკეულ ადამიანთა საზრუნავს წარმოადგენს მიეკუთვნება კერძო პრობლემებს. კერძო პრობლემის პირობებში ადამიანები ცდილობენ იმოქმედონ დამოუკიდებლად და ამ გზით მიაღწიონ მათ წინაშე მდგარი პრობლემების გადაწყვეტას თუ არა, შემცირებას მაინც. თუმცა აქვე უნდა ავღნიშნოთ ისიც, რომ შესაძლებელია კერძო პრობლემის საჯაროდ გადმოტანა და იმ ადამიანთა მხარდაჭერის მოპოვება, რომლებიც იზიარებენ ან, უბრალოდ თანაუგრძნობენ მას და ერთობლივი ძალებით განახორციელებენ გარკვეულ პოლიტიკურ მოქმედებებს, რის შედეგადაც მოხდება პირდაპირი, თუ არაპირდაპირი გზით ამ საქმეში არაერთი ადამიანის ჩართვა. ასეთ შემთხვევაში პრობლემა აღარაა პირადი და აღიქმება, როგორც საერთო, შეაბამისად სახეზეა საზოგადოებრივი პრობლემა თავისი მახასიათებლებით.

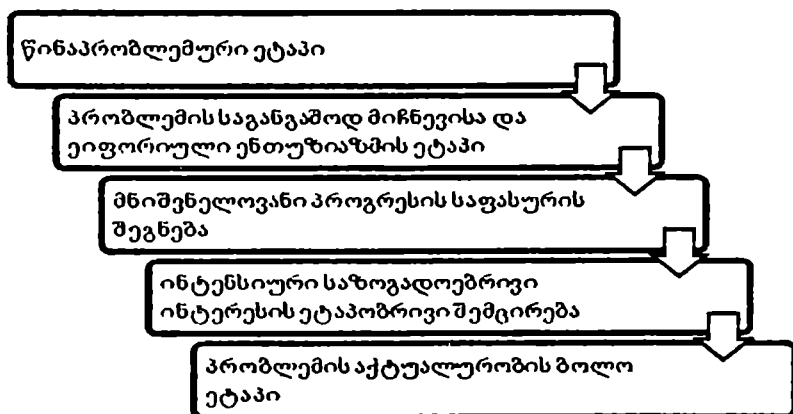
ამდენად, კითხვაზე თუ რატომ აღიქმება ზოგიერთი პრობლემა, როგორც საზოგადოებრივი, რომელზეც მთავრობა ახდენს

რეაგირებას, ზოგიერთი კი - არა, ერთმნიშვნელოვანი პასუხი არ არსებობს.

საზოგადოების ყურადღება ერთ რომელიმე პრობლემაზე იშვიათადაა ხანგრძლივად კონცენტრირებული, მაშინაც კი თუ აღნიშნული პრობლემა განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა. საზოგადოებაში ყოველთვის მოქმედებს "პრობლემის აქტუალობის ციკლი", რომელიც დიდ ზეგავლენას ახდენს შიდა საკვანძო საკითხების მიმართ საზოგადოებრივი მიდგომების ჩამოყალიბებაზე.

რა არის "პრობლემის აქტუალობის ციკლი"? იგი ხუთი ერთმანეთისგან განსხვავებული საფეხურისგან შედგება, რაც კონკრეტული პრობლემის ხასიათზეა დამოკიდებული.

პრობლემის აქტუალობის ციკლის ეტაპებია:

მოკლედ მიმოვიხილოთ თუ რას გულისხმობს თითოეული ცალ-ცალკე:

წინაპრობლემურ ეტაპზე - პრობლემა უკვე არსებობს არასასურველი სახით, თუმცა იგი არაა ფართო საზოგადოების ყურადღების ცენტრში, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს ვარაუდი

აღნიშნული პრობლემის მოსალოდნელი არასასურველი შედეგების თაობაზე. ჩვეულებრივ პრობლემის აქტუალობის საწყისი ეტაპისათვის ობიექტური გარემოებები ნაკლებად მნიშვნელოვანია, ვიდრე მისი საჯაროობის დროს.

პრობლემის საგანგაშოდ მიჩნევისა და ეიფორიული ენთუზიაზმის ეტაპი - ესაა საზოგადოების მხრიდან მოულოდნელი რეაქცია და პრობლემისადმი მკვეთრად უარყოფითი დამოკიდებულების გამოვლენა. აღნიშნულ პროცესს ყოველთვის ახლავს ეიფორიული ენთუზიაზმის გამობატვა - პრობლემა რაც შეიძლება მოკლე დროში და ეფექტიანად გადაწყდეს.

მნიშვნელოვანი პროგრესის საფასურის შეგნება - პრობლემის გადაჭრის პროცესში საზოგადოების მიერ გარკვეული საფასურის გადახდის თანდათანობით გაანალიზებას მოიცავს. შესაძლებელია, აღნიშნული პროცესი არ საჭიროებდეს მნიშვნელოვან ფულად სახსრებს, მაგრამ მოსახლეობის დიდი ჯგუფის მხრიდან მაინც მოითხოვდეს გარკვეულ მსხვერპლს. სხვადასხვა პრობლემის მოგვარების პროცესში შესაძლოა მილიონობით ადამიანი დაზარალდეს, იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნული პრობლემები გარკვეულწილად მაინც დაკავშირებულია მათ ინტერესებთან.

ინტენსიური საზოგადოებრივი ინტერესის ეტაპობრივი შემცირება - აღნიშნულ ეტაპზე პრობლემისადმი საზოგადოებრივი ინტერესის თანდათანობით შემცირება ვლინდება. ცნობილია, რომ საზოგადოებაში თანდათანობით იზრდება იმ ადამიანების რიცხვი, რომლებიც აცნობიერებენ პრობლემის გადაწყვეტის პროცესის ფასს. შესაბამისად, ყალიბდება სამი სახის რეაქცია:

ა) ადამიანების გარკვეულ ნაწილში ამგვარი პროცესი იმედგაცრუებას იწვევს;

ბ) სხვებს იგი უბრალოდ აშინებს;

გ) ზოგს კი უბრალოდ მუდმივად ერთ პრობლემაზე აქცენტირება ბეზრდება.

პრობლემის აქტუალობის ბოლო ეტაპი - აღნიშნულ ეტაპზე პრობლემა, რომელიც საზოგადოებრივი ინტერესის ცენტრში მოექცა, ნაკლები ყურადღების ანდა შემცირებული ინტერესის ფაზაში გადაინაცვლებს. ამასთანავე, აღნიშნულ პრობლემასა და საზოგადოებრივ ყურადღებას შორის ურთიერთკავშირიც გაცილებით უფრო სუსტია, ვიდრე საწყის ეტაპზე. პირველ ეტაპზე, როდესაც პრობლემა საზოგადოების მზარდი ინტერესის ობიექტი იყო, ახალი ინსტიტუტები, პროგრამები და პოლიტიკური მიმართულებები მთლიანად იყო ფოკუსირებული აღნიშნული კონკრეტული საკითხის მოგვარებაზე, ისინი მუშაობენ მაშინაც კი, როდესაც პრობლემისადმი ინტერესი ნელდება.

ნებისმიერი მნიშვნელოვანი პრობლემა, რომელიც ოდესღაც საზოგადოების საყოველთაო ინტერესის ობიექტი იყო და დროთა განმავლობაში სხვა პრობლემებით დაიჩრდილა, სავსებით შესაძლებელია, კვლავ დაუბრუნდეს ციკლის საწყის ფაზას.

საჯარო პოლიტიკური პროცესის ციკლის მოდელები თანმიმდევრული სტადიებისა და ფაზების დინამიკური პროცესის სახით გადაწყვეტილების მიღების პროცესს წარმოადგენს. მათ პროცესუალური, სტადიური, წრიული და ციკლური სახელითაც მოიხსენიებენ.

საჯარო პოლიტიკურ-მმართველობითი პროცესის ფაზების რაოდენობა ციკლური მოდელის თანამედროვე ვარიაციებში, როგორც წესი ხუთ-ექვსს არ აღემატება. ამის ნათელი მაგალითია ამერიკელი პოლიტოლოგების, ჯონ ანდერსონისა და უილიამ დანის მიერ 1970-80-იან წლებში შემუშავებული მოდელი, რომლის მიხედვითაც მმართველობითი პროცესი ხუთი ფაზისაგან შედგება:

დღის წესრიგის განსაზღვრა;

პოლიტიკური კურსის განსაზღვრა;

პოლიტიკური კურსის დამტკიცება;

პოლიტიკური კურსის განხორციელება;

პოლიტიკური კურსის შეფასება.

მიუხედავად იმისა, რომ დასაველელ მეცნიერთა უმრავლესობა სოციალურ, პოლიტიკურ, საჯარო პოლიტიკურ-მმართველობით და გადაწყვეტილების მიღების პროცესს ერთმანეთისაგან არ განასხვავებს, იმ გარემოს უკეთ გასაცნობად, რომელშიც პოლიტიკური ანალიზი გამოიყენება, ვფიქრობთ უკეთესია ამ პროცესების ერთმანეთისაგან გამიჯვნა.

პროფესორი უილიამ დანი სოციალურ, პოლიტიკურ, საჯარო პოლიტიკურ-მმართველობით და გადაწყვეტილების მიღების პროცესს იდენტურ ცნებებად აღიქვამს, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ეს პროცესები უნდა წარმოვიდგინოთ არა ერთმანეთზე დადებული შრეების, არამედ ერთმანეთში ჩაზრდილი წრეების სახით, რომელშიც ცენტრალური ადგილი გადაწყვეტილების მიღების პროცესსა, ვინაიდან ამა თუ იმ პრობლემის გადასაჭრელად მიღებულ გადაწყვეტილებას საჯარო პოლიტიკურ-მართველობით პროცესში ერთგვარი საკვანძო როლი ენიჭება. საჯარო პოლიტიკურ-მმართველობითი პროცესი გადაწყვეტილების მიღების პროცესთან ერთად არსებულ გამოწვევებზე საპასუხოდ მომართული მექანიზმია, ერთგვარი გადამამუშავებელი მანქანაა, რომელმაც საზოგადოებრივ-პოლიტიკური პრობლემების სრული გადაწყვეტა თუ არა, მათი

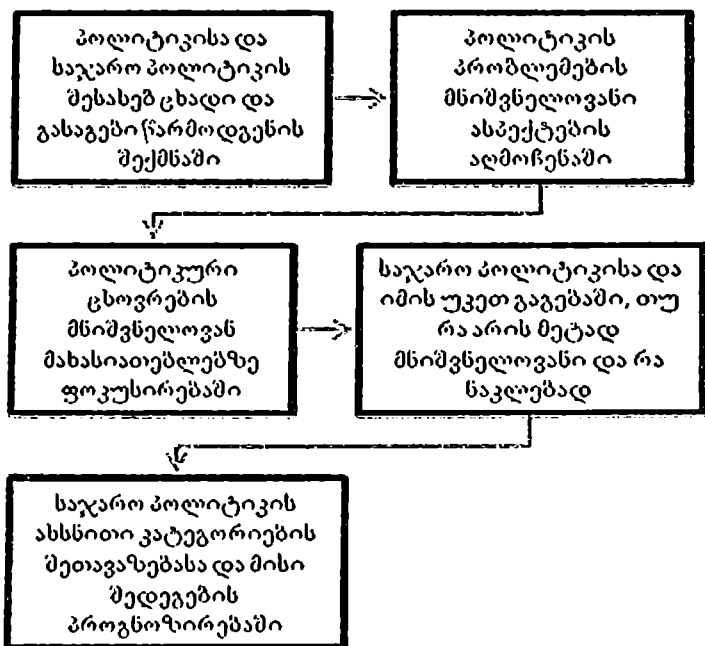
სიმწვავის შემცირება მაინც უნდა უზრუნველყოს. თუ ყოველივე ამაზე გამოწვევა-პასუხის თეორიით ვიხელმძღვანელებთ, საჯარო პოლიტიკურ-მმართველობითი პროცესისათვის გამოწვევას გარემოში არსებული პრობლემები წარმოადგენს, პასუხს - მათი გადაწყვეტა, გადაწყვეტის საშუალებად კი ესა თუ ის პოლიტიკური კურსი გვევლინება, რომელსაც საჯარო პოლიტიკურ-მმართველობითი მექანიზმი ჯერ ამზადებს პრობლემის გადასაწყვეტად, შემდეგ ამტკიცებს და ბოლოს ახორციელებს.

გემოთქმულიდან გამომდინარე მიგვაჩნია, რომ საჯარო პოლიტიკურ-მმართველობითი პროცესი ჩაკეტილი სისტემაა, რომელიც პრობლემის "გასათავისებლად" გარკვეულ პირობებს აყენებს და თანაც არასტანდარტულს. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საჯარო პოლიტიკურ-მმართველობითი პროცესი სოციალურ და პოლიტიკურ სივრცეში არსებული ყველა პრობლემის გადაწყვეტით არაა დაკავებული. შესაბამისად, საზოგადოებრივი პრობლემებიდან მხოლოდ მცირე ნაწილი თუ ხდება საჯარო პოლიტიკურ-მმართველობითი სისტემის ჯერ ყურადღების და შემდგომ რეაგირების საგანი.

სოციალურ-პოლიტიკურ სივრცეში არსებულ პრობლემათა გადაწყვეტას ხელისუფლება შერჩევით ახორციელებს. სწორედ ამის გამოა, რომ საზოგადოება ხშირად ჩივის მის გარშემო არსებულ მოუგვარებელ პრობლემებზე, რომლებიც, მისი აზრით, მთავრობის მხრიდან დაუყონებლივ რეაგირებასა და გადაწყვეტას საჭიროებს. პრობლემებისადმი საჯარო პოლიტიკურ-მმართველობითი სისტემის ამგვარი შერჩევითი მიდგომის გამო არცთუ იშვიათად საზოგადოება ხელისუფლებას გულგრილობაში ადანაშაულებს.

1.4. საჯარო პოლიტიკის ცვლის მოდელები და გადაწყვეტილებათა მიღების მეთოდები

მოდელი ესაა რეალობის გამარტივებული წარმოდგენა. იგი შეიძლება იყოს პირდაპირი მნიშვნელობით აღქმული ფიზიკური გამოსახულება. მოდელია ასევე რუკა, რომლის საშუალებითაც პოლიტიკის ანალიტიკოსები ცდილობენ, კანონპროექტის კანონის სახით დამტკიცების პროცედურა გვიჩვენონ. საჯარო პოლიტიკაში გამოყენებული ყველა მოდელი, რომელიც პოლიტიკის შესწავლასა და აღქმაში გვეხმარება კონცეპტუალურია. ეს კი უფრო ახსნა-განმარტებითი, სიტყვიერი მოდელებია, რომლებიც ხელს გვიწყობს:

პოლიტიკური მეცნიერების უკეთ აღსაქმელად წლების განმავლობაში არაერთი მოდელი შეიქმნა, მაგრამ მიუხედავად ამისა მაინც ჩნდება კითხვა, აქვს თუ არა დღეს რაიმე პრაქტიკული გამოყენება საჯარო პოლიტიკისათვის თითოეულ მათგანს? დღესდღეობით, საჯარო პოლიტიკის ანალიზისათვის გამოიყენება შემდეგი მოდელები:

ზემოთ ჩამოთვლილი მოდელებიდან არცერთი მათგანი არ ჩამოყალიბებულა, როგორც საჯარო პოლიტიკის ახსნითი კატეგორია, მაგრამ თითოეულ პოლიტიკის განსხვავებულ, ალტერნატიულ ხედვას გვთავაზობს, უფრო მეტიც, საჯარო პოლიტიკის მიზეზებსა და შედეგებზეც კი გვიქმნის ზოგად წარმოდგენას.

აღნიშნული მოდელებიდან არცერთი არ უნდა მივიჩნიოთ იდეალურად და რაც მთავარია არც ერთ მათგანში არ უნდა ვეძიოთ

ყველაზე უკეთესი, რადგან თითოეული პოლიტიკური ცხოვრების აღქმის განსხვავებულ ხედვას გვთავაზობს და შეუძლია დახმარება გაგვიწიოს საჯარო პოლიტიკის სხვადასხვა ასპექტის გაგებაში.

მიუხედავად იმისა, რომ რაიმე პოლიტიკური კურსის გაანალიზებისას შესაძლებელია ერთი მოდელით ხელმძღვანელობა ადეკვატურად მოგვეჩვენოს, პოლიტიკური კურსების უმრავლესობა ერთდროულად რამდენიმე მოდელის ერთობლიობაა. არსებული მოდელებიდან ნიშანდობლივია გამოიყოს საჯარო პოლიტიკის ცვლის სამი მოდელი:

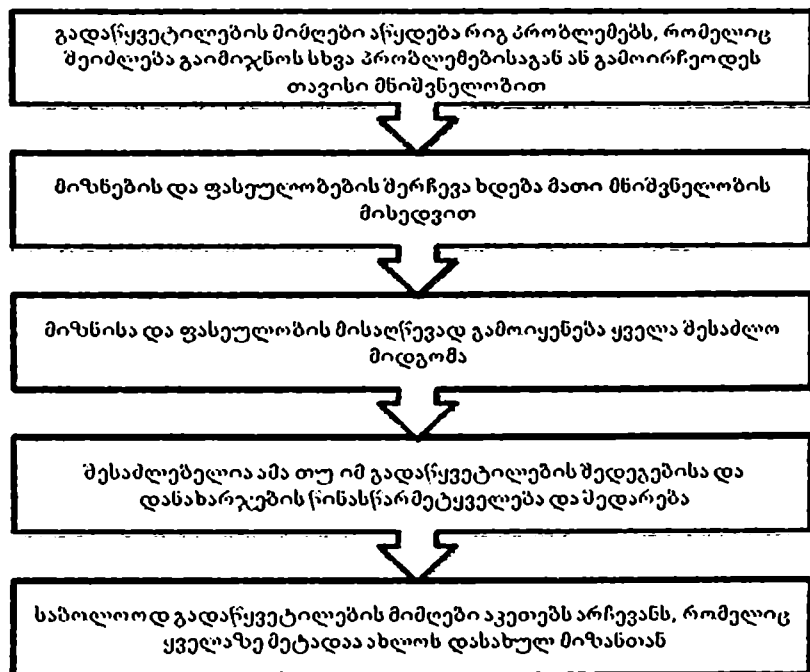
- ყოვლისმომცველი რაციონალიზმი;
- ინკრიმენტალიზმი;
- შერეულ-სკანირებული.

მეცნიერმა ჩარლზ ლინდბლომმა ნაშრომში „მეცნიერებას ბოლომდე მიყავს საქმე“ გაანალიზა სამთავრობო გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესი. ნაშრომის ძირითადი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ არსებობს გადაწყვეტილებათა მიღების ორი სახეობა, ერთს ის „რაციონალურ-ყოვლისმომცველს“, ანუ „ფესვების მეთოდს“ უწოდებს, მეორეს – „თანმიმდევრულ, შეზღუდულ შედარებათა მეთოდს“ ან „შტოების მეთოდს“

ტრადიციული „რაციონალურ-ყოვლისმომცველი“ მეთოდის შემთხვევაში ისახება კონკრეტული ამოცანა. გადაწყვეტილების მიმღები პირი ირჩევს ყველაზე ოპტიმალურ პოლიტიკას და განიხილავს დასახული მიზნის მიღწევასთან დაკავშირებულ ყველა „ფასეულობასა“ და „სარგებელს“, ხოლო შემდგომ განსაზღვრავს დასახული მიზნის მიღწევის რამდენიმე შესაძლო გზას და ირჩევს საუკეთესოს. გადაწყვეტილების მიღებისადმი ასეთი მიდგომა „რაციონალურია“, ვინაიდან გულისხმობს პრობლემის გადაწყვეტის სხვადასხვა გზის სწორ, ლოგიკურ შერჩევას. იგი ამავედროულად

„ყოვლისმომცველი“, რადგან გადაწყვეტილების მიმღები პირი ყველა შესაძლო ალტერნატივას და ფასეულობას ითვალისწინებს.

აღნიშნული მიდგომა ყველაზე გავრცელებულია და ემყარება გარკვეულ პირობებს, კერძოდ:

საბოლოო გადაწყვეტილების მიღება „რაციონალურ-ყოვლის-მომცველი“ მოდელის საფუძველზე მეტად რთული ამოცანაა, რადგან იგი გულისხმობს ინფორმაციის შესაკრებად მნიშვნელოვანი რესურსების არსებობას, სრულ ობიექტურობას და მიუმხრობლობას მათი მხრიდან ვინც სისტემური ინფორმაციის საფუძველზე იღებს გადაწყვეტილებას.

გადაწყვეტილების მიღების რაციონალური მეთოდი მიუღებელია სახელმწიფო ორგანოთა უმრავლესობისათვის, რომლებსაც ზეწოლა აიძულებს, მიიღონ სწრაფი გადაწყვეტილებები, ისინი მოქმედებენ გარემოში, რომელიც მათ აკისრებს გარკვეულ ვალდებულებებს.

რაციონალური მეთოდი ფართოდაა აღიარებული იმ ინდივიდებისა და ჯგუფების მიერ, რომლებიც მთავრობის მოღვაწეობის კომენტირებაზე სპეციალიზდებიან. იგი წარმოადგენს „სწორი ამრავნების“ ნიმუშს, რომლის მიხედვით თანამდებობის პირები ვალდებულნი არიან, მხედველობაში მიიღონ ყველა ფაქტორი და არჩევანი შეაჩერონ ისეთ გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც შესაძლოა მათდამი დაქვემდებარებული პირების მოქმედებისათვის საფუძვლად გამოდგეს.

რაციონალური მეთოდის განხორციელების ხელისშემშლელი ფაქტორები, მრავალ პოტენციურ პრობლემას მოიცავს, რომლებიც გადაწყვეტილებათა მიმღების წინაშე დგება:

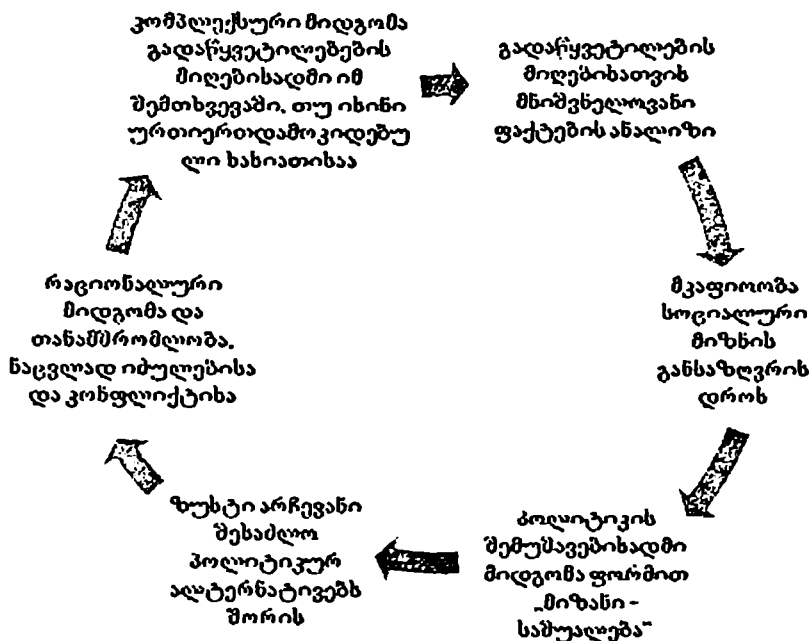
- სხვადასხვა პოტენციური სტრატეგიისა და მიზნების არსებობა;
- ინფორმაციული ხარვეზები;

- იმ პირთა პიროვნული, იდეოლოგიური და პროფესიული ინტერესები, რომლებიც წარმოშობენ კონფლიქტს პოლიტიკური პროცესის მონაწილეებსა და ადმინისტრატორებს შორის.

ასეთი პრობლემების წინაშე მდგომი გადაწყვეტილებების მომხრენი ისწრაფვიან უფრო მეტად დამაკმაყოფილებელი, ვიდრე ოპტიმალური გადაწყვეტილებების მიღებისაკენ. ისინი შეძლებისდაგვარად გაურბიან რთულ არჩევანს.

გამომდინარე აქედან, მეცნიერთა ნაწილი გამოთქვამს შენიშვნებს გადაწყვეტილებათა მიღების რაციონალური მეთოდის მიმართ, მიუთითებენ მის ნაკლოვანებებზე და ეჭვქვეშ აყენებენ მისი რეალიზაციის შესაძლებლობას. ყველაფერ ამის ძირითად

დაბრკოლებას წარმოადგენს ის, რომ რაციონალური მეთოდი უნდა აკმაყოფილებდეს ისეთ მოთხოვნებს, როგორიცაა:

ლინდბლომის აზრით, რაციონალური მიდგომის მიმართ მთავარი წინააღმდეგობა დაკავშირებულია ამა თუ იმ პრობლემის იდენტიფიკაციის და გამოყოფის დროს. ხშირად შეუძლებელია კონკრეტული პრობლემის გამოყოფა და კიდევ უფრო რთულია მივეუთითოთ პრობლემის წარმოშობის წყაროები.

გადაწყვეტილებათა ადმინისტრაციული მიღების მეთოდი სრულიად სხვა ხასიათისაა - ესაა ე.წ. „თანმიმდევრულ-შეზღუდულ შედარებათა მეთოდი“, ანუ „შტოების მეთოდი“. ლინდბლომის

აზრით, გადაწყვეტილებათა მიღება „შტოების მეთოდით“, გამოირჩევა შემდეგი დამახასიათებელი ნიშნებით:

- ნაბიჯები ყოველთვის მიმართულია განსაზღვრული მიზნისაკენ;

- გადაწყვეტილებათა მიმღები პირების რესურსები შეზღუდულია;

- „შტოების მეთოდი“ გულისხმობს, რომ პოლიტიკა არასდროს განისაზღვრება „ერთხელ და საბოლოოდ“ იგი კეთდება და გადაკეთდება უსასრულოდ;

- პრაქტიკაში „შტოების მეთოდი“ მიმართულია უფრო „გონივრული საკმარისობის“, ვიდრე მაქსიმალური ეფექტისაკენ.¹

შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ამ მეთოდს ორი ღირსება აქვს. ერთი ის, რომ გადაწყვეტილების მიმღები პირი მოქმედებს უმნიშვნელო ცვლილებების განხორციელების გზით. მეორე, მოცემული მეთოდი ეხმოდება თანდათანობით ცვლილებებს და არა სახელმწიფოებრივი პოლიტიკის მკვეთრ ცვლილებებს. მიუხედავად ამისა, გარეშე მეთვალყურისა და აკადემიური მიდგომის მომხრეთა შეხედულებით „შტოების მეთოდი“ შეიძლება „არამეცნიერული და უსისტემო“ მოგვეჩვენოს.

გარდა ზემოთაღნიშნული მეთოდებისა, თანამედროვე პოლიტოლოგები გვთავაზობენ „ინკრიმენტულ“ მოდელს. ეს იდეა სრულად განავითარა ლინდბლომმა, რომელმაც მის საფუძველზე სამუშაო მოდელი შეიმუშავა.

ლინდბლომის მოდელი ამარტივებს ინდივიდუალურ გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესს. რაციონალური მიდგომისაგან განსხვავებით, რომელიც შედეგებს და მიზნებს უკავშირებს ერთმანეთს, მხარეთა პოზიციების შეთანხმება ერთმანეთთან აკავშირებს გადაწყვეტილების მიმღებ პირებს, მეტიც თანმიმდევრობა „საშუალება – შედეგის“ ნაცვლად ჩნდება თანმიმდევრობა „ინტერესები –

საშუალებანი“, როცა ერთი ადამიანის მიზანი შეიძლება მეორისათვის მიზნის მიღწევის საშუალება იყოს.

ამ მხრივ შეთანხმების მიღწევას სამი მინიმალური ფაქტორი აიწოდებს		
იდეოლოგიური და სხვა ფასეულობითი განსხვავებანი ნაკლებად ნეგატიურ გავლენას ახდენს, როცა ლაპარაკია „პერიფერიაზე“ მდებარე ფასეულობათა შესახებ შეთანხმებაზე	არჩევანის სიტუაციის ანალიზის აუცილებლობა მოცემულ მომენტში აიძულებს ადმინისტრატორს, გადახედოს ამა თუ იმ ფასეულობას არსებულ პრაქტიკათა შეზღუდვების შუქზე	ინდივიდებს ხშირად შეუძლიათ მიაღწიონ შეთანხმებას კონკრეტულ პროგრამებსა და სტრატეგიებში, თუნდაც განსხვავებულ ფასეულობებს უქერდნენ მხარს

ჩვენს მიერ ზემოთ განხილული მეთოდების გარდა ამერიკელი მეცნიერი ა. ეტციონი გვთავაზობს შერეულ-სკანირებულ მეთოდს. იგი უზრუნველყოფს პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღების მასშტაბურ, ფუნდამენტურ პროცესს, ასევე ამ გადაწყვეტილებათა შემდგომ დამუშავებას უკვე მიღების შემდეგ, რისი მიღებაც შესაძლებელია პრობლემის ცალკეული ელემენტების რაციონალური ანალიზისა და სხვათა თანდათანობითი, ნაკლებ დეტალიზებული ანალიზის შეთავსებით.

შერეულ-სკანირებული მეთოდი შეიცავს ორივე მიდგომის ელემენტებს ორი ტიპის კამერის გამოყენებით: ფართოლიაპაზონს, რომელიც მოიცავს ყველა რეგიონს, მხოლოდ დაწვრილებითი დეტალების გარეშე, და მაღალმგრძნობიარეს, რომელიც მიმართული

იქნება იმ ზონებზე, რომლებიც უფრო დეტალურ ყურადღებას მოითხოვენ.

შერეულ-სკანირებულ მეთოდს ახასიათებს მთელი რიგი უპირატესობები, კერძოდ:

- იგი საშუალებას იძლევა, ერთმანეთს შეუთავსოს ზემოთ გაანალიზებული ორი მეთოდის ღირსებები სხვადასხვა სიტუაციაში და კონკრეტული გარემოებების შესაბამისი გადაწყვეტილებების მიღებისათვის სათანადო პირობები შექმნას;

- ამ მეთოდის ეფექტიანობა დამოკიდებულია გადაწყვეტილებების მიმღები პირის მონაცემებზე, რაც მეტია ეს მონაცემები, მით უფრო ფართო სფერო შეიძლება მოვიცვათ და რაც უფრო ფართოა ეს სფერო, მით უფრო ეფექტიანია გადაწყვეტილების მიღების პროცესი.

თავი 2. სტრატეგიული გადაწყვეტილების მიღების პოლიტიკური ასპექტები: გადაწყვეტილება როგორც პოლიტიკური მართვის ძირითადი ფუნქცია

2.1. პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღების ტექნოლოგიები და ტიპოლოგია

პოლიტიკურ გადაწყვეტილებათა მიღება მმართველობის სფეროში ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მომენტი, ამიტომ გადაწყვეტილების მიღების ტექნოლოგიური პროცესი საკმაოდ რთული და მრავალეტაპიანია. იგი პირველ რიგში გულისხმობს იმ პრობლემების გადაწყვეტის აუცილებლობის დასაბუთებას, რომლის შესახებაც მიიღება გადაწყვეტილება.

რა შეიძლება იყოს გადაწყვეტილებათა მიღების საფუძველი? იგი ეყრდნობა გადაწყვეტილებათა მიღების თეორიებს. ეკონომიკური თეორია გულისხმობს რაციონალურ მიდგომას, ანუ ისეთ მიდგომას, რომელიც გადაწყვეტილებების მიღებისას იძლევა მაქსიმალურ უკუგებას. ეს არის ეგრეთ წოდებული, „ეკონომიკური ადამიანის“ მოდელი, მაგრამ როგორც ჩვენთვის არის ცნობილი, ადამიანის აზროვნება შეიცავს მრავალ არარაციონალურ ელემენტს, რომელიც ზემოქმედებს გადაწყვეტილებების მიღების პროცესზე და აქედან გამომდინარე, გავლენას ახდენს საბოლოო გადაწყვეტილებაზე.

გარდა ზემოთ თქმულისა, გასათვალისწინებელია სხვადასხვა ფაქტორები, რომლებიც ზემოქმედებენ გადაწყვეტილების მიღებაზე. ესენია:

- ხელმძღვანელის პირადი შეფასება;
- გადაწყვეტილების მიღების გარემო;
- არსებული ინფორმაციული შეზღუდვები.

„ეკონომიკური ადამიანის“ მოდელის სანაცვლოდ, საიმონმა შემოიტანა „ადმინისტრაციული ადამიანის“ მოდელის ცნება. თუ „ეკონომიკური ადამიანი“ ახდენს გადაწყვეტილებების მაქსიმიზაციას, ანუ ეძებს გარკვეული სახით საუკეთესო გადაწყვეტილებას, „ადმინისტრაციული ადამიანი“ ეძებს დამაკმაყოფილებელ გადაწყვეტილებას. ადამიანთა გადაწყვეტილებების უმრავლესობა კი, მიუხედავად იმისა, იგი ინდივიდუალური იქნება თუ ორგანიზაციული, დამაკმაყოფილებელი გადაწყვეტილებაა.

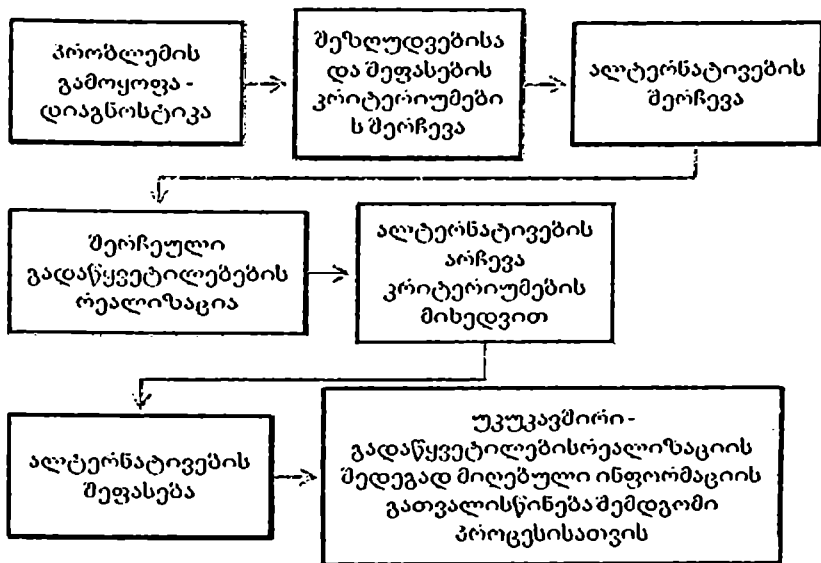
გადაწყვეტილებები დაპროგრამებადია, თუ ისინი განმეორებად საქმიანობას მოიცავენ გამოკვეთილი, სტანდარტული პროცედურით. ისინი არ მოითხოვენ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ახლებურ გააზრებას.

გადაწყვეტილებები დაუპროგრამებადია, თუ ისინი შეეხებიან ახალ, განუხილავ საკითხებს, ან რთულ, მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებებს.

დაპროგრამებადი გადაწყვეტილებების მიღების ტრადიციულ ტექნიკას წარმოადგენს ჩვენები, ცოდნა, გამოცდილება და ორგანიზაციული სტრუქტურა.

დაუპროგრამებადი გადაწყვეტილებების მიღების დროს არსებითია ისეთი შეხედულებების შერჩევა, რომელთაც აქვთ ინსტრუქცია, განსჯისა და საქმისადმი შემოქმედებითი მიდგომის უნარი. ასეთი გადაწყვეტილებები მოიცავს რაციონალურ და სტატისტიკურ გადაწყვეტილებებს.

პრობლემის რაციონალური გადაწყვეტილება კი რამდენიმე ეტაპისაგან შედგება:

განსხვავებული შეხედულებები არსებობს გადაწყვეტილებათა მიღების შინაარსსა და პოლიტიკური ტექნოლოგიების შესაბამის კონსტრუირებაზე. ამ თვალსაზრისით პოლიტოლოგიაში ჩამოყალიბდა ორი მიდგომა: ნორმატიული და ქცევითი.²

ნორმატიული მიდგომის ავტორები გადაწყვეტილების მიღებას განიხილავენ, როგორც რაციონალურად განპირობებული მოქმედებებისა და პროცედურების ერთობლიობას, რომელთა თანმიმდევრული გამოყენება ხელს უწყობს ოპტიმალური მიზნების განსაზღვრასა და მისი მიღწევის საშუალებათა შერჩევას. ეს შეხედულება უკავშირდება „რაციონალური არჩევის“ თეორიას და ეფუძნება ადამიანის, როგორც რაციონალური არსების გაგებას, ადამიანისა, რომელსაც საკმაო უნარი გააჩნია იმისა, რომ შეიმუშავოს მისთვის მისაღები ოპტიმალური და ეფექტური გადაწყვეტილება. ამ გზით მიღებული გადაწყვეტილება

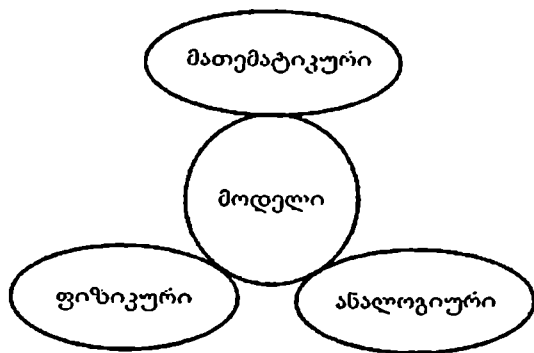
უმრუნველყოფს გადაწყვეტილებების რეალიზაციაში მონაწილე ყველა სუბიექტის შეკავშირებულ მოქმედებას და დაგეგმილი პოზიციური შედეგების მიღებას.

ქცევითი მიდგომის ავტორთა აზრით, გადაწყვეტილებების მიღებისადმი ადამიანის წინაშე მდგომი რეალური მიზნები მეტად რთულია იმისათვის, რომ შეიძლებოდეს მათი აღწერაც კი, როგორც რაოდენობრივი, ასევე ხარისხობრივი მეთოდებით. რაც შეეხება ამოცანის გადაწყვეტის შესაძლო ალტერნატივებს, იგი გაცილებით მეტია იმაზე, რაზეც ადამიანებს ხელი მიუწვდებათ. ამიტომ გადაწყვეტილებათა მიღება კონკრეტული სუბიექტების ურთიერთქმედების უნიკალური პროცესია.

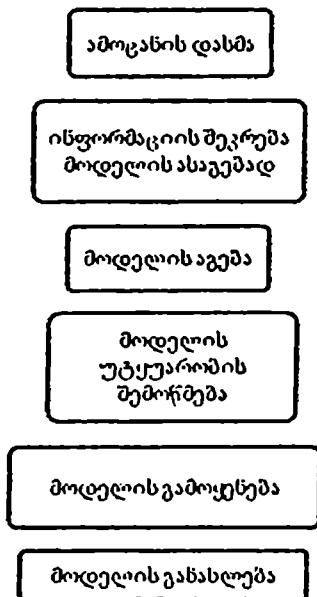
პრაქტიკაში უფრო მეტად გამოიყენება კომპლექსური მიდგომა, რომელიც გულისხმობს ორივე ამ მოდელის (ნორმატიული და ქცევითი) პოზიტიური ელემენტების გამოყენებით გადაწყვეტილებათა მიღების ტექნოლოგიის განსაზღვრას.

გადაწყვეტილებათა მომზადება და მიღება ფაქტობრივად წარმოადგენს ინფორმაციის მიღებისა და გადამუშავების პროცესს. რთულ სიტუაციებში ალტერნატივების მარტივი მიზეზ-შედეგობრივი შეფასებები არ იძლევა ობიექტური გადაწყვეტილებების მიღების საშუალებას. ასეთ დროს, თუ შესაძლებელია, გამოიყენება მოდელირება. მოდელი არის ობიექტის, სისტემის ან იდეის წარმოდგენა გარკვეული სახით.

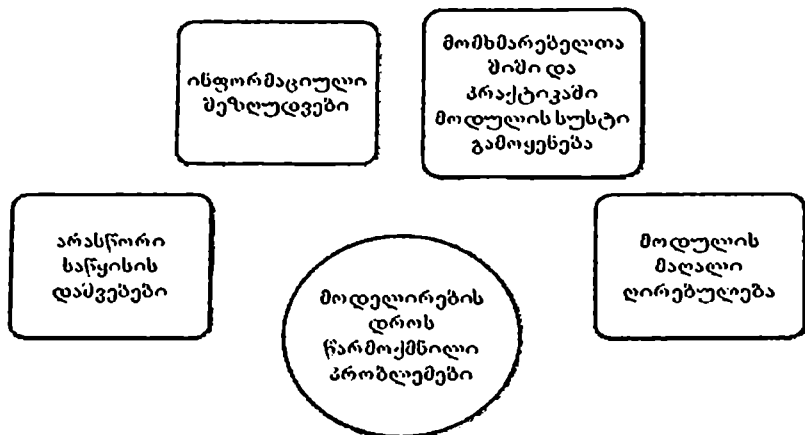
მოდელი შეიძლება იყოს:

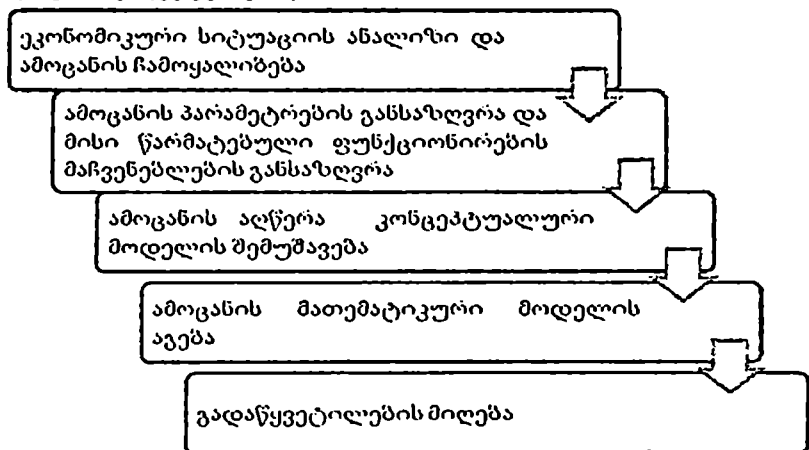
მოდელირების პროცესი შეიძლება წარმოვიდგინოთ შემდეგ ეტაპებად:

მოდელირების დროს წარმოიქმნება ისეთი პრობლემები, როგორიცაა:

გადაწყვეტილებების მომზადების და მიღების პროცესი შეიძლება დაიყოს შემდეგ ეტაპებად:

ეკონომიკური სიტუაციის ანალიზით განისაზღვრება, თუ რა განაპირობებს გადაწყვეტილების შესრულებას, ხოლო მიღებულმა გადაწყვეტილებამ კი უნდა უზრუნველყოს მოგების ან სხვა

მაჩვენებლის მაქსიმალური მნიშვნელობა, რისთვისაც წინასწარაა ცნობილი ამოცანის პარამეტრების ზღვრული მნიშვნელობები.

კონცეპტუალური მიდგომით განისაზღვრება ის დამოკიდებულებები, რომლებიც შეიძლება მკაცრად იქნას ფორმულირებული, რაც მათემატიკური მოდელირების საფუძველია.

გადაწყვეტილებების მიღების დროს მხედველობაში მიიღება არა მარტო მათემატიკური მოდელირების შედეგები, არამედ აგრეთვე სხვადასხვა სოციალურ-ფსიქოლოგიური და სამართლებრივი პირობები, კერძოდ: მენეჯერის ინტუიცია, გამოცდილება და ა.შ.

გადაწყვეტილებათა ტიპები - გადასაწყვეტი ამოცანის მასშტაბის და ხასიათის მიხედვით შეიძლება განვასხვავოთ გადაწყვეტილებათა ტიპი.

მართვის გადაწყვეტილება შეიძლება იყოს უმაღლესი, საშუალო და დაბალი დონის, იმის მიხედვით, რა ინსტანციის, რა მასშტაბის გადაწყვეტილებაა მისაღები-სახელმწიფო პოლიტიკის განმსაზღვრელი თუ რეგიონული და ადგილობრივი თვითმმართველობის.

გადასაწყვეტი ამოცანის ხასიათის მიხედვით განასხვავებენ - საინფორმაციო, ორგანიზაციულ და ოპერატიულ გადაწყვეტილებებს.¹

საინფორმაციო გადაწყვეტილების ამოცანაა შეფასდეს მიღებული ინფორმაციის ხარისხი, დადგინდეს რამდენად სანდოა მიღებული ინფორმაცია, შეტყობინებები, შედეგები და ა. შ. ამასთან არსებული ინფორმაცია შეიძლება იყოს ან სრულიად განსაზღვრული ან არასრული.

ორგანიზაციული გადაწყვეტილება ადგენს მართვის სტრუქტურას, ოპერატიული გადაწყვეტილება კი - მოქმედებათა თანმიმდევრობას.

გადაწყვეტილებათა გამომუშავების პრინციპით განასხვავებენ ალგორითმულ და ევრისტიკულ გადაწყვეტილებებს.

ალგორითმული გადაწყვეტილებების მიღება ხორციელდება გარკვეული წესებით, იმ შემთხვევებში, როდესაც შესაძლებელია ამ გადაწყვეტილებათა მკაცრად ფორმალიზება.

ევრისტიკული გადაწყვეტილებების მიღება კი არაფორმალურ, შემოქმედებით მიდგომას გულისხმობს. ამ შემთხვევაში არ არსებობს გადაწყვეტილების მიღების რაიმე მკაცრი წესები.

ექსპერტის ინტუიციური გადაწყვეტილება ემყარება მის ცოდნას, გამოცდილებას, არსებულ ვითარებაში ორიენტაციას, რომელიც არ ექვემდებარება ფორმალიზაციას.

გადაწყვეტილების დასაბუთების მეთოდების მიხედვით განიხილება ანალიტიკური, სტატისტიკური, მათემატიკური დაპროგრამებით და თამაშთა თეორიით მიღებული გადაწყვეტილებები.

პროფესიონალურ თავისებურებათა თვალსაზრისით მიღებული გადაწყვეტილებები განსხვავდებიან იმისდა მიხედვით, თუ ცხოვრების რომელ სფეროშია გათვალისწინებული მათი რეალიზაცია. ამ მხრივ განასხვავებენ კორპორაციულ სექტორში, საჯარო ურთიერთობებში, საზოგადოებრივ სექტორში და სახელმწიფო მმართველობის სფეროში მიღებულ გადაწყვეტილებებს.

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილისა, არსებობს გადაწყვეტილებათა სხვა ტიპებიც. პარატმა შარანი მათ ასე ახარისხებს:

- **პირველი ტიპი** – ფუნდამენტური გადაწყვეტილებანი, რომლებიც ეხება გადაწყვეტილების მიმღებ პირთა მდგომარეობას, აგრეთვე გადაწყვეტილებათა მიღების მოდელს მოცემულ პოლიტიკურ სისტემაში. ასეთი გადაწყვეტილებები მიიღება არსებული კანონების შესწორების საფუძველზე, იმ დროს, როცა სხვა სისტემაში ასეთი გადაწყვეტილებები მიიღება არამიწერილობითი მეთოდებით. ამიტომ, ნებისმიერ პოლიტიკურ სისტემაში, მთავარ ფუნდამენტურ გადაწყვეტილებათა მიღება დაკანონებული ფორმების არსებობის თუ არარსებობის გამოვლენაა.

• მეორე ტიპი - მოიცავს გადაწყვეტილებებს, რომლებიც განეკუთვნება საკანონმდებლო აქტების სისტემას. ისინი შეეხებიან გაერთიანების მრავალი წევრის სტატუსსა და უფლებებს, განსაზღვრავენ მათში გადაწყვეტილებათა მიღების ხერხებსა და პროცედურებს.

• მესამე ტიპი - მოიცავს გადაწყვეტილებებს, რომლებიც შეეხება ადამიანთა მცირე რიცხვს ან ინდივიდუალურ შემთხვევებს. ასეთი გადაწყვეტილებანი ფაქტობრივად ადმინისტრაციული ან იურიდიული ხასიათისაა. გადაწყვეტილებათა შინაარსობრივ და ორგანიზაციულ-სტრუქტურულ თავისებურებებს განსაზღვრავს სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური სფეროს ხასიათი, რომელშიც მოცემული გადაწყვეტილებების რეალიზაციაა გათვალისწინებული. მაგალითად, სახელმწიფო მმართველობის სფეროს სპეციფიკა განსაზღვრავს ამ სფეროში გათვალისწინებული გადაწყვეტილებების თავისებურებებს. ამ სფეროში არსებული პოლიტიკური ძალების, საზოგადოებრივი კლასებისა და ერების ინტერესები, რომლებიც აისახებიან ხელისუფლების სხვადასხვა ორგანოთა კონკრეტულ გადაწყვეტილებებში, უკიდურესად მრავალფეროვანია, ვინაიდან სახელმწიფო რეაგირებს და წყვეტს სრულიად განსხვავებული ხასიათისა და მასშტაბის ამოცანებს.

სახელმწიფო მმართველობის სფეროში გადაწყვეტილებების სპეციფიკურობას განაპირობებს აგრეთვე მართვის სუბიექტის ლეგალურობა, მმართველის ოფიციალური, სამართლებრივი სტატუსი, გადაწყვეტილებათა მიღებისა და რეალიზაციის პროცესში გამოიყენოს ყველა რესურსი და საშუალება ადმინისტრაციულ-იძულებითი ღონისძიებების ჩათვლით.

სახელმწიფოებრივი მმართველობის სფეროში გადაწყვეტილებების მიღების თავისებურებებს ისიც განაპირობებს, რომ მართვის ძირითად ობიექტს წარმოადგენს მთლიანად

საზოგადოება, რომელიც იმავდროულად თავად განსაზღვრავს მართვის მასშტაბებს, სირთულეს და თვითონვე ფლობს განსაზღვრულ შესაძლებლობებს გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესში.

ამდენად სახელმწიფოში გადაწყვეტილების მიღება წარმოადგენს პროფესიონალებსა და საზოგადოებას შორის, მმართველთა და მართულთა დიალოგის შედეგად შექმნილ დოკუმენტს.

ამრიგად, გადაწყვეტილების მიმღები პირები ესაა ადმინისტრაციული სტრუქტურების წარმომადგენელთა, პოლიტიკური ელიტის (როგორც სახელისუფლო, ასევე ოპოზიციური), ექსპერტთა და საზოგადოების სხვადასხვა ორგანოთა (პარტიების, ზეწოლის ჯგუფების) ერთობლიობა, რომლებიც მუდმივი ურთიერთობონირების გზით ქმნიან გადაწყვეტილების პროექტს.

გადაწყვეტილების მიმღებ პირთა იდენტიფიკაციის პროცესის სიმწვავეს განაპირობებს არა მხოლოდ პროცესში მონაწილე პირთა ინტერესების მოქიშპეობა, არამედ წმინდა ადამიანური ამბიციები, განწყობა და ა. შ.

ყოველივე ამის გამო სახელმწიფო მმართველობის სფეროში გადაწყვეტილებების მიღება მიმდინარეობს რთული ურთიერთქმედების ვითარებაში.

2.2. გადაწყვეტილების მიღება ოპტიმალური მართვის თეორიის პრინციპით

საზოგადოებრივი ცხოვრების მოწყობისა და რეგულირების აუცილებლობა განაპირობებს მართვის საჭიროებას. ხანგრძლივი დროის განმავლობაში პოლიტიკური მართვა ცალკეულ პირთა პრეროგატივას განეკუთვნებოდა. დანარჩენი საზოგადოებისათვის

იგი „აკრძალულ ხილს“ წარმოადგენდა. მხოლოდ პირველი პარლამენტის შექმნამ (ინგლისი) და საფრანგეთის დიდმა რევოლუციამ დაამსხვრია პოლიტიკის ღვთიური წარმომავლობისა და „უბრალო მოკვდავთათვის“ მასში ჩაწდომის შეუძლებლობის მითი. აქედან მოყოლებული, პოლიტიკა თანდათანობით მეცნიერების შესწავლის საგნად იქცა.

ზოგადად მართვა გულისხმობს მართვის სუბიექტის მართვის ობიექტზე აქტიურ ზემოქმედებას. ეს ზემოქმედება მიზნად ისახავს სუბიექტ-ობიექტს შორის არსებული წინააღმდეგობების მოხსნას, ობიექტის ლოგიკით განპირობებული ურთიერთობის უზრუნველყოფას. პოლიტიკის სფეროში მართვის სუბიექტისა და ობიექტის აქტიურობა და პასიურობა პირობითი და შეფარდებითია. ობიექტი პასიურია მხოლოდ შესაბამის პირობებში და გარკვეულ ზღვრამდე.

სუბიექტსა და ობიექტს შორის წინააღმდეგობის გამწვავებისა და მოუხსნელობის შემთხვევაში (რაც ხშირად სუბიექტის მართვადუუნარობით ხდება) ობიექტი აქტიურ ზემოქმედებას იწყებს სუბიექტზე და უპირისპირდება მას, რაც კონკრეტული სუბიექტის „მოხსნით“ ან მისი ძირეული გარდაქმნით სრულდება. ამ თვალსაზრისით, ოპტიმალური მართვა გულისხმობს ობიექტისა და სუბიექტის ინტერესთა წონასწორობის მიღწევასა და შენარჩუნებას.

პოლიტიკა და პოლიტიკური მართვა მთელ საზოგადოებას მოიცავს. ამის გამო ერთი შეხედვით, იქმნება შთაბეჭდილება პოლიტიკური მართვის საყოველთაოებაზე, მაგრამ იგი სწორედ რომ არ გულისხმობს არც ეკონომიკის, არც განათლების და არც სხვა რომელიმე დარგის კონკრეტულ და უშუალო მართვას. პოლიტიკური მართვა ყველა სახის დარგობრივი მართვის მიმართ პოლიტიკის პირველადობის გამოვლენაა. იგი უზრუნველყოფს საზოგადოების ეკონომიკური და სულიერი განვითარების საკითხთა პოლიტიკურ

გადაწყვეტას, რაც პოლიტიკური მართვის ერთ-ერთი და უნიშვნელოვანესი თავისებურებაა.

პოლიტიკური მართვის მეორე თავისებურება მდგომარეობს მის შემოქმედებით ხასიათში. როცა ვსაუბრობთ პოლიტიკურ მართვაზე, მხედველობაში გვაქვს საზოგადოების განვითარების საერთო მიმართულების განსაზღვრა, პოლიტიკური პროცესების ოპტიმალური მსვლელობის უზრუნველყოფის ღონისძიებების დასახვა. პოლიტიკური მართვა უმთავრესად ხელმძღვანელობაა, ვიდრე ადმინისტრაციული მართვა. პოლიტიკური მართვა გულისხმობს ზოგად პროგრამული მიმართულებების შემუშავებას, გადაწყვეტილებათა მიღებასა და მათი რეალიზაციის ხელმძღვანელობას.

ამრიგად შეიძლება ითქვას, რომ პოლიტიკური მართვა ნიშნავს განვითარების შინაგანი ლოგიკის საფუძველზე საზოგადოებრივი ცხოვრების გარკვეული წესითა და ფორმით მოწყობას და რეგულირებას. პოლიტიკური მართვის მიზანია, მართვის ობიექტს (საზოგადოებას) და მართვის სუბიექტს (ხელისუფლებას) შორის წინააღმდეგობის დაძლევა. ამ უმთავრესი მიზნის მისაღწევად მართვის სუბიექტი ახორციელებს კონკრეტულ ფუნქციებს. ეს ფუნქციებია:

დაგეგმვა

ანალიზი

კონტროლი

პროგნოზირება

გადაწყვეტილება

თითოეულ ამ ფუნქციას პოლიტიკური მართვისას გააჩნია უმთავრესი მიზანი და დანიშნულება.

ჩვენი მიზანია განვიხილოთ გადაწყვეტილება - როგორც პოლიტიკური მართვის ძირითადი ფუნქცია. მართვის თეორიაში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა გადაწყვეტილების არსის, სტრუქტურისა და ხასიათის კვლევას. ეს განპირობებულია იმით, რომ გადაწყვეტილება ნებისმიერი მმართველობითი პროცესის მნიშვნელოვანი და ამავედროულად სისტემური ფუნქციაა. როგორც ფრენკ ჰარისონი აღნიშნავს, გადაწყვეტილება არის მართვის პროცესის შემაჯამებელი ნაწილი.

პოლიტიკაში გადაწყვეტილება ზეგავლენას ახდენს მთელ საზოგადოებაზე. ამ მნიშვნელობის გამო, მართვის მეცნიერებას ხშირად გადაწყვეტილების მეცნიერებასაც უწოდებენ.

გადაწყვეტილება არის ადამიანის (საერთოდ) და მართვის სუბიექტის (კერძოდ) ქცევის უნივერსალური ფორმა, რაც განპირობებულია მათი შეგნებული, მიზანდასახული მოქმედებით. გადაწყვეტილების შემუშავება, მიღება და განხორციელება საზოგადოების ნორმალური ფუნქციონირების აუცილებელი და საყოველთაო პირობაა. ყოველგვარ პოლიტიკურ აქტს წინ უძღვის გადაწყვეტილება. ეს უკანასკნელი გარკვეულ საზღვრებში არეგულირებს ადამიანთა მოქმედება-მოღვაწეობას, წარმართავს მათ სასურველი მდგომარეობის მიღწევისაკენ, აწესრიგებს ინდივიდთა ქცევას და განსაზღვრავს მათ მოვალეობებს და უფლებებს.

გადაწყვეტილების მიღებისას მართვის სუბიექტი პოლიტიკური პროცესის ხასიათიდან გამომდინარე, ყოველთვის ცდილობს მიაგნოს ოპტიმალურ არჩევანს. არ არსებობს ოპტიმალური გადაწყვეტილება, არსებობს მხოლოდ ოპტიმალური არჩევანი, ე.ი. ზოგადი არსით გადაწყვეტილება არის ალტერნატივის არჩევა. აქედან გამომდინარე, გადაწყვეტილების შედარებითი ოპტიმალურობა ბევრად

დამოკიდებული ალტერნატიულ მოდელთა სიმრავლეზე. მათი სიმრავლე განაპირობებს გადაწყვეტილების მიღებაში მნიშვნელოვანი პროცედურის - ალტერნატივათა შედარებისა და შეფასების ხასიათს. იმისათვის, რომ მიზნის მიღწევის პროცესი იყოს რაციონალური, გადაწყვეტილების მიღებისას სუბიექტს უნდა გააჩნდეს განსხვავებული ალტერნატიული ვარიანტები.

უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება გადაწყვეტილების არჩევის კრიტერიუმს. შეიძლება ითქვას, რომ არჩევანისათვის საჭიროა შედარება, ხოლო შედარებისათვის უნდა გაგვაჩნდეს კრიტერიუმი.

გადაწყვეტილების ალტერნატიული ვარიანტების შედარებისა და არჩევანისათვის ფართოდ გამოიყენება მეცნიერებაში კარგად ცნობილი მეთოდი, ე.წ. თამაშის თეორია. იგი მდგომარეობს არჩევანის გაკეთების თვალსაზრისით კონფლიქტური სიტუაციის შექმნაში, რომელშიც ერთმა უნდა „მოიგოს“, ხოლო მეორემ - „წააგოს“. ესაა იმიტაცია სიტუაციისა და შედეგისა, რომლებიც შესაძლო გადაწყვეტილებების მიღებით იქნება განპირობებული.

მართვის თეორიასა და პრაქტიკაში გადაწყვეტილების მიღების კიდევ მრავალი მეთოდი არსებობს. ცნობილი თეორეტიკოსი ე. კვეიტი აღნიშნავს: "მთავარი ისაა, რომ ყოველი მეთოდი ემსახურებოდეს მართვაში ყველაზე მთავარს - ოპტიმალური გადაწყვეტილების მიღებას"

ზემოთქმულიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ გადაწყვეტილება მმართველობითი პროცესის ყველაზე საპასუხისმგებლო ფუნქციაა. ეს არის ალტერნატივის არჩევა. პოლიტიკური გადაწყვეტილება გარკვეულ საზღვრებსა და გარკვეულ ეტაპზე საზოგადოების ამა თუ იმ ფორმით რეგულირდება და სასურველი მდგომარეობისაკენ საზოგადოების წარმართვაა.

გადაწყვეტილების მიღება ოპტიმალური მართვის თეორიის პრინციპით - ოპტიმალური მართვის თეორია ნებისმიერ მოვლენას, პრობლემას განიხილავს როგორც მართვის ობიექტს. ობიექტი

შეიძლება იყოს საზოგადოება, სამინისტრო, ორგანიზაცია, სამხედრო შენაერთი და ა.შ.

ოპტიმალური მართვის თეორიის თვალსაზრისით გადასაწყვეტი პრობლემა განიხილება როგორც ერთგვარი "შავი ყუთი", რომლის შიგნით მიმდინარე პროცესები ჩვენთვის უცნობია, ან ნაკლებად ცნობილი. ჩვენს განკარგულებაშია ძირითად ობიექტზე მოქმედი გარე პროცესები და ობიექტის რეაქცია ამ ზემოქმედებაზე, მისი ე.წ. გამოსასვლელი პროცესი.

ჩვენი ამოცანაა ამ "ობიექტის" ოპტიმალური (გარკვეული თვალსაზრისით საუკეთესო) მართვა, ანუ ობიექტის გარეთ და მის შიგნით მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკური თუ პოლიტიკური პროცესების გათვალისწინებით განვახორციელოთ ისეთი გადაწყვეტილება (მოვახდინოთ მართვის ისეთი ზემოქმედება), რომელიც საშუალებას მოგვცემს მივაღწიოთ დასახულ მიზანს – უზრუნველყოთ "ობიექტის" ოპტიმალური ფუნქციონირება. თუ "ობიექტი" საზოგადოებაა – მივაღწიოთ მის სოციალურ სტაბილურობას, ეკონომიკურ კეთილდღეობასა და იდეოლოგიურ თანხმობას.

ობიექტის შესწავლისა და მართვისათვის საჭიროა მოპოვებულ იქნას მრავალმხრივი ინფორმაცია, გაიზომოს მრავალი სიდიდე, რომელთაც შეიძლება გააჩნდეთ ერთმანეთისაგან სრულიად განსხვავებული თვისებები. მიუხედავად ამისა ეს სიდიდეები, ფაქტორები, რომლებიც განაპირობებენ ობიექტის მდგომარეობას შეიძლება დაიყოს ოთხ ჯგუფად:

- შესასვლელი, არამართვადი, მაგრამ კონტროლირებადი ცვლადების, მოვლენების და ფაქტორების სიმრავლე – შესასვლელ ცვლადებს უწოდებენ ისეთ სიდიდეებს და ფაქტორებს, რომლებიც გავლენას ახდენენ ობიექტში მიმდინარე პროცესებზე და მის მაჩვენებელზე. კონტროლირებადი ეწოდება ისეთ ცვლადებს, რომელთა შემოწმებაც შესაძლებელია, მაგრამ მართვა შეუძლებელი.

- შესასვლელი მართვადი ცვლადების (გადაწყვეტილებების) სიმრავლე - მართვად ცვლადებს უწოდებენ ისეთ სიდიდეებს, რომლებიც საჭიროების მიხედვით შეიძლება ვცვალოთ. ამ ჯგუფში გაერთიანებულია მართვის ისეთი ზემოქმედებანი, რომელთა საშუალებითაც ხორციელდება გარკვეული პროცესი.

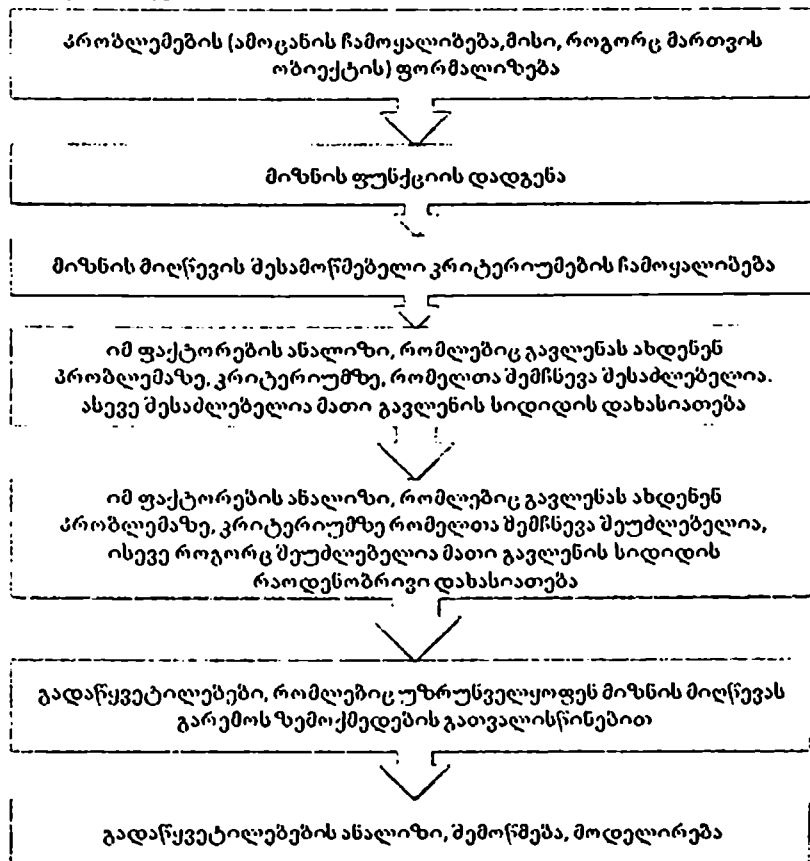
- შეუმოწმებელი, არაკონტროლირებადი შემთხვევითი აღშფოთებების ფაქტორთა ერთობლიობა - ეს ისეთი ფაქტორებია, რომლებსაც ვერ ვახასიათებთ ვერც რაოდენობრივად, ვერც თვისობრივად. უცნობია მათი ობიექტზე ზემოქმედების წერტილები, დრო, ინტენსიურობა. ასეთ შემთხვევით აღშფოთებებს ვუწოდებთ "ხმაურს" "ხმაური" შეიძლება იყოს აგრეთვე დაინტერესებულ მხარეთა მტრული მოქმედება. ასეთი ქმედებანი შემთხვევითი არ არის, მაგრამ იმის გამო, რომ ჩვენ ვერ ვამჩნევთ მათი წარმოშობის წყაროს, ამ ხელისშემშლელ ზემოქმედებებსაც "ხმაურს" მივაკუთნებთ.

- გამოსასვლელი ცვლადების (მიზნების და კრიტერიუმების) ერთობლიობა - გამოსასვლელ ცვლადებს ვუწოდებთ ობიექტისაგან მიღებული პროდუქციის ხარისხისა და რაოდენობის მახასიათებლებს, ან ისეთ მაჩვენებლებს, რომლებიც წარმოადგენენ ობიექტზე ყველა შესასვლელი სიდიდის ზემოქმედების შედეგს. ისინი ახასიათებენ ობიექტის ტექნიკურ-ეკონომიკურ და ხარისხობრივ მაჩვენებლებს, მათი საშუალებით განისაზღვრება ტექნოლოგიური პროცესის მიმდინარეობის ხარისხი. გამოსასვლელ ცვლადებს ხშირად "მიზნის ფუნქციას" უწოდებენ.²

ობიექტის ოპტიმალური მართვის ამოცანაა ვიპოვოთ და განვახორციელოთ ისეთი გადაწყვეტილებები, რომლებიც საშუალებას მოგვცემს მივაღწიოთ დასახულ მიზნებს, შესასვლელი ფაქტორების არსებული მნიშვნელობისა და „ხმაურის“ ზემოქმედების პირობებში.

იმისათვის, რომ შევამოწმოთ რამდენად ვალწევთ დასახულ მიზანს, შერჩეულ უნდა იყოს კრიტერიუმები. კრიტერიუმი ესაა ისეთი მაჩვენებელი, რომლის საშუალებითაც შეიძლება დავადგინოთ რამდენად ეფექტიანია ჩვენი გადაწყვეტილება.

ამრიგად, გადაწყვეტილების მიღების სქემა შეიძლება ასე ჩამოყალიბდეს:

გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში სასარგებლოა სხვადასხვა რეკომენდაციების გამოყენება. მათ რიცხვს განეკუთვნება

პირველი სოციოლოგის მ. რუბინშტეინის მიერ შემოთავაზებული გადაწყვეტილების მიღების ათი წესი.

- სანამ გადაწყვეტდეთ დეტალებში გარკვევას, ჯერ წარმოიდგინეთ პრობლემა მთლიანობაში;

- ნუ მიიღებთ გადაწყვეტილებას, სანამ არ განიხილავთ ყველა შესაძლო შემთხვევას;

- ყოველთვის დაეჭვდით - თვით საყოველთაოდ ცნობილმა ჭეშმარიტებამაც უნდა გამოიწვიოს უნდობლობა და არ უნდა შეგეშინდეთ მათი უარყოფა;

- შეხედეთ თქვენს წინაშე მდგარ პრობლემას სხვადასხვა კუთხიდან, თუნდაც წარმატების მინიმალური შანსის მქონე თვალსაზრისით;

- ეძიეთ მოდელი ან ანალოგია, რომელიც დაგეხმარებათ უკეთ გაიგოთ გადასაწყვეტი პრობლემის არსი;

- დასვით რაც შეიძლება მეტი შეკითხვა. სწორად დასმულ შეკითხვას შეუძლია რადიკალურად შეცვალოს პასუხის შინაარსი;

- ნუ დაკმაყოფილდებით პირველივე გადაწყვეტილებით, რომელსაც მოიფიქრებთ. ეცადეთ იპოვოთ ამ გადაწყვეტილების სუსტი ადგილები. შეეცადეთ იპოვოთ მოცემული პრობლემის სხვა გადაწყვეტა და შეადარეთ ის პირველს;

- საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე ესაუბრეთ ვინმეს თქვენი პრობლემის შესახებ;

- ნუ უარყოფთ თქვენს ემოციებს. პრობლემის გადაწყვეტის დროს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ლოგიკურ აზროვნებას, მაგრამ არც ინტუიციის როლის უგულვებელყოფა იქნება მართებული;

- გახსოვდეთ, რომ ყველა ადამიანი უყურებს ცხოვრებას და ყოველდღიურად წარმოქმნილ პრობლემებს თავისი განსაკუთრებული თვალსაზრისით.

2.3. პოლიტიკური გადაწყვეტილების გავლენა სახელმწიფოებრივ მართვაში

სახელმწიფო მართვა, ანუ მმართველობითი ურთიერთობები, არის ის, რაც წარმოიშობა ერთი მხრივ სახელმწიფო თანამდებობების პირებსა და სახელმწიფო ორგანოებს შორის, რომლებიც გამოდიან მართვის სუბიექტის როლში, მეორე მხრივ კი მოსახლეობასა და მის ცალკეულ ჯგუფებს შორის. სახელმწიფო მართვა მას ეწოდება იმიტომ, რომ სუბიექტის როლში გამოდის სახელმწიფო, მისი დაწესებულებები და თანამდებობის პირები.

სახელმწიფო მართვაში განსაკუთრებული სეგმენტით გამოიყოფა სახელმწიფო - ადმინისტრაციული მართვა. ის მოიცავს მთელ მრავალფეროვან მმართველობით საქმიანობას, რასაც ახორციელებენ აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოები.

სახელმწიფო მართვის მთავარი თავისებურებაა ის, რომ იგი ემსახურება „ლეგიტიმური ძალადობის“ უფლებას, ე.ი. მართვის სუბიექტი ფლობს ხელისუფლებით უფლებამოსილებას, აუცილებელ რესურსებს მმართველობითი გადაწყვეტილებების ცხოვრებაში გასატარებლად.

თანამედროვე საზოგადოებაში სახელმწიფო მართვა ხორციელდება უპირატესად ნორმატიული რეგულირების გზით, ე.ი. შესაბამისი ორგანოებისა და დაწესებულებების მიერ კანონების, განკარგულებებისა და სხვა ნორმატიული აქტების შემუშავებითა და მიღებით.

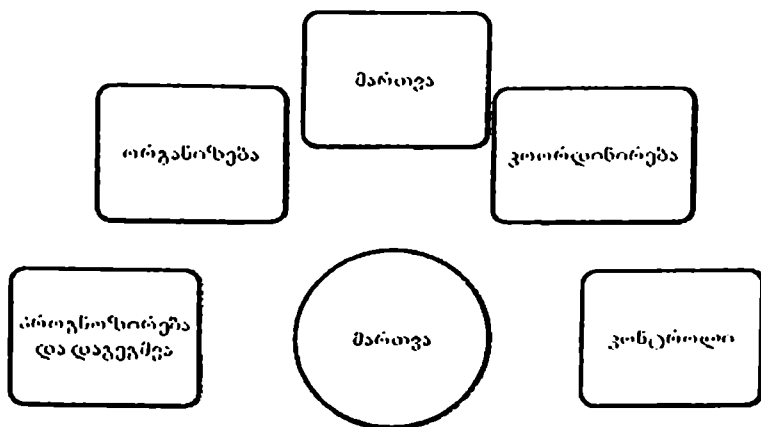
სახელმწიფო მართვა თანამედროვე საზოგადოებაში მრავალდონიანი და მეტად რთულია, თუნდაც იმის გამო, რომ უაღრესად დიდია სხვადასხვა სახელმწიფო ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების რაოდენობა.

სახელმწიფო და პოლიტიკურ ორგანიზაციებს შიგნით არსებული მმართველობითი ურთიერთობების მიზანია მოაწესრიგოს სახელმწიფოსა და პოლიტიკური ორგანიზაციების საქმიანობა, აამაღლოს მათი მუშაობის ეფექტურობა. მართვა სახელმწიფო დაწესებულებებსა და პოლიტიკურ ორგანიზაციებში ემყარება მართვის სუბიექტის შესაძლებლობებს დაეყრდნოს სტატუსურ რესურსებს, უფლებას შექმნას მოცემული ორგანიზაციის წევრებისათვის სავალდებულო ნორმები და გამოიყენოს სანქციები მათ წინააღმდეგ ვინც არღვევს ამ ნორმებს.

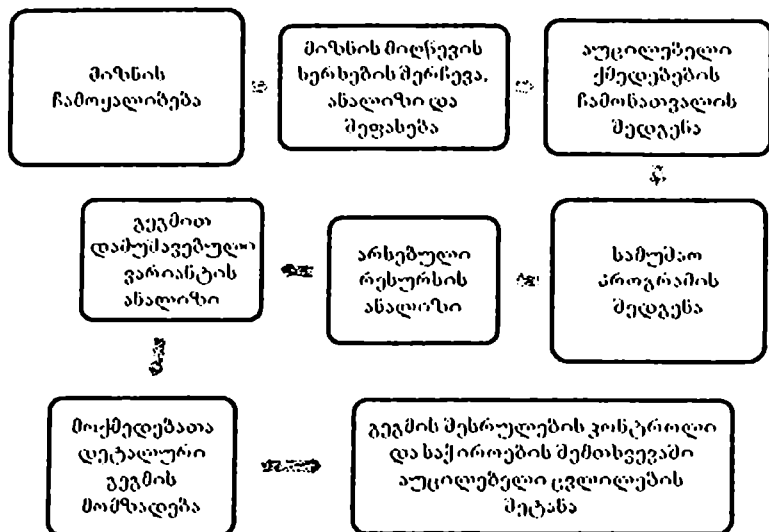
მართვა – ორგანიზაციათა მართვის თვალსაზრისით შეიძლება წარმოდგენილ იქნას სხვადასხვა ურთიერთდაკავშირებული ფუნქციების განხორციელების პროცესად. ყველა ქმედება, რომელიც დაკავშირებულია საქმიან ურთიერთობებთან შეიძლება დაიყოს შემდეგ ჯგუფად:

- სამეცნიერო;
- ტექნიკური და ტექნოლოგიური;
- კომერციული და ფინანსური;
- უსაფრთხოება;
- აღრიცხვა.

მართვა შეიცავს ხუთ ელემენტს. ეს ელემენტებია:

პროგნოზირება და დაგეგმვა გულისხმობს მომავლის განჭვრეტას და მოქმედების გეგმის დასახვას. მენეჯერმა მის ხელთ არსებული ინფორმაციის ბაზაზე, საკუთარი გამოცდილებითა და ხშირად ინტუიციით უნდა მოახერხოს მომავლის განჭვრეტა, მიიღოს გადაწყვეტილება და იმოქმედოს განუსაზღვრელობის პირობებში. პროგნოზირებასთან მჭიდრო კავშირშია დაგეგმვა – „მომავალზე ორიენტირებულ გადაწყვეტილებათა მიღების სისტემური პროცესი“. გადაწყვეტილებათა დაგეგმვა პროცესების მართვის კერძო სახეობაა. დაგეგმვის ტექნოლოგია შემდეგ ეტაპებს შეიცავს:

სახელმწიფო მართვა და მართვა სახელმწიფო ორგანოებსა და პოლიტიკურ ორგანიზაციებში ძირითადად იცემა ნორმების შემოქმედების პრინციპზე, ანუ სახელმწიფო ორგანოები აღჭურვილნი არიან უფლებით, მიიღონ კანონები, ბრძანებულებები, სხვა ნორმატიული აქტები, რაც სავალდებულოა მოსახლეობის შესაბამისი ჯგუფებისათვის, ხოლო სანქციების მექანიზმს იყენებენ ადამიანთა საქმიანობის წარმართვისათვის მიღებული ნორმების ფარგლებში. შედეგად მართვა მნიშვნელოვანწილად იღებს უპიროვნო ხასიათს. მმართველობითი გადაწყვეტილებები ორიენტირებულია არა იმდენად კონკრეტულ ადამიანზე, რამდენადაც იმის გარკვეულ გაგებაზე, თუ როგორი უნდა იყოს საზოგადოების ქცევის ზოგადი, შეძლებისდაგვარად ყველაზე ოპტიმალური მოდელები.

სახელმწიფო მართვის დროს ალიანსებისა და შეთანხმებების პოლიტიკა, პოლიტიკურ სუბიექტებს ეხმარება რთული ამოცანების

გადაწყვეტაში. პოლიტიკური კავშირი მიიღწევა რთული და გულმოდგინე მუშაობით მომავალ პარტნიორებთან, სადაც ვერაფერს გადაწყვეტ ძალის გამოყენებით, საჭიროა მანევრირება და ზემოქმედება პოტენციური მოკავშირეების მოტივაციაზე.

თანამედროვე საზოგადოებები უაღრესად დიფერენცირებულია. მასში წარმოდგენილია სხვადასხვა სოციალური ჯგუფები, რომლებიც ესწრაფვიან თავიანთი ინტერესების გამოხატვასა და დაცვას. ჯგუფური ინტერესების დაცვის ერთ-ერთ ხერხს წარმოადგენს სახელმწიფო ორგანოებსა და თანამდებობის პირებზე ზეწოლის ორგანიზება. კონკრეტული პოლიტიკური და სახელმწიფოებრივი ამოცანების გადასაწყვეტად პოლიტიკურ სუბიექტებს არცთუ იშვიათად სჭირდებათ მასობრივი მხარდაჭერის დემონსტრირება სხვადასხვა ხერხებით. დემოკრატიულ საზოგადოებაში ადამიანებს ძალით ვერ გამოიყვან ქუჩებში, ისინი უნდა დაარწმუნო. „შეიძლება ხალხის ნაწილი გააბრიყვო სამუდამოდ, შეიძლება გააბრიყვო მთელი ხალხი გარკვეული ხნით, მაგრამ შეუძლებელია მთელი ხალხის გაბრიყვება სამუდამოდ“. (აბრაამ ლინკოლნი).

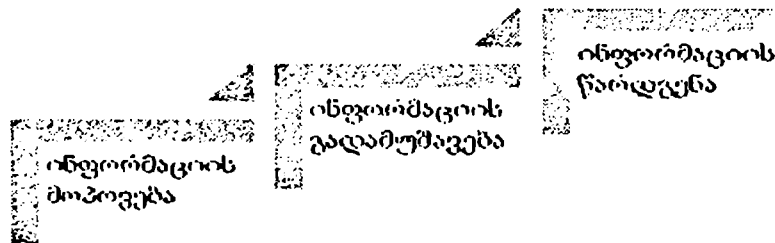
თანამედროვე საზოგადოებაში შეუძლებელია მნიშვნელოვან პოლიტიკურ თუ სახელმწიფოებრივ შედეგებზე ფიქრი, თუ ყოველდღიურ პრაქტიკაში არ გადაწყდება ზოგიერთი დასახელებული ამოცანა მაინც. ამა თუ იმ ამოცანის გადაწყვეტა სასურველია ხდებოდეს გუნდური პრინციპით.

გუნდში გადაწყვეტილების მიღების პროცესი განაწილებულია იერარქიული პრინციპით, ხელმძღვანელის უფლებამოსილებათა ნაწილობრივი დელეგირებით რიგითი მუშაკებისადმი. გუნდის თითოეულმა მუშაკმა იცის რა ევალება, როგორი რესურსებით შეუძლია ისარგებლოს. ამასთან უმნიშვნელოვანესია, რომ მისი მუშაობის ხარისხი შეფასდეს შედეგებით და არა უფროსთან პირადი ურთიერთობის მიხედვით.

იმისათვის, რომ მივიღოთ ეფექტიანი გადაწყვეტილება, რომელიც სიცოცხლისუნარიანი იქნება, საჭიროა სათანადო ინფორმაციის მოპოვება და მისი შესაბამისი გადამუშავება. ინფორმაციის გადამუშავების შედეგი უნდა იყოს გადაწყვეტილება ან გადაწყვეტილების მისაღებად საჭირო რეკომენდაციები.

იმისათვის, რომ რეკომენდაციებმა ან გადაწყვეტილებებმა რეალური შედეგები მოიტანოს, საჭიროა ამ ინფორმაციისა თუ რეკომენდაციების თვალსაზრისით და ეფექტურად წარდგენა საზოგადოებისადმი, საზოგადოდ ყველა იმ პირისა თუ ორგანიზაციისათვის, რომელიც გავლენას ახდენს გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე. ამ თვალსაზრისით სახელმწიფო მართვაში გადაწყვეტილებების მიღებისას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებთან მუშაობას.

საინფორმაციო პროცესების თვალსაზრისით გადაწყვეტილების მიღება შედგება შემდეგი ეტაპებისაგან:

ინფორმაციის მოპოვება და მისი გადამუშავება გულისხმობს მათემატიკურ-სტატისტიკური და რაოდენობრივი მეთოდების გამოყენებას.

საჯარო გადაწყვეტილებების მისაღებად საჭირო ინფორმაციის წარდგენა ხორციელდება მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით – მასმელით. მასმედია, პრესა, რადიო, ტელევიზია თანამედროვე საზოგადოების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაწილია. იგი

გავლენას ახდენს საზოგადოებრივი მოღვაწეობის, სახელმწიფო პოლიტიკის მართვის საკითხებზე.

უდიდესია მასმედიის როლი ცნობიერების ჩამოყალიბებაშიც. ფაქტობრივად მასმედია განაპირობებს საზოგადოების მიერ ამა თუ იმ მოვლენის აღქმასა და ინტერპრეტაციას და ბოლოს უკვე პოლიტიკური პროცესის რეალიზაციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ინსტრუმენტი ხდება.

სახელმწიფო მართვისა და სახელმწიფო პოლიტიკის ექსპერტებს მოეთხოვებათ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებთან მიზანმიმართული, მჭიდრო და საქმიანი მუშაობა, რათა მათ მიერ მომზადებული გადაწყვეტილების პროექტი ხელმისაწვდომი გახდეს საზოგადოების ფართო ფენებისათვის, რამაც უნდა გააადვილოს ამ გადაწყვეტილების პრაქტიკული რეალიზაცია.

საინფორმაციო საშუალებებთან მუშაობა ხორციელდება პრეს-რელიზის (ესაა მაქსიმალურად მოკლე და ამავე დროს, თემისური ფორმით ჩამოყალიბებული სრული ინფორმაცია პროექტზე, გადაწყვეტილებაზე. პრეს-რელიზი არ უნდა აღემატებოდეს ორ გვერდს. მისი მიზანია იმ თემის წარმოჩენა, რომლითაც უნდა დავაინტერესოთ ნებისმიერი გაზეთი, რადიო თუ ტელევიზია. იგი უნდა იყოს მოკლე და კონკრეტული და დასაწყისშივე უნდა შეიცავდეს ყველა აუცილებელ ინფორმაციას) გავრცელებით, პრესკონფერენციებისა და საჯარო გამოსვლების, ინტერვიუს მეშვეობით.

ამრიგად, შეიძლება ვთქვათ, რომ სახელმწიფოებრივი მართვის ერთ-ერთი მეთოდია საინფორმაციო უპირატესობის მეთოდი. დღეს საინფორმაციო საშუალებანი სამართლიანად მიიჩნევა მეოთხე ხელისუფლებად, რაც განპირობებულია ობიექტზე მათი გავლენისა და ზემოქმედების უნარით. სწორედ ეს უკანასკნელი მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს საზოგადოებრივი აზრის მიმართულებას, ხასიათს და აგრეთვე საზოგადოებაზე ზემოქმედების ფორმებს, რაც

სახელმწიფოებრივ მართვაში დიდ როლს ასრულებს. ინფორმაციის ობიექტურობაზე, მასშტაბებზე, ხასიათზე, ფორმებსა და მიწოდების სიხშირეზე დიდადაა დამოკიდებული პოლიტიკური პროცესების მსვლელობა და მართვა. ყოველი ხელისუფლება მეტ-ნაკლებად ცდილობს საკუთარ ინტერესებს დაუქვემდებაროს ინფორმაცია.

სახელმწიფო დაინტერესებულია სრულყოფილი ინფორმაციული ინფრასტრუქტურის შექმნით. ასეთი ინფრასტრუქტურა კი უზრუნველყოფს სახელმწიფო პოლიტიკის რეალიზებას, აადვილებს სახელმწიფოებრივი გადაწყვეტილებების მიღებას, წარმოადგენს საზოგადოების მართვის ერთ-ერთ მექანიზმს, ხელს უწყობს მოვლენათა რეგულირების მეთოდების ფორმირებას. სახელმწიფოს დაინტერესება თავისი სამსახურების საინფორმაციო ტექნოლოგიებით გაჯერებაში, უპირველეს ყოვლისა, აიხსნება იმით, რომ ინფორმაციულად უზრუნველყოფილი სამსახურები უფრო ოპერატიულად და ხარისხიანად იღებენ გადაწყვეტილებებს.

ინფორმაცია სახელმწიფოსა და საზოგადოებას შორის უკუკავშირის არსებობისა და განვითარების საფუძველს წარმოადგენს. ეფექტურად მოქმედი ინფორმაციული ინფრასტრუქტურა სახელმწიფო მართვის მდგრადობას უზრუნველყოფს სოციალური პოლიტიკისა და ეკონომიკის კონფლიქტური და კრიზისული სიტუაციების წინასწარ შეტყობინებით და ამ სიტუაციებიდან ოპტიმიზებული გამოსვლით, ხელისუფლების ორგანოთა საზოგადოებრივად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების შესაძლო შედეგების შეფასებით, სახელმწიფო გადაწყვეტილებების ალტერნატიული ვარიანტების არჩევით. ამაში მდგომარეობს საინფორმაციო ტექნოლოგიების მნიშვნელობა, როგორც უკუკავშირის მექანიზმისა მთავრობასა და მოქალაქეებს შორის.

სახელმწიფოებრივი მართვის თეორიაში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა გადაწყვეტილების არსის, სტრუქტურისა და ხასიათის კვლევას. ეს განპირობებულია იმით, რომ გადაწყვეტილება

ნებისმიერი მმართველობითი პროცესის მნიშვნელოვანი და ამავე დროს სისტემური ფუნქციაა. გადაწყვეტილება ესაა მართვის პროცესის შემაჯამებელი ნაწილი. პოლიტიკური გადაწყვეტილება ზეგავლენას ახდენს მთელ საზოგადოებაზე.

გადაწყვეტილება ესაა ადამიანის (საერთოდ) და მართვის სუბიექტის (კერძოდ) ქცევის უნივერსალური ფორმა, რაც განპირობებულია მათი შეგნებული და მიზანდასახული მოქმედებით. გადაწყვეტილების შემუშავება, მიღება და განხორციელება საზოგადოების ნორმალური ფუნქციონირების აუცილებელი და საყოველთაო პირობაა. ყოველგვარ პოლიტიკურ აქტს წინ უძღვის გადაწყვეტილება.

გადაწყვეტილების მიღებისას მართვის სუბიექტი პოლიტიკური პროცესის ხასიათიდან გამომდინარე, ყოველთვის ცდილობს მიაგნოს ოპტიმალურ ვარიანტს. არ არსებობს ოპტიმალური გადაწყვეტილება, არსებობს მხოლოდ ოპტიმალური არჩევანი. ამიტომ თავისი ზოგადი არსით გადაწყვეტილება ესაა ალტერნატივის არჩევა.

ამდენად, გადაწყვეტილების შედარებითი ოპტიმალურობა ბევრადაა დამოკიდებული ალტერნატიულ მოდელთა სიმრავლეზე. ასევე მნიშვნელოვანია გადაწყვეტილების არჩევის კრიტერიუმი. შეგვიძლია ვთქვათ, რომ არჩევანისათვის საჭიროა შედარება, ხოლო შედარებისათვის უნდა გაგვაჩნდეს კრიტერიუმი.

ამდენად, სახელმწიფოებრივ მართვაში მთავარი ისაა, რომ ყოველი მეთოდი ემსახურებოდეს მართვაში ყველაზე მთავარს – ოპტიმალური გადაწყვეტილების მიღებას.

2.4. გადაწყვეტილებათა მიღება – თამაშის თეორიებისა და რაოდენობრივი (სტატისტიკური) მეთოდებით

პოლიტიკური ბრძოლა გამარჯვებისათვის პოლიტიკას ამსგავსებს თამაშს ორი ან მეტი მონაწილით, ნულოვანი და არანულოვანი ჯამით. ამ თამაშში მონაწილეობენ ინდივიდები და ინდივიდების გაერთიანებები და შეიძლება მისი აღწერა თამაშების მეშვეობით.

თამაშების თეორია, რომელიც ერთ-ერთი მიმართულებაა რაციონალური არჩევანის თეორიაში, XX საუკუნის 40-იან წლებში ჯ. ვ. ნეიმანმა და ო. მორგენშტერნმა დაამუშავეს. 50-იანი წლებიდან ეს თეორია სულ უფრო აქტიურად ფიგურირებს პოლიტიკურ მეცნიერებაში. ამ დარგის ერთ-ერთი ცნობილი სპეციალისტი ვ. რიკერი პოლიტიკური მეცნიერებისათვის თამაშების თეორიის მნიშვნელობას შემდეგში ხედავს:

- „უკომპრომისო“ რაციონალიზმი: თამაშის თეორია სოციალურ შედეგებს აანალიზებს მონაწილეთა ურთიერთქმედების ტერმინებში, რომელთაგან თითოეული მათგანი თავად მის მიერ განსაზღვრული მიზნის მიღწევას ცდილობს;

- აქცენტის გადატანა თავისუფალ არჩევანზე; დეტერმინიზმის საპირისპიროდ თამაშების თეორია თავისუფალ არჩევანს უშვებს. მონაწილენი, რომელთაც იციან თავიანთი პრიორიტეტები აფასებენ იმას, თუ ალტერნატიულ სტრატეგიებს როგორ შეეძლებათ ოპონენტების ანალოგიური გათვლების პირობებში, ამ პრიორიტეტების დაკმაყოფილება.

- თამაშების თეორია ადამიანების მიერ გაკეთებული არჩევანის განზოგადების შესაძლებლობას იძლევა იმ ხერხით, რომელიც უშვებს განსაკუთრებულ სოციალურ ვითარებაში ადამიანთა მიზნების ფორმის მეტ-ნაკლებად დეტერმინაციას.

თამაშების თეორიის მეთოდებით ხდება ოპტიმალური გადაწყვეტილების ამორჩევა გარკვეული ვითარებისათვის. თვით ვითარების და გადაწყვეტილების განხორციელების შედეგის შეფასება ხდება შესაბამისი დარგის მეთოდებით, ამიტომ თამაშების თეორია არ არის „მიბმული“ რაიმე დარგზე, რაც მისი გამოყენების მეტად ფართო შესაძლებლობას იძლევა.

თამაშების თეორიაში კონფლიქტი განისაზღვრება როგორც ვითარება, რომელშიც ხდება ორი ან მეტი მხარის ინტერესების შეჯახება. კონფლიქტში მხარეთა მოქმედებები მიზანდასახულია და ინტერესები ნაწილობრივ ან სრულიად საწინააღმდეგო.

თამაშის თეორიას ხშირად საქმიან თამაშებს უწოდებენ. იგი შეისწავლის ოპტიმალური გადაწყვეტილების ამორჩევის მეთოდებს კონფლიქტურ და არაკონფლიქტურ ვითარებაში.

ნებისმიერი თამაში, მათ შორის საქმიანიც, წარმოადგენს გარკვეული წესების ერთობლიობას, რომლის მიხედვით დგინდება თამაშში მონაწილეთა ქცევის ნორმები, კერძოდ მონაწილე მხარეთა მიზნები, მათი აუცილებელი და დასაშვები ქმედებები ყოველი შესაძლო ვითარებისათვის. ფიქსირდება თამაშის დაწყების და დამთავრების მომენტი.

თამაშებს განასხვავებენ დაპირისპირებულ მონაწილეთა რაოდენობის მიხედვით: ორთა თამაში, თამაში სამი მონაწილით და ა. შ. აქ იგულისხმება მხოლოდ დაპირისპირებულ მხარეთა რაოდენობა. თამაშების კლასიფიცირება ხდება აგრეთვე სვლათა რაოდენობის მიხედვით. თამაშს უწოდებენ სასურველს, თუ ყოველ მოთამაშეს აქვს სვლათა სასურველი რაოდენობა და ყოველი სვლის გასაკეთებლად სასურველი არჩევანი. თუ ერთ-ერთი ამ პირობათაგანი დარღვეულია, თამაშს უსასრულოს უწოდებენ.

სასურველ თამაშებს, რომლებშიც სვლათა რაოდენობა ერთზე მეტია, მრავალსვლიან ან პოზიტიურ თამაშებს უწოდებენ.

თამაშების ერთ-ერთ მახასიათებელ ნიშანს წარმოადგენს ყველა მონაწილის მოგებებისა და წაგებების ჯამი. თუ ეს ჯამი ნულის ტოლია – თამაშს ნულოვან ჯამიანს უწოდებენ. სასურველ თამაშს ნულოვანი ჯამით ანტაგონისტურ თამაშს უწოდებენ.²

ბუნებასთან დაპირისპირებულ ამოცანებს „ბუნებასთან თამაშებს“ უწოდებენ. ამ ამოცანებისათვის დამახასიათებელია შემდეგი თავისებურებანი:

- „ბუნება“ არ აწარმოებს მეორე მხარის საწინააღმდეგოდ გამიზნულ მოქმედებებს და ამიტომ ურთიერთობა არაკონფლიქტურია;

- „ბუნება“ განუპიროვნებელია და მასთან ურთიერთობა არაანტაგონისტური თამაშის ტიპისაა.

ამ თავისებურებებიდან გამომდინარეობს, რომ „ბუნებასთან“ დაპირისპირების ამოცანების გადასაწყვეტად მატრიცული თამაშების თეორიის მეთოდების გამოყენება დაუშვებელია, მიუხედავად იმისა, რომ ბუნებასთან დაპირისპირების ამოცანებს „ბუნებასთან თამაშებს“ უწოდებენ.

ბუნებასთან დაპირისპირების ამოცანათა გადაწყვეტის მეთოდიკა დამოკიდებულია ბუნების შესაძლო მდგომარეობათა გაურკვევლობის ხასიათზე. თუ ცნობილია ბუნების ყველა შესაძლო მდგომარეობა და ამ მდგომარეობათა განხორციელების ალბათობები, მაშინ გამოიყენება ე.წ. სტატისტიკურ გადაწყვეტილებათა მეთოდი, ხოლო თუ ცნობილია ბუნების მხოლოდ შესაძლო მდგომარეობის ნუსხა და მათი განხორციელების ალბათობები უცნობია, მაშინ მიმართავენ გადაწყვეტილებათა მიღების ემპირიულ კრიტერიუმებს.

გადაწყვეტილებათა მიღება ემპირიული კრიტერიუმებით – თუ უცნობია ბუნებრივ ვითარებათა განხორციელების ალბათობები,

მაშინ გადაწყვეტილების ამორჩევის პრობლემისადმი მიდგომას უკავშირებენ გადაწყვეტილების შედეგის მნიშვნელობას.

დღეისათვის ცნობილია მთელი რიგი კრიტერიუმებისა, რომლებიც საშუალებას გვაძლევენ ამოვიჩიოთ უკეთესი გადაწყვეტილება ბუნებასთან ურთიერთობისა. ამ კრიტერიუმებით ამორჩეული გადაწყვეტილების უკეთესობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად მიესადაგება გამოყენებული კრიტერიუმი ბუნების ვითარებას და გადაწყვეტილების მიმღების განწყობას მოსალოდნელი შედეგისადმი.

თითქმის ყველა ცნობილი კრიტერიუმის გამოყენებისას იგულისხმება:

- შესაძლო გადაწყვეტილებათა სიმრავლე $-A_1, A_2, \dots, A_n$;
- ბუნებრივ ვითარებათა მდგომარეობები $-F_1, F_2, \dots, F_n$ და ა.შ.

• შესაძლო მოგებები, რომლებსაც ადგილი აქვთ A გადაწყვეტილებების განხორციელებისას F ბუნებრივ მდგომარეობაში. გადაწყვეტილების მიმღებისათვის უცნობია, რომელი ბუნებრივი მდგომარეობა განხორციელდება. ამ კრიტერიუმის გამოყენება ნავარაუდევია გადაწყვეტილების ერთხელ მისაღებად მოცემული დაფიქსირებული ვითარებისათვის.

კლასიკური კრიტერიუმები:

• მინი-მაქსის კრიტერიუმი ეფუძნება სიფრთხილის პრინციპს და გამოხატავს საკითხისადმი მიდგომის ზომიერ პესიმიზმს, კერძოდ – მინიმალურ გარანტირებულ მოგებათაგან ამოირჩევა მაქსიმალური მოგება. ეს კრიტერიუმი გამოიყენება ტექნიკური პრობლემების გადასაწყვეტად

• სევიჯის კრიტერიუმით გადაწყვეტილების ამორჩევა გამოხატავს ზომიერი პესიმიზმის პოზიციას და დაკავშირებულია რისკის შემცირების პრობლემასთან. ამ კრიტერიუმით გადაწყვეტილების ამოსარჩევად საჭიროა: შევადგინოთ მოცემული

საგადასახადო მატრიცისათვის რისკის მატრიცა. ამ კრიტერიუმის გამოყენება რეკომენდირებულია იგივე ვითარებისათვის, რომელშიც გამოიყენება მინი-მაქსის კრიტერიუმი.

გარდა თამაშის თეორიისა არსებობს გადაწყვეტილებათა მიღების იმიტაციური მეთოდი. ამ მეთოდს სხვანაირად საქმიანი თამაშის მეთოდსაც უწოდებენ. თავდაპირველად იგი სამხედრო სფეროში, ძირითადად გენერალურ შტაბებში გამოიყენებოდა, მაგრამ 50-იანი წლებიდან ზოგიერთი კვლევითი ცენტრები დაინტერესდნენ აღნიშნული მეთოდის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ სფეროებში გამოყენების შესაძლებლობის თვალსაზრისით.

იმიტაციური თამაშის მეთოდის სწრაფი გავრცელება განაპირობა მისი გამოყენების ახალი მიმართულებებისა და ფორმების მიგნებამ. იმიტაციური თამაშის, როგორც პროგნოზირების მეთოდის, უშუალო დანიშნულებად იქცა მმართველობითი გადაწყვეტილებების შემუშავებისა და მიღებისათვის ხელის შეწყობა.

არსებობს ამ მეთოდის რამდენიმე სახე და თითოეული სახის ორგანიზაციაში გამოიყოფა სამი ძირითადი ეტაპი: თამაშის მომზადება, გათამაშება და ანალიზი. საწყის, მოსამზადებელ ეტაპზე ხდება თამაშის მიზნისა და ამოცანების განსაზღვრა, საიმიტაციო ობიექტის არჩევა. ამავე ეტაპზე მზადდება თამაშის ე.წ. პროსპექტი. მასში აისახება თამაშის კონცეფცია, გამოიკვეთება თამაშისა და პროგნოზირების მიზანი.

მეორე ეტაპი თვით თამაშს მოიცავს. ამ ეტაპზე გუნდები იღებენ საწყის ინფორმაციას და იწყებენ შესაბამისი „სვლების“ გაკეთებას.

მესამე, დამასრულებელი ეტაპია ანალიზი. მისი დანიშნულებაა თამაშის შედეგების მიხედვით პოლიტიკური სიტუაციის განვითარების ალტერნატივების შესწავლა. ამავე ეტაპზე აუცილებელია საბოლოო ანგარიშის შედგენა. ყველაზე მნიშვნელოვანია იმიტაციური თამაშის შედეგების ფორმულირება, ანუ საკვლევ პრობლემაზე საბოლოო

დასკვნების გაკეთება. იგი აგრეთვე გულისხმობს წინადადებებისა და რეკომენდაციების ჩამოყალიბებას.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ იმიტაციური თამაშის მეთოდი სპეციფიკური და შემოქმედებითი ხასიათისაა. იგი თვითმიზანს არ წარმოადგენს. ნებისმიერი სახის თამაში მოწოდებულია შეასრულოს დამხმარე როლი საერთო საპროგნოზო პრობლემის გადაჭრაში.

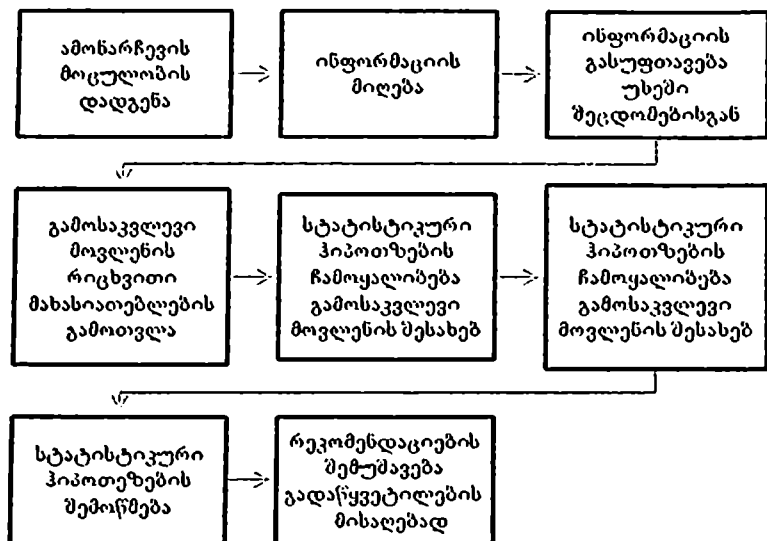
ობიექტის ოპტიმალური მართვის ამოცანის გადასაწყვეტად საჭიროა წინასწარი გამოკვლევების ჩატარება. შესწავლილი უნდა იქნას პრობლემა მთლიანობაში, ობიექტზე მოქმედი ფაქტორების ხასიათი, მათ შორის არსებული ურთიერთკავშირი და ა.შ. ამისათვის საჭიროა ინფორმაციის მოპოვება, სათანადო გამოკვლევების ჩატარება, ისე რომ ობიექტურად იქნას ასახული გამოსაკვლევი პროცესის ბუნება.

გადაწყვეტილებათა მიღების დროს ჩვენ ვვარაუდობთ, რომ მივიღებთ საუკეთესო შედეგებს, მაგრამ რეალურ ცხოვრებაში ასე არ ხდება.

გადაწყვეტილებების მიღება მათემატიკურ-სტატისტიკური მეთოდების გამოყენებით ემყარება გაზომვების შედეგების სტატისტიკურ ანალიზს. მათემატიკური თვალსაზრისით სტატისტიკური ანალიზის ამოცანაა ალბათობის თეორიის მეთოდების გამოყენებით, არსებული ინფორმაციის საფუძველზე დაადგინოს შემთხვევითი მასიური მოვლენების კანონზომიერებანი.

ამა თუ იმ გადაწყვეტილების მიღებისას, სტატისტიკური ანალიზის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ დავკმაყოფილდეთ შედარებით მცირე რაოდენობის ექსპერიმენტული მონაცემებით და ამასთან ერთად შევძლოთ საკმაოდ სარწმუნო დასკვნების გამოტანა გამოსაკვლევი მოვლენის არსზე.

სტატისტიკური ანალიზის თანმიმდევრობა ასეთია:

გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში ხშირად წამოიჭრება სხვადასხვა მოვლენებს შორის ურთიერთდამოკიდებულების შესახებ საკითხი. მაგალითად, რა კავშირია რუსეთში მიმდინარე საფინანსო პოლიტიკასა და საქართველოს ვალუტის სიმყარეს შორის?

ამ კითხვას შეიძლება გავცეთ ანალიტიკური პასუხი და მოვუძებნოთ თეორიული დასაბუთება. მაგალითად, რუსეთში მიმდინარე საფინანსო პოლიტიკა დიდ გავლენას ახდენს საქართველოს ვალუტაზე, რადგანაც საქართველოს ძირითადი საექსპორტო და საიმპორტო მაჩვენებლები რუსეთზეა ორიენტირებული. ყოველივე ეს შეიძლება მკაცრად იქნას დასაბუთებული, თუ მოგვეპოვება სათანადო ინფორმაცია არსებული მოვლენების შესახებ.

დასკვნის სახით შეიძლება ვთქვათ, რომ მათემატიკური სტატისტიკის მეთოდების გამოყენებით შეიძლება ზუსტად დავადგინოთ, არსებობს თუ არა კავშირი მოვლენებს შორის, უფრო მეტიც, დავადგინოთ ამ კავშირის ზომა და ფორმა და შედეგად მივიღოთ ოპტიმალური გადაწყვეტილება.

თავი 3. საჯარო ადმინისტრირება და საჯარო პოლიტიკა: პოლიტიკის ანალიზი და კვლევის მეთოდები

3.1. დაგეგმვა, განხორციელება, შეფასება

პოლიტიკისა და პროგრამების შემუშავება, მათი ამოქმედება და წარმატების ან წარუმატებლობის განსაზღვრა, საჯარო და არაკომერციული სფეროს მენეჯერთა საქმიანობის მნიშვნელოვანი და მუდმივი ციკლია.

ბოლო პერიოდში ამ საკითხისადმი ყურადღება მეტად გამახვილდა, რადგან საჯარო და არაკომერციული სექტორების მენეჯერებისაგან ნაკლები დანახარჯებით მეტის მიღწევას მოითხოვენ. საჭირო გახდა ე.წ. „მართვა შედეგებისათვის“, რაც ნიშნავს საჯარო შედეგების თვალსაზრისით მიზნების ნათლად ჩამოყალიბებას, პროგრამების შექმნასა და განხორციელებას, ხოლო შემდეგ სამთავრობო ან სხვა სააგენტოს საქმიანობის შეფასებას არსებული სტანდარტების მიხედვით. „შედეგებისათვის მართვის“ ან „საქმიანობის მენეჯმენტის“ იდეა გულისხმობს დაგეგმვის, განხორციელებისა და შეფასების გაერთიანების მნიშვნელობას.

მიუხედავად იმისა, რომ დაგეგმვა, განხორციელება და შეფასება მოითხოვს პოლიტიკური და ეთიკური კონტექსტის ცოდნას და გარკვეულ პერსონალურ და ინტერპერსონალურ უნარ-ჩვევებს, ბოლო პერიოდში მრავალი ტექნიკური საშუალება შემუშავდა ანალიტიკოსთა დასახმარებლად. მათ შორისაა მონაწილეობითი დაგეგმვა, სტრატეგიული დაგეგმვა და საქმიანობის შეფასების რაოდენობრივი მეთოდები.

დაგეგმვა ნებისმიერი მენეჯერის ყოველდღიური საქმიანობაა. ორგანიზაციები და მეტიც, მთელი მთავრობა მონაწილეობს დაგეგმვის უფრო ფორმალურ პროცესში, რომელიც ხშირად მოიცავს

მონაწილეთა ფართო სპექტრს, მნიშვნელოვანი მონაცემებისა თუ სხვა ინფორმაციის დამუშავებას. როგორც წესი, დაგეგმვის პროცესში მუშავდება მოქმედების ალტერნატიული კურსი, რომლის ყურადღებით შესწავლა აუცილებელია სწორი გადაწყვეტილების მისაღებად. პრობლემის სირთულიდან გამომდინარე, შესწავლასა და ალტერნატივებს შორის არჩევანის გაკეთების პროცესში მენეჯერი შეიძლება ჩაერთოს როგორც „პოლიტიკის ანალიზსა“ ან „პროგრამის შექმნაში“, ისევე ორივეში ერთად.

ბოლო წლებში დაგეგმვის პროცესის თვალსაზრისით საზოგადოების ყურადღება მიიბჟრო ქ. ნიუ-იორკის ტრაგედიამ. ქალაქს უნდა გადაეწყვიტა, როგორ უნდა აღედგინა 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერაქტის შედეგად განადგურებული საქმიანი რაიონი. ღონისძიებაში „მოვუსმინოთ ქალაქს“ გამოყენებულ იქნა ურთიერთობის ორი ფორმა: პირისპირ დიალოგი და ერთდღიანი ფორუმი. მრგვალი მაგიდის დისკუსიებში 4500-ზე მეტი ადამიანი მონაწილეობდა, ხოლო ლეპტოპებით აღჭურვილი ადამიანთა ჯგუფი მოსაზრებებს იწერდა და დაუყოვნებლივ გადასცემდა „თემატურ ჯგუფს“, რომელიც განსაზღვრავდა საკვანძო თემებსა და კონცეფციებს და კვლავ მონაწილეებს წარუდგენდა. აღნიშნული მაგალითი ცხადყოფს დაგეგმვის ფართომასშტაბიან პროექტებში მოქალაქეთა მონაწილეობის ინოვაციური სტრატეგიებისა და მიდგომების გამოყენების პოტენციალს.

ხშირად გვესმის, რომ დაგეგმვა გამოიყენება მხოლოდ კრიზისული სიტუაციებიდან გამოსვლის ძიებისას. ეს რა თქმა უნდა ასე არაა. მას სულ უფრო ხშირად იყენებენ საჯარო და არაკომერციულ სექტორში. დაგეგმვის რამოდენიმე სახე არსებობს, მათ შორისაა – სტრატეგიული და გრძელვადიანი დაგეგმვა. საჯარო სექტორში ძირითადად იყენებენ სტრატეგიული დაგეგმვის ამა თუ იმ ფორმას.

სტრატეგიული დაგეგმვა განსხვავდება გრძელვადიანი დაგეგმვისაგან. ეს უკანასკნელი უფრო მეტად, ეხება მიზნების ან

საქმიანობის განსაზღვრას გარკვეული დროის განმავლობაში და არა ამ მიზნების მისაღწევად საჭირო სპეციფიკურ ნაბიჯებს. განსხვავებით ამისაგან, სტრატეგიული დაგეგმვა გულისხმობს, რომ უნდა განისაზღვროს ნაბიჯების სერია როგორც დაგეგმვის პროცესის ნაწილი და ისინი განსაზღვრავენ საქმიანობას უახლოეს მომავალში. სტრატეგიული დაგეგმვა ითვალისწინებს მომავალს, იმისათვის, რომ სრულყოფილი გახადოს გადაწყვეტილებები მიმდინარე დროში.

სტრატეგიული და გრძელვადიანი დაგეგმვის მეორე განსხვავებაა განსაკუთრებული ყურადღება გარესამყაროს სირთულისადმი. ორგანიზაცია არ არსებობს იზოლირებულად და მისი მიზნები და მიზნის მისაღწევად გამიზნული ნაბიჯები განიხილება ორგანიზაციის გარემოში არსებული რესურსებისა და შეზღუდვების კონტექსტში.

დაგეგმვის ამ ორ ტიპს შორის ბოლო განსხვავება იმაშია, რომ სტრატეგიული დაგეგმვა, განსაკუთრებით საჯარო სექტორში, არის პროცესი, რომელშიც ჩართული უნდა იყოს მრავალი დონის მრავალი ადამიანი, ვინაიდან ორგანიზაციის საქმიანობის ეფექტური ცვლილება ადვილად ხორციელდება იმ ადამიანთა ჩართვით, ვისზეც გავლენას ახდენს ეს ცვლილება. ეს ზოგადი წესი განსაკუთრებით სტრატეგიულ პროცესში განხორციელებულ ცვლილებებს ეხება.

საჯარო სექტორი სტრატეგიულ დაგეგმვას მრავალი მიზეზის გამო იყენებს, კერძოდ:

- პრობლემისათვის სიცხადის და მიმართულების მისაცემად;
- კონკურენტ მიზნებსა და აქტივობებს შორის არჩევანის გასაკეთებლად;
- გარემოს მოსალოდნელი ცვლილებებისადმი თავის გასართმევად;
- ორგანიზაციის მუშაობის შესახებ მისი წევრების შეხედულებების თავმოსაყრელად.

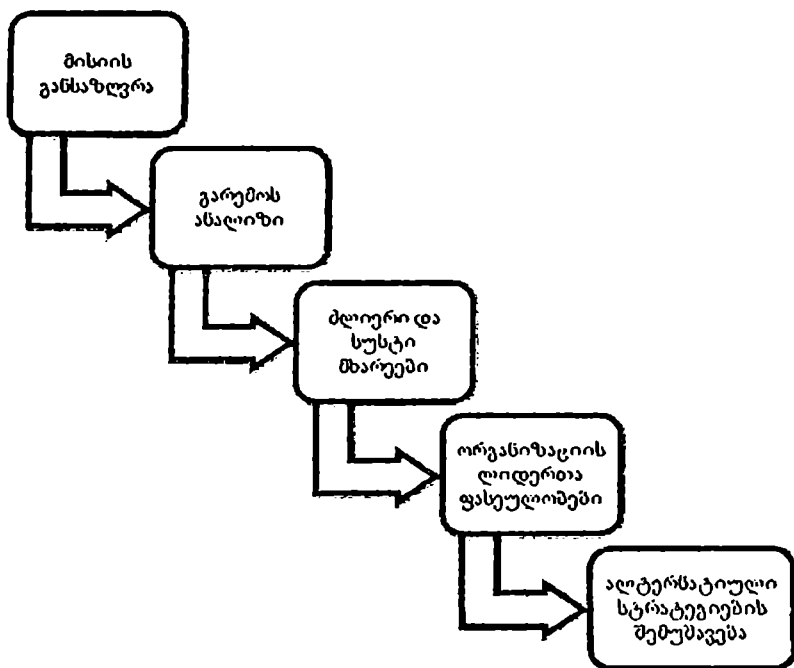
ყველაზე მთავარია, რომ დაგეგმვა საზოგადოების ან

ორგანიზაციის მიმართულების განსაზღვრაში ლიდერებისა და მოქალაქეების ფართო ჩართულობის საშუალებას იძლევა და ამით ნდობისა და ერთგულების ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს.

სტრატეგიული დაგეგმვა საჯარო სექტორში უაღრესად მონაწილეობითი პროცესია. მონაწილეობითობის შედეგად ჩნდება სხვადასხვა ჯგუფებს შორის ახლებური ურთიერთობების შესაძლებლობა. ჯგუფები, რომლებსაც აქვთ სტრატეგიულ დაგეგმვაში მონაწილეობის გამოცდილება აღიარებენ, რომ პროცესმა შესაძლებელი გახადა ისეთი ჯგუფების გაერთიანება, რომელთა ერთად ყოფნა მანამდე შეუძლებელი იყო.

მაშასადამე სტრატეგიულ დაგეგმვას შეიძლება მივმართოთ როგორც გეზის, ასევე ვალდებულებების განსაზღვრავად.

სტრატეგიული დაგეგმვის საფეხურებია:

მოკლედ მიმოვიხილოთ თუ რას გულისხმობს სტრატეგიული დაგეგმვის თითოეული საფეხური:

მისია ანუ მიზანი - დაგეგმვის პროცესში ყველაზე რთული ნაბიჯია მისიის ლაკონურად, მაგრამ ამომწურავად განსაზღვრა. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგადად გასაგებია მისიის არსი, ხშირად ჩნდება მრავალი კითხვა მიზნების შესახებ. მისიის შესახებ კონკრეტული დებულება უზრუნველყოფს მომავალი გადაწყვეტილებების გამკვლევსა და კონკრეტული ქმედებების საზომ სტანდარტებს.

გარემოს ანალიზი - მისიის განსაზღვრის შემდეგ ანალიტიკოსთა ჯგუფმა უნდა გააანალიზოს გარემო. შეფასება უნდა მოიცავდეს სამართლებრივ და პოლიტიკურ საკითხებს, სოციალურ და კულტურულ ტენდენციებს, ეკონომიკურ გარემოებებს, ტექნოლოგიურ განვითარებას და საჭიროების შემთხვევაში, ორგანიზაციის კონკურენტუნარულ ანუ „საბაზრო“ პოზიციას.

ძლიერი და სუსტი მხარეები - ამ საფეხურზე ანალიტიკოსთა ჯგუფი ყურადღებას ამახვილებს არსებულ შესაძლებლობებზე - მის ძლიერ და სუსტ მხარეებზე. ანალიზი შეძლებისდაგვარად ობიექტური და სრულყოფილი უნდა იყოს და მოიცვდეს ფინანსურ და ადამიანურ რესურსებს, ასევე ტექნიკური და ორგანიზაციული სისტემების საქმიანობას და მუშაობის ხარისხს. შესაძლებლობების შეფასება პირდაპირ კავშირში უნდა იყოს ორგანიზაციის მიხიასთან.

ორგანიზაციის ლიდერთა ფასეულობები - სტრატეგიული ალტერნატივების შემუშავების ბოლო საფეხურია იმ ადამიანთა ფასეულობების, ინტერესებისა და მისწრაფებების გათვალისწინება, რომლებიც გაუძღვებიან ორგანიზაციასა და პროცესებს მომავალში. ადამიანებს ერთი და იმავე გარემოსა და ორგანიზაციის ანალიზზე განსხვავებული რეაქცია ექნებათ. ლიდერები განსხვავდებიან შემოქმედებითი პოტენციალით, ენერგიით და ვალდებულებებით. გეგმის წარმატებით განხორციელებისათვის იგი უნდა ასახავდეს იმ

ადამიანთა პრობლემებსა და ინტერესებს, რომლებიც ძირითად როლს ითამაშებენ ორგანიზაციის მომავლის ფორმირებაში.

ალტერნატიული სტრატეგიების განვითარება – ამ საფეხურზე ანალიტიკოსთა ჯგუფს შეუძლია ალტერნატიული სტრატეგიების ჩამოყალიბებაზე გადასვლა. სტრატეგიები მრავალგვარია, თუმცა ერთ-ერთი სასარგებლო ხერხია „მომავლის სცენარის“ ალტერნატივის შექმნა, რომელიც წარმოგვიდგენს ორგანიზაციას ხუთი, ათი ან ოცი წლის შემდეგ. სცენარმა უნდა ასახოს ორგანიზაციის შესაძლო ახალი მიმართულებები, მისი მომავლის პესიმიზტური, რეალისტური და ოპტიმისტური ინტერპრეტაციები და ის ფაქტორები, რომლებმაც შესაძლოა გავლენა მოახდინონ მომავალ მოდელზე. სასარგებლოა ერთზე მეტი სცენარის შექმნა და შემდეგ მათი გამოყენება სხვადასხვა ალტერნატივების შესაფასებლად. სცენარების განხილვის შემდეგ გამოიკვეთება ერთი ან რამდენიმე სტრატეგია. აქ კი უნდა შეირჩეს ის სტრატეგია, რომლის საშუალებით ორგანიზაცია შეძლებს ყველაზე ეფექტურად განახორციელოს საკუთარი მისია, გარემო შესაძლებლობებისა და შეზღუდვების, ორგანიზაციის ძლიერი და სუსტი მხარეების, ლიდერთა ფასეულობების, ინტერესების და მისწრაფებების გათვალისწინებით. სტრატეგიული ორიენტაციის ჩამოყალიბების შემდეგ ანალიტიკოსთა ჯგუფმა უნდა განსაზღვროს სტრატეგიის განხორციელების კონკრეტული ნაბიჯები.

დაგეგმვის, განხორციელების და შეფასების ციკლში განხორციელება – მოქმედების ფაზაა. გეგმის შედგენისა და პოლიტიკის განსაზღვრის შემდეგ იწყება მოქმედება, კერძოდ, უნდა მოხდეს ფინანსური და ადამიანური რესურსების განაწილება და მობილიზება. შემუშავდეს ორგანიზაციული სტრუქტურები და სისტემები, შიდა პოლიტიკა და პროცედურები.

განხორციელებისადმი ზოგიერთი კლასიკური მიდგომა, რომელსაც „ორგანიზაცია და მენეჯმენტი“ ეწოდებოდა, ყურადღებას

ამახვილებდა ახალი ორგანიზაციის სტრუქტურასა და დიზაინზე და სამუშაო პროცესებზე. ტრადიციული ორგანიზაციული სქემა ასახავს, როგორც შრომის დანაწილებას ორგანიზაციაში, ასევე ხელმძღვანელობის ანუ კონტროლის სტრუქტურას.

საჯარო პროგრამების განხორციელებისას გამოიყენება ისეთი ორი მეთოდი, როგორებიცაა:

- პროგრამების შეფასების განხილვის მეთოდი;
- კრიტიკული გზის მეთოდი.

პროგრამის განხორციელება მოიცავს ადმინისტრაციული უნარ-ჩვევებისა და კონცეფციების სრულ დიაპაზონს, თუმცა შესაძლებელია მისი ხელშეწყობა ცალკეული მეთოდების გამოყენებით. ნებისმიერი მეთოდი შეიძლება გამოვიყენოთ არა მარტო საშუალოდ მასშტაბურ, არამედ ბევრად უფრო მასშტაბურ და რთულ პროექტებში, თუმცა შედეგი უცვლელი უნდა იყოს.

პროგრამის დაგეგმვის, განხორციელებისა და შეფასების საფეხურების დასრულების შემდეგ ჩნდება კითხვა: იყო თუ არა პროგრამის ამოცანებისა და მიზნების მიღწევის გზები ეფექტური და პროდუქტიული. ასეთი შეფასება შეიძლება მოხდეს სხვადასხვა დონეზე და სხვადასხვა მიზნით. მაგალითად: დააკმაყოფილოს საზოგადოებისათვის ინფორმაციის მიწოდება იმის შესახებ, თუ რა ხდება ფართო საზოგადოების ინტერესების თვალსაზრისით; ზოგი კი ორიენტირებული იყოს პოლიტიკის განხორციელების გზების ან უკვე გატარებულის სრულყოფაზე.

შეფასებისადმი თანამედროვე მიდგომების ცოდნა მოითხოვს ყურადღების გამახვილებას, როგორც საქმიანობის შეფასებაზე, ისე პროგრამის შეფასების ტრადიციულ მიდგომებზე.

პროგრამის შეფასება გულისხმობს ყოველი პოლიტიკის ან პროგრამის მიმართულების, ეფექტურობისა და მდგრადობის არსში წვდომას. ხოლო საქმიანობის შეფასება გვაწვდის ინფორმაციას

მთლიანად ორგანიზაციისა და ქსელის შესახებ. შეფასების პროცესის ჩარჩოებში ეს სტრატეგიები ხელს უწყობენ გადაწყვეტილების მიღების პროცესს. თავის მხრივ შეფასება აძლიერებს საკანონმდებლო ზედამხედველობასა და ადმინისტრაციულ კონტროლს.

პროგრამის შეფასებისადმი მიდგომათა კლასიფიკირების რამდენიმე გზა არსებობს. მაგალითად, შედეგების შეფასება და პროცესის შეფასება.¹

შეფასების შედეგების ყურადღების ცენტრშია პროგრამის აქტივობათა შედეგები, ანუ რა ხარისხით შეესაბამება პროგრამა თავისსავე მიზნებს გარემოზე ზემოქმედების თვალსაზრისით.

შედეგის შეფასებისაგან განსხვავებით პროცესის შეფასება ორიენტირებულია მიზნების მისაღწევად პროგრამის უკეთ განხორციელების შესაძლო გზებზე. პროცესის შეფასება ასევე განსაზღვრავს, სრულდება თუ არა იურიდიულად დადგენილი პროცესები და დაცულია თუ არა ინდივიდთა უფლებები. როგორც წესი პროცესის შეფასება პროგრამის განხორციელების პროცესში ხდება, მაგრამ ზოგჯერ მისი დასრულების შემდეგაც მიმდინარეობს. ზოგჯერ პროცესის შეფასება თითქმის უწყვეტად ხდება პროგრამის ოპერირებისას.

საჯარო პროგრამების შეფასებისადმი მიდგომები ფართოა, დაწყებული ისტორიული ანალიზიდან დამთავრებული რთული ექსპერიმენტული მეთოდებით. წლების მანძილზე კამათობდნენ შეფასებისადმი სწორი მიდგომის შესახებ. ზოგის აზრით, ასეთი შესწავლა, ძირითადად ხარისხობრივი უნდა იყოს და უკავშირდებოდეს პროგრამის მონიტორინგსა და მის ჩამოყალიბებაში მონაწილე ძალების განსაზღვრას. ამ მიდგომის მხარდამჭერებს უფრო მეტად აინტერესებთ თვით პროცესთან დაკავშირებული საკითხები – მისი წარმატების ან წარუმატებლობის მიზეზები და პროგრამის გაუთვალისწინებელი შედეგები; მათ აინტერესებთ, რა მოხდა. სხვების აზრით, პროგრამის შეფასებისას შეძლებისდაგვარად უნდა გამოვიყენოთ ზუსტი მეცნიერული მეთოდები, ფორმალური ექსპერიმენტების დაგეგმვის

და ჩატარების ჩათვლით. ასეთ ანალიტიკოსებს უფრო მეტად პროგრამის შედეგები აინტერესებთ. მათი მიზანია დაადგინონ, მუშაობს თუ არა პროგრამა.

ნებისმიერ შემთხვევაში პროგრამის შემფასებლებმა თვალი უნდა გაუსწორონ მათი მუშაობის ვალიდურობასთან დაკავშირებულ ორ სირთულეს. პირველი ეხება შინაგან ვალიდურობას – შეფასდა თუ არა ის, რისი შეფასებაც გვქონდა განზრახული? იყო თუ არა შეფასების დიზაინი პროგრამის მიზნებისა და მოთხოვნების შესაბამისი? პასუხობდა თუ არა მეთოდები საჭირო კითხვებს? შედეგები შეძლებისდაგვარად მიუკერძოებელი იყო თუ არა? მეორე საკითხი კი ეხება გარეგან ვალიდურობას – რამდენად შესაძლებელია კვლევის მეთოდების გამოყენება უფრო ზოგად ვითარებაში? რა ინფორმაციას გვაძლევს კვლევა მსგავსი პროგრამების შესახებ? შესაძლებელია თუ არა კვლევის განმეორება მსგავსი შედეგების იმედით?

ეს და სხვა კითხვები შესაძლებელია დაისვას შეფასების კვლევაში გამოყენებული სხვადასხვა, კერძოდ ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მეთოდების შესახებ.

ხარისხობრივი მეთოდები – მრავალი პროგრამის შეფასება დამოკიდებულია იმ ხარისხობრივ ინფორმაციაზე, რომელსაც ვიღებთ თვით პროგრამის გაცნობის, მის მნიშვნელოვან აქტორებთან ინტერვიუს საფუძველზე, ხოლო ზოგჯერ პროგრამაში აქტიურად ჩართვითაც. ხარისხობრივი შეფასებისას, პირველ რიგში, ვეცნობით პროგრამისა და საკითხის შესახებ არსებულ ინფორმაციას. პირველადი ზონდირების შემდეგ ანალიტიკოსი განსაზღვრავს შესასწავლი ობიექტების რაოდენობას. მეტწილად ხარისხობრივი შეფასება კვლევითი ხასიათისაა და ემსახურება პროგრამის განხორციელებასთან დაკავშირებული ეჭვების ან ვარაუდების შესწავლას. ამ შემთხვევაში ანალიტიკოსი შეეცდება ისეთი ობიექტები შეარჩიოს, რომლებიც რამდენიმე არსებითი პარამეტრის მიხედვით ცვალებადია. ანალიტიკოსს უძლია შეარჩიოს შესასწავლი

ობიექტების ის შეზღუდული რაოდენობა, რომელიც კარგად წარმოაჩენს საკვლევ საკითხს.

საკვლევი ობიექტების არჩევის შემდეგ ანალიტიკოსმა შესაძლოა ძირითადი ინფორმაციის შერჩევა ინტენსიური ინტერვიუების საფუძველზე გადაწყვიტოს. ეს არის სესიები დეტალური ინფორმაციის მისაღებად, რომელშიც მონაწილეობენ პროგრამაზე ორიენტირებული აქტორები. ხარისხობრივი ინფორმაციის მიღების ალტერნატიული საშუალებაა ჩართული დამკვირვებლის გამოყენება. ესაა სამიზნე მოსახლეობის წევრი, რომელიც აწარმოებს დაკვირვებას და გამოიტანს დასკვნებს პირველადი ინფორმაციის საფუძველზე.

რაოდენობრივი მეთოდები - პოლიტიკის შეფასებისას ხშირად ცდილობენ ფიზიკის სამეცნიერო მეთოდებთან მიახლოვებას, თუმცა ეს ძალზე რთულია. კლასიკური ფორმულირებით ექსპერიმენტის დიზაინი გულისხმობს ორი ან მეტი ჯგუფის შესწავლას კონტროლის პირობებში. ერთ, ექსპერიმენტულ ჯგუფზე ზემოქმედებენ, ანუ ხორციელდება ჩარევა; პროგრამის შეფასების შემთხვევაში ექსპერიმენტული ჯგუფის წევრები შეფასებული პროგრამის სიკეთეებით სარგებლობენ. მეორე, საკონტროლო ჯგუფი შედგება ადამიანებისაგან, რომლებიც შეძლებისდაგვარად, ექსპერიმენტული ჯგუფის წევრების მსგავსი არიან, იმავე საერთო პირობებში მოქმედებენ, მაგრამ პროგრამის სიკეთეებით ვერ სარგებლობენ. ორივე ჯგუფის წევრები გადიან ტესტირებას ექსპერიმენტულ ჩარევამდე და შემდეგ ხდება შედეგების შედარება. თუ პროგრამას დადებითი ან უარყოფითი შედეგი აქვს, განსხვავება მონაცემებში უნდა აისახოს.

ამრიგად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ დაგეგმვის, განხორციელებისა და შეფასებისას ესა თუ ის მეთოდი მხოლოდ მაშინ არის წარმატებული, როცა მათ სრული ჭეშმარიტებით ვიყენებთ.

3.2. პოლიტიკის ანალიზის ლოგიკა

ფორმალური დაგეგმვის პროცესის ერთ-ერთი შესაძლო შედეგი შეიძლება იყოს მისი საშუალებით ახალი პოლიტიკის საჭიროების განსაზღვრა. ახალი პოლიტიკის საჭიროება შეიძლება მრავალი სხვა გზითაც განისაზღვროს, ამიტომ ჩნდება კითხვა: სასარგებლო იქნება თუ არა პრობლემისადმი ახალი მიდგომა – ახალი პოლიტიკა.

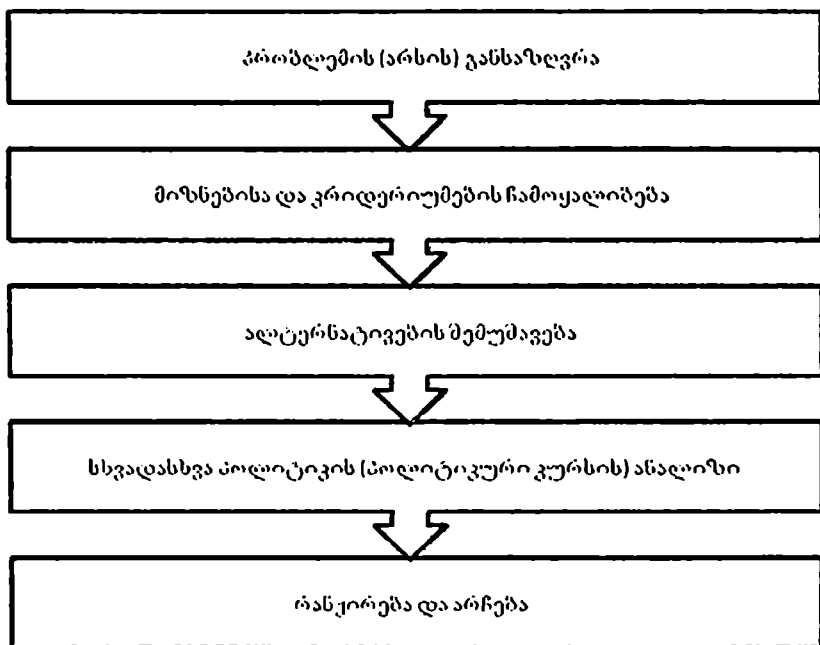
შესაძლებელია წარმოიშვას სხვა კითხვებიც: უშუალოდ რაში მდგომარეობს პრობლემის არსი? რის მიღწევას უნდა ვეცადოთ ახალი პოლიტიკით? როგორი შეიძლება იყოს ალტერნატიული მიდგომები? რა შედეგს შეიძლება ველოდოთ თითოეული ალტერნატივისაგან? რა კრიტერიუმი უნდა გამოვიყენოთ ალტერნატივების შესაფასებლად? რომელი ალტერნატივა უფრო უკეთ შეესაბამება ჩვენს კრიტერიუმებს? ასეთ კითხვებზე პასუხის გაცემა საჯარო პოლიტიკის ანალიზის საფუძველს ქმნის.

ამრიგად, პოლიტიკის ანალიზი შეიძლება განვსაზღვროთ, როგორც საჯარო პრობლემების კვლევის ან ანალიზის პროცესი, რომლის მიზანია პოლიტიკის შემქმნელებისათვის სპეციფიკური, კონკრეტული ინფორმაციის მიწოდება პოლიტიკის შესაძლო ვარიანტების, მისი უპირატესობებისა და ნაკლოვანებების შესახებ.

პოლიტიკის ანალიზში ჩართვა შეიძლება რამდენიმე მიზეზით მოგვიწიოს. ყველა მენეჯერი თითქმის ყოველდღიურად მონაწილეობს საჯარო პოლიტიკის გარკვეულ არაფორმალურ ანალიზში. ისინი აწყდებიან ახალ პრობლემებს და განიხილავენ ალტერნატიულ პოლიტიკას. ხშირად საჭირო ხდება პოლიტიკის ვარიანტების უფრო ფორმალური განხილვაც. ზოგჯერ ანალიზს ორგანიზაციის წევრებიც ახორციელებენ; ბევრი საჯარო ორგანიზაცია ასეთ პრობლემებზე სამუშაოდ პოლიტიკის ანალიტიკოსებსაც კი იწვევს.

პოლიტიკის ანალიზი შეიძლება ასევე აწარმოოს საკანონმდებლო შტოს მიერ შექმნილმა კვლევითმა ჯგუფმაც და ბოლოს, ამ პროცესში შეიძლება ჩაერთონ კონსულტანტები, მათ შორის უნივერსიტეტის კონსულტანტებიც. ამ დროს საჯარო მენეჯერი მოქმედებს როგორც კლიენტი, ადგენს კონტრაქტს, თვალყურს ადევნებს სამუშაოს და იღებს საბოლოო ანგარიშს.

ზოგადად პოლიტიკის ანალიზში ცდილობენ გადაწყვეტილების მიღების „რაციონალური“ მოდელის გამოყენებას, რომელიც ხუთი ძირითადი საფეხურისაგან შედგება:

როგორც წესი, პოლიტიკის ანალიზში შეიძლება გამოვიყენოთ ერთზე მეტი კრიტერიუმი. ამის განსამტკიცებლად მოვიყვანოთ მაგალითი: დავადგინოთ სახლიდან სამსახურში მისასვლელად

საუკეთესო გზა. თუ თავიდანვე დაუშვებთ, რომ „საუკეთესო“ გზა უმოკლესი გზაა, მაშინ რუკაზე უბრალოდ დავიტანთ ალტერნატიულ მარშრუტებს და შევარჩევთ უმოკლესს. არსებითად რუკის გამოყენება შექმნის „მოდელს“, რომელიც დაგვეხმარება ანალიზის დროს. მაგრამ ამ შემთხვევაში შეიძლება აღმოვჩნდეთ დილემის წინაშე იმხმრივ, რომ უმოკლესი მარშრუტის არჩევისას შეიძლება გაჩნდეს საგზაო საცობების პრობლემა და დაგვჭირდეს მეტი დრო, ამიტომ ყველაზე ხანმოკლე გზის არჩევისას უნდა გამოვიყენოთ მეორე კრიტერიუმი და რუკაზე უფრო რთული მოდელი, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება არამართო საგზაო საცობები, არამედ სხვა ცვლადებიც. მოცემული „მარტივი“ მაგალითის სირთულეები ცხადყოფს იმ შესაძლო წინააღმდეგობათა მრავალფეროვნებას, რომელსაც პოლიტიკის ანალიზის ხუთ საფეხურზე შეიძლება წავაწყდეთ. განვიხილოთ თითოეული საფეხური.

პრობლემის (არსის) განსაზღვრა - ნებისმიერ საჯარო ორგანიზაციას სხვადასხვაგვარი პრობლემები და შესაბამისად, პოლიტიკის ალტერნატივათა ანალიზის მრავალი შესაძლებლობა აქვს, თუმცა ორგანიზაციაში ვიღაცამ უნდა შეარჩიოს პრობლემის მოგვარებისა და მისი ანალიზის წარმართვის გზები. ეს ადამიანი - ანალიზის თავდები - შეიძლება იყოს კანონმდებელი, არჩეული აღმასრულებელი ხელმძღვანელი ან ორგანიზაციის მენეჯერი. ნებისმიერ შემთხვევაში, მან, ვინც ანალიზს აკეთებს - ანალიტიკოსმა - შეძლებისდაგვარად მკაფიოდ უნდა ჩამოაყალიბოს პრობლემის არსი, თავი მოუყაროს ინფორმაციას მის ბუნებაზე და გადაჭრის ვარიანტებზე. რატომ გაჩნდა პრობლემა? ვისზე ახდენს გავლენას? რა კავშირშია ის სხვა მსგავს პრობლემებთან? პოლიტიკის რომელი ვარიანტები მოინიჭა პრობლემის გადასაჭრელად? როგორია პოლიტიკის ეკონომიკურად და პოლიტიკურად მისაღები ვარიანტები? ანალიზის ხელშემწყობი რა რესურსები არსებობს?

ის, თუ როგორ მოხდება დასაწყისშივე საკითხის ფორმულირება ანალიტიკოსს კონკრეტულ შესაძლებლობებს დაანახევებს. ამიტომ მნიშვნელოვანია, ყველაფერი თავიდანვე, შეძლებისდაგვარად ნათელი იყოს და არ უარვყოთ ალტერნატივები.

ზოგჯერ პრობლემა თავიდანვე ბუნდოვანია და ანალიტიკოსის ფუნქციაა საკითხისათვის ერთგვარი ფონის შექმნა და მისი მონახაზის წარმოდგენა. ზოგ შემთხვევაში სასარგებლოა ინფორმაციის მოპოვება განსაკუთრებით პრობლემის ისტორიის, სხვა იურისდიქციაში გამოყენებული მიდგომებისა და დარგში არსებული ტექნიკური მიღწევების შესახებ. ანალიტიკოსისათვის ასევე საინტერესო და ღირებულია ინფორმაციის მოპოვება პრობლემაში ჩართული სხვა ადამიანებისგანაც.

თავდაპირველი ინფორმაციის თავმოყრის პროცესში ანალიტიკოსს სურს წარმოდგენა შეექმნას იმაზე, თუ როგორ აღიქვამენ პრობლემას და მისი დაძლევის შესაძლო გზებს განსხვავებული ადამიანები და ჯგუფები.

მიზნებისა და კრიტერიუმების ჩამოყალიბება - ახალი პოლიტიკის მიზნებისა და ალტერნატივების შესაფასებელი კრიტერიუმების ჩამოყალიბება ხშირად საკმაოდ რთულია. ზოგჯერ ორგანიზაციის ფასეულობები და პრიორიტეტები იმდენად ნათელია, რომ თავისთავად წარმართავს არჩევანს. მაგრამ პოლიტიკის სფეროთა უმეტესობაში, როგორც წესი, მრავალი და ხშირად წინააღმდეგობრივი მიზნებია. მაგალითად, ქალაქში გზატკეცილის მშენებლობისას უნდა გავითვალისწინოთ ისეთი ფაქტორები, როგორიცაა პროექტის ღირებულება, მომხმარებელთა რაოდენობა, სხვა ადგილზე გადასატანი სახლებისა და სხვა კერძო საკუთრების რაოდენობა და ხმაურისა და გამონაბოლქვის გავლენა მომიჯნავე რაიონებზე. როგორ უნდა მოვახდინოთ ამ ფაქტორების დახარისხება?

კრიტერიუმების შერჩევას სხვა სირთულეც ახასიათებს. მაგალითად, კრიტერიუმში შეიძლება იცვლებოდეს ორგანიზაციის სხვადასხვა დონეზე. გადაწყვეტილების მიმღებთათვის მუდმივი პრობლემაა ერთ დონეზე გამოყენებული კრიტერიუმის შესაბამისობა სხვა დონისათვის. ქმედების კონკრეტული კურსი შესაძლოა შეესაბამებოდეს ერთი დონისათვის შემუშავებულ კრიტერიუმს, მაგრამ მომდევნო დონეზე რესურსების ფუჭი გამოყენება გამოიწვიოს და არჩევანი მიუღებელი გახდეს.

ანალიტიკოსს შეიძლება დაევალოს ისეთი გამოსავალის პოვნა, რომელიც მინიმალური დანახარჯებით მაქსიმალურ შედეგს მოგვცემს, მაგრამ აღმოჩნდეს, რომ ვერც ერთი ალტერნატივა ვერ აკმაყოფილებს ორივე კრიტერიუმს.

კრიტერიუმის არჩევა დამოკიდებულია ინდივიდუალურ ხედვაზე. პოლიტიკურ სფეროთა უმეტესობას სხვადასხვა დაინტერესებული მხარეები ე.წ. სტეიქჰოლდერები ჰყავს - ადამიანები, რომლებიც მონაწილეობენ პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღებაში და რომლებზეც გავლენას ახდენენ ეს გადაწყვეტილებები. ესენი შეიძლება იყვნენ კანონმდებლები, ორგანიზაციის პერსონალი და ინტერესთა სხვა ჯგუფები. უმთავრესი ყოველი მათგანისათვის სხვადასხვაა.

პოლიტიკის ანალიზში სხვადასხვა კრიტერიუმები „იბრძვიან“ პირველობისათვის. ხშირად პრიორიტეტული კრიტერიუმის განსაზღვრა კანონმდებლის ან მაღალჩინოსანი ადმინისტრატორების პოლიტიკური გადაწყვეტილებაა.

ალტერნატივების შემუშავება - პოლიტიკის ანალიზისას მოქმედების ალტერნატივების შემუშავება უდავოდ ყველაზე შემოქმედებითი ეტაპია - ანალიტიკოსმა გვერდი უნდა აუაროს მარტივ გადაწყვეტილებებს და საჯარო პრობლემებს ინოვაციურად მიუდგეს. განსხვავებულ ალტერნატივებს ხშირად პრობლემის შესახებ განსხვავებული ვარაუდების შედეგად ვიღებთ.

ალტერნატივების სრული სიის შესამუშავებლად ანალიტიკოსმა უნდა გაითვალისწინოს მრავალი განსხვავებული დაინტერესებული მხარის აზრი.

ალტერნატივების სრულყოფილად შემუშავების კიდევ ერთი გზაა კონკრეტულ პრობლემასა და მსგავს საკითხებს შორის ურთიერთკავშირის განხილვა. სხვადასხვა ურთიერთდაკავშირებული საკითხის მომცველი ალტერნატივა მაშინ ყალიბდება, როცა ანალიტიკოსი ითვალისწინებს მრავალი სხვადასხვა დაინტერესებული მხარის აზრს. კითხვის „როგორ გადაჭრის ჩემი ორგანიზაცია ამ პრობლემას?“ ნაცვლად ანალიტიკოსმა უნდა იკითხოს: „როგორ შეიძლება გადაიჭრას ეს პრობლემა?“

სხვადასხვა პოლიტიკის ანალიზი – პოლიტიკის რეალისტური ალტერნატივების ჩამოყალიბების შემდეგ ანალიტიკოსმა უნდა შეაფასოს ყოველი ალტერნატივის სავარაუდო ზემოქმედება. შეფასების მეთოდი დამოკიდებულია კონკრეტულ პოლიტიკაზე. პოლიტიკის ზოგიერთ ყველაზე მნიშვნელოვან სფეროშიც კი შეიძლება გვექონდეს არასაკმარისი ინფორმაცია სავარაუდო გავლენის შესახებ. შეიძლება საკუთარ ან სხვების გამოცდილებაზე დაყრდნობით ანალიტიკოსს მოუხდეს ინტუიციური გადაწყვეტილების მიღება. ზოგჯერ კი ანალიტიკოსს შეუძლია თავი მოუყაროს სპეციფიკურ მონაცემებს და რაოდენობრივი მეთოდების გამოყენებით გააანალიზოს ისინი.

ზოგჯერ საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების მსგავსად, პოლიტიკურ ალტერნატივებზეც შესაძლებელია ფაქტობრივი ექსპერიმენტის ჩატარება. ეს იმას ნიშნავს, რომ კონკრეტული სამიზნე მოსახლეობის ქცევა შეიძლება შევადაროთ საცდელი ჯგუფის ქცევას ერთი ცვლადის (პოლიტიკის) ცვლილების პირობებში. მასშტაბური სოციალური პრობლემების გადაჭრისას ასეთი ექსპერიმენტები საკმაოდ ძვირია, თუმცა გრძელვადიან პერიოდში მათ დიდი დროისა

და ფულის დაზოგვა შეუძლიათ. ზოგჯერ ღირს მილიონების დახარჯვა მილიარდების დასაზოგად.

რანჟირება და არჩევა - ანალიტიკური პროცესის ბოლო საფეხურზე ვადარებთ სხვადასხვა ალტერნატივასთან დაკავშირებულ ზეგავლენასა და შეფასების დადგენილ კრიტერიუმებს. ალტერნატივები შეიძლება დახარისხდეს სავარაუდო ზემოქმედების მიხედვით. როცა კრიტერიუმიც და ზემოქმედების დონეებიც ნათელია, შესაძლო ეფექტების მარტივმა შედარებამ შეიძლება გვიჩვენოს, რა არჩევანი უნდა გავაკეთოთ, ზოგჯერ კი სიტუაცია უფრო რთულია. ჩვენს მიერ ზემოთ მოტანილი გზატკეცილის მშენებლობის მაგალითში შეიძლება გაიწეროს სამი ან ოთხი ალტერნატიული ვარიანტი და ოცზე მეტი კრიტერიუმი ალტერნატივების შესაფასებლად. ასეთ შემთხვევაში მარტივი გზაა მარტივად განვსაზღვროთ ყოველი ალტერნატივის მოსალოდნელი შედეგები სხვადასხვა კრიტერიუმების მიხედვით, ხოლო მონაცემთა შედარება და ალტერნატივების რანჟირება გადაწყვეტილების მიმღებს მივანდოთ. ზოგჯერ ანალიტიკოსის განკარგულებაში უფრო რთული რაოდენობრივი მეთოდებია.

ერთ-ერთი ყველაზე პირდაპირი რაოდენობრივი მეთოდი ეკონომიკური ეფექტურობის მიდგომაა, როცა ერთმანეთს ადარებენ პოლიტიკის მთლიან ხარჯებსა და შედეგებს.

ჩვეულებრივ, ეკონომიკური ეფექტურობის მიდგომას ორი ფორმა აქვს. პირველ შემთხვევაში, შეიძლება დავადგინოთ ეფექტურობის დონე და მოვძებნოთ ამ დონის მინიმალური დანახარჯებით მისაღწევი ალტერნატივა; მეორე ფორმის დროს ჯერ ვადგენთ ბიუჯეტის სიდიდეს, ხოლო შემდეგ იმას, თუ რომელი ალტერნატივა უზრუნველყოფს მაქსიმალურ ეფექტურობას მოცემული ბიუჯეტის პირობებში.

ეკონომიკური ეფექტურობის მოდელი ფართოდ გამოიყენება, რადგან ის მოქნილია და არ სჭირდება სხვა მიდგომების მსგავსი

სიზუსტე. ეკონომიკურ ეფექტურობას მჭიდროდ უკავშირდება ღირებულება-სარგებლის ანალიზი. არსებითად ეს მიდგომა გულისხმობს ალტერნატივის უარყოფითი (დანახარჯები) და დადებითი (სარგებელი) გავლენის განსაზღვრასა და გამოძვას, ხოლო შემდეგ მათი სხვაობის დადგენას წმინდა მოგების გამოსათვლელად. ეკონომიკური ეფექტურობის ანალიზისაგან განსხვავებით ღირებულება-სარგებლის მიდგომა განსაზღვრავს ალტერნატივის როგორც მთლიან ფულად დანახარჯებს/ღირებულებას, ასევე მთლიან ფულად სარგებელს.

ღირებულება-სარგებლის ანალიზს რამდენიმე უპირატესობა აქვს. თუ შესაძლებელია პროგრამის შეფასება ღირებულების და სარგებლის თვალსაზრისით, მაშინ მიდგომის შედეგად შეიძლება საკმაოდ ზუსტი რეკომენდაციები შევიმუშავოთ. თუმცა მაშინაც კი, როცა რთულია ღირებულების და სარგებლის გამოთვლა, მათზე ყურადღების გამახვილება მაინც სასარგებლოა. კანონმდებლობა ხშირად მოითხოვს, რომ ღირებულება-სარგებლის ანალიზი წინ უსწრებდეს კონკრეტულ პოლიტიკურ ცვლილებებს, განსაკუთრებით რეგულირების პოლიტიკაში.

კონკრეტული პროგრამის ღირებულების და სარგებლის შეფასებას ართულებს რამდენიმე ფაქტორი: პირველი, ანალიტიკოსს სთხოვენ ღირებულების და სარგებლის საზომის დადგენას და მის გარდაქმნას ზომის საერთო ერთეულად; მეორე, ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს, რომ ღირებულება-სარგებლის კოეფიციენტის დადგენა მაინც არ გვაძლევს ალტერნატივის არჩევის საფუძველს.

როგორც წესი ღირებულება/დანახარჯი განიხილება როგორც შენატანი, ხოლო სარგებელი - როგორც შედეგი. დანახარჯები შეიძლება იყოს ერთჯერადი, სარგებელი კი, რომელიც შედეგებს ეფუძნება მოიცავს როგორც დადებით, ასევე უარყოფით ეფექტებს.

ეკონომიკური ეფექტურობისა და ღირებულება-სარგებლის ანალიზის გარდა პოლიტიკის ანალიზის მრავალი სხვა მეთოდი

არსებობს, როგორცაა რაოდენობრივი მეთოდი და რაციონალური ანალიზის მეთოდი. ეს უკანასკნელი სასარგებლოა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, თუმცა, მოქმედების დაწყებამდე, პოლიტიკური მოსაზრებებიც, კარგი გაგებით უნდა გავითვალისწინოთ.

მეცნიერი იუკინ ბარდახი მიიჩნევს, რომ პოლიტიკის ანალიზი უფრო ხელოვნებაა, ვიდრე მეცნიერება და ხაზს უსვამს ინტუიციის მნიშვნელობას, როგორც პოლიტიკის ანალიზისათვის გამოყენებული მეთოდოლოგიის დამატებით ნაწილს. ის გვთავაზობს პოლიტიკის ანალიზის პროცესის რვა სასარგებლო საფეხურს, რომელიც პოლიტიკური ალტერნატივების განხილვისას პრაქტიკული გზამკვლევაა.

- განსაზღვრეთ პრობლემა. გადასატარებელი პრობლემის მუშა განსაზღვრა გადამწყვეტი ნაბიჯია, რომელიც გვიხსნის როგორც „პროექტის დასრულებისათვის აუცილებელი მთელი სამუშაოს შესრულების მიზეზს, ისე მტკიცებულებათა თავმოყრის პროცესის მიმართულებას;

- თავი მოუყარეთ მტკიცებულებებს. მტკიცებულებათა თავმოყრამდე ანალიტიკოსი უნდა დაფიქრდეს, რა არის რელევანტური პრობლემისათვის. პოლიტიკის არსებული პრობლემის არგუმენტების გასამტკიცებლად სასარგებლოა შესაბამისი ლიტერატურის მიმოხილვა, საუკეთესო გამოცდილებისა და ანალოგიების გამოყენება და სხვა;

- მოიფიქრეთ ალტერნატივები. ალტერნატივების ძიებისას გამოიყენეთ ყოველმხრივი და ფოკუსირებული მიდგომა. ალტერნატივა უნდა შეესაბამებოდეს პრობლემას და შესაძლებელი იყოს მისი განხორციელება;

- შეარჩიეთ კრიტერიუმები. ზოგადად შეფასების შემდეგი კრიტერიუმები გამოიყენება: ეფექტურობა, თანასწორობა, მიუკერძოებლობა, პატიოსნება და სამართლიანობა. ზოგადი

პრაქტიკული კრიტერიუმებია: კანონიერება, პოლიტიკური მისაღებობა, სიცოცხლიუნარიანობა და შეუფერებლობა;

- განსაზღვრეთ შედეგები. პოლიტიკის ანალიზი გულისხმობს სამომავლო შედეგების განჭვრეტასაც. ამ ეტაპზე უმნიშვნელოვანესია რეალისტური (და არა ზედმეტად ოპტიმისტური, რაც ჩვეული მახეა) სამომავლო მოლოდინები გვექონდეს;

- თვალი გაუსწორეთ კომპრომისს. „ეკონომიკა გვასწავლის, რომ კომპრომისი უკიდურეს შემთხვევაში ხდება“, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ის გვკარნახობს რა დამატებითი თანხა უნდა გადავიხადოთ მომსახურების დამატებითი ერთეულის მისაღებად;

- გადაწყვიტეთ! ამ საფეხურზე პოლიტიკის ანალიტიკოსი იღებს გადაწყვეტილებას, პოლიტიკის რომელ ალტერნატივაზე გაამახვილოს ყურადღება;

- წარადგინეთ. ეს საფეხური გულისხმობს, რომ ანალიზის მიზანია კონკრეტული პრობლემის გადაჭრა. პოლიტიკის ანალიტიკოსმა უნდა იცოდეს, რომ მისეული ანალიზის ცხადად წარდგენა ძალიან მნიშვნელოვანია.

ამრიგად, შეგვიძლია დავასკვნათ: როგორი რთულიც უნდა იყოს ანალიზი, ხოლო დასკვნები რაციონალური, პოლიტიკის ანალიზი გასაგებად უნდა მივაწოდოთ გადაწყვეტილების მიმღებებს.

3.3. პოლიტიკის კვლევის მეთოდები

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებებში დომინირებს მიკროპოლიტიკური ანალიზის საშუალებანი, სადაც ბატონობს ინდუქციური მეთოდები, დამყარებული კერძო, ერთეული მოვლენების შესწავლაზე. მონაცემთა აუცილებელი ბაზა პოლიტიკური პრობლემების შესასწავლად და შესაბამისი

რეკომენდაციების შესამუშავებლად გროვდება პოლიტიკური კვლევის გარკვეული მეთოდების გამოყენების საფუძველზე.

პოლიტიკური სიტუაციის ანალიზი - მოითხოვს ქვეყნის, რეგიონის თუ მთლიანად მსოფლიოს პოლიტიკური ცხოვრების განსაკუთრებით მნიშვნელოვან მოვლენებს და პროცესებს დროის გარკვეულ მონაკვეთში.

პოლიტიკური სიტუაციის სტრუქტურულ კომპონენტებს შეადგენენ:

- პოლიტიკური ცხოვრების პირობები და გარემოებანი;
- მონაწილე სუბიექტების რაოდენობრივი და თვისობრივი მახასიათებლები;
- მოქმედების მასშტაბი, დროითი ინტერვალი, სოციალური სივრცე, რომელსაც იგი მოიცავს;
- სუბიექტების ორიენტაციის უშუალო სოციალურ-ფსიქოლოგიური საფუძველი. სიტუაციის ასახვა საზოგადოებრივ ცნობიერებასა და ადამიანთა ფსიქოლოგიაში მოთხოვნილებების, ინტერესების, კონცეფციების და პროგრამების მეშვეობით;
- ამოცანის გადაწყვეტის დონე. მათი ზეგავლენის ხარისხი პოლიტიკური სისტემის ფუნქციონირებაზე;
- ამ პრობლემათა გადასაწყვეტად პოლიტიკური მოღვაწეობის შედეგები.

პოლიტიკური სიტუაცია თავისი განვითარების ნებისმიერ ეტაპზე წინააღმდეგობრივი და შესაბამისად პრობლემატურია. ნებისმიერი პოლიტიკური მოქმედება, რომელიც სიტუაციას ამოძრავებს, გულისხმობს, როგორც წესი, "შესაძლებლობათა მარაოდან" ერთ-ერთი სამოქმედო სცენარის ამორჩევას. ეს არჩევანი შეიძლება გაკეთდეს ან ცალსახა, ანდა კომპრომისულ საფუძველზე.

ცალსახა არჩევანი - ესაა რომელიმე ვარიანტის უპირობო არჩევა რამდენიმე შესაძლო და ამასთან წინააღმდეგობრივი

ვარიანტიდან. წინააღმდეგობრივობა ვარიანტებს შორის შეიძლება ალტერნატიულობამდეც მიდიოდეს, რომელიც მოითხოვს ერთის ამორჩევას ორი ან რამდენიმე ურთიერთგამომრიცხავი შესაძლებლობიდან პრინციპით "ან-ან".

კომპრომისული არჩევანი - ესაა მოქმედება რამდენიმე ახლო ან ალტერნატიული ვარიანტებიდან ამორჩეული პოზიტიური მომენტების შეერთების საფუძველზე, რაც შესაძლებლობას იძლევა ნაპოვნი იქნას ოპტიმალური გამოსავალი სიტუაციიდან, რომლის ალტერნატიული გადაწყვეტაც მთლიანობის არსებობას ემუქრება.

ნებისმიერი სიტუაცია პოლიტიკური სისტემის დონეზე გამოხატავს წინააღმდეგობას მის ფარგლებში სტაბილურობისა და დინამიურობის ტენდენციებს შორის. მის ქრონოლოგიურ ფარგლებად გამოდიან პოლიტიკური მოვლენები, რომლებიც მაუწყებელნი არიან სისტემის მოცემული მდგომარეობის დასაწყისის ან დასასრულისა.

სცენარების მეთოდი - პოლიტიკური პროცესი შეიძლება წარმოდგენილი იქნას ერთმანეთის შემცვლელი პოლიტიკური სიტუაციების სახით, რომელთა გავლითაც ვითარდება პოლიტიკური სისტემა და მისი ცალკეული ინსტიტუტები და კომპონენტები. ამ თვალსაზრისით შეიძლება ითქვას, რომ პოლიტიკა მოძრაობს სიტუაციიდან სიტუაციისაკენ, ხოლო სიტუაცია - პოლიტიკური პროცესის "ნაბიჯს" წარმოადგენს.

პოლიტიკური სიტუაცია შეიძლება რამდენიმე სცენარის მიხედვით განვითარდეს. სცენარი - ესაა მოვლენათა ლოგიკური თანმიმდევრობის დადგენის ხერხი. მისი მიზანია დიდი სისტემების (საერთაშორისო ურთიერთობების, ეროვნული ეკონომიკის, სოციალური ურთიერთობების და ა. შ.) განვითარება ალტერნატივების განსაზღვრის მიზნით.

სცენარში აღწერა ჩვეულებრივ დროით კოორდინატებში ხდება. სცენარის დანიშნულებაა განისაზღვროს კვლევის ობიექტის

განვითარების ძირითადი მიზანი. სცენარში გამოიყენება წინასწარ მომზადებული ანალიტიკური მასალები. სცენარი ისე უნდა იყოს დაწერილი, რომ მისი გაცნობის შემდეგ გასაგები უნდა გახდეს შესრულებული სამუშაოს გენერალური მიზანი, გარკვეულ პერიოდში დღის წესრიგში მდგარი პოლიტიკური ამოცანების თვალსაზრისით.

ამიტომ სცენარებს უწოდებენ სხვადასხვა წარმოსახვით, მაგრამ რეალობის მსგავს მოქმედებათა თანმიმდევრობას და მათგან გამომდინარე შედეგებს, რაც შეიძლება მოხდეს საკვლევი სიტუაციის მომავალში. ამ თანმიმდევრობას აქვს საერთო საწყისი, (ახლანდელი მდგომარეობა), მაგრამ შემდეგ შესაძლო მდგომარეობანი სულ უფრო მეტად განსხვავდება ერთმანეთისაგან, რაც აყენებს არჩევანის პრობლემას.

პოლიტიკურ პრობლემატიკაზე ტექსტური ინფორმაციის ანალიზის მეთოდები ძალიან ბევრია. ამასთან დაკავშირებით გონივრულია შევჩერდეთ შედარებით ადვილ, მაგრამ მაღალი ეფექტურობის მქონე მეთოდებზე: კონტენტ-ანალიზი, ივენტ-ანალიზი.

კონტენტ-ანალიზი - სოციალური და პოლიტიკური მეცნიერებების მნიშვნელოვანი მეთოდია. ის გულისხმობს როგორც გარკვეული დოკუმენტების, ისე ინფორმაციის სხვა მატარებელთა მიზანმიმართულ შესწავლას. ეს მეთოდი ეყრდნობა კომპიუტერული ტექნოლოგიის ფართო გამოყენებას, რაც შესაძლებლობას იძლევა საკვანძო სიტყვების ინდექსირებით დავითვალოთ მათი გამოყენების სიხშირე და ამოვარჩიოთ ინფორმაცია.

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებებში ფართოდ გამოიყენება პოლიტიკური მოვლენების უშუალო ან არაპირდაპირი მონაწილეების, აგრეთვე ექსპერტების გამოკითხვის მეთოდი, რომელთაც შეუძლიათ სიტუაციის პროფესიონალური ანალიზი.

კონტენტ-ანალიზი ძალზედ ფართოდ გამოიყენება უკანასკნელი წლების პოლიტიკურ პრაქტიკაში. ეს განპირობებულია მისი მთელი

რიგი უპირატესობებით შესაძლებელია საკვლევი მასალის საერთო მოცულობის შემცირება, ამგვარი კვლევის შედარებითი სიიაფე, სუბიექტური გავლენის შეზღუდვა ინფორმაციის დიდ მოცულობასთან მუშაობის დროს, მასალების მისაწვდომობა კონტენტ ანალიზისათვის.

ერთ-ერთი უპირატესობა ამ მეთოდისა ისიცაა, რომ დოკუმენტების კონტენტ-ანალიზის დროს არავითარი ზეგავლენა არ ხდება თავად კვლევის ობიექტზე (პოლიტიკურ პარტიაზე, პოლიტიკურ ლიდერზე), ყველა კონტაქტი გაშუალებულია.

როგორც უკვე ავლნიშნეთ, კონტენტ-ანალიზი - ტექსტური ინფორმაციის შესწავლის ფორმალიზებული მეთოდია. არსებითად ესაა საკვლევ ტექსტში გარკვეული აზრობრივი ცნებების ძიება და მისი გამოყენების სიხშირის გამოვლენა დოკუმენტის საერთო შინაარსში. ასეთ აზრობრივ ცნებებს ჩვეულებრივ ეწოდებათ ანალიზის ერთეულები.

კონტენტ-ანალიზის ჩატარების ტექნიკა რამდენიმე ეტაპისაგან შედგება:

➤ პირველ რიგში უნდა განისაზღვროს კვლევის ძირითადი მიზანი, იმ ამოცანების ჩამონათვალი და თანმიმდევრობა, რომლებიც უნდა გადაწყდეს მისი მსვლელობის დროს;

➤ კვლევის ემპირიული მასალის განსაზღვრა. გამოყენებული დოკუმენტების წრე ძალზედ ფართო შეიძლება იყოს, კერძოდ: ოფიციალური დოკუმენტები, პერიოდული პრესა, მხატვრული ლიტერატურა და ა. შ. შეიძლება არჩეული იქნას ერთი ან რამდენიმე ინფორმაციის წყარო;

➤ მომდევნო ეტაპზე უნდა განისაზღვროს რა სახის მასალები გაანალიზდება არჩეული წყაროებიდან- უკლებლივ ყველა თუ რაიმე ცალკეული მიმართულებები;

➤ კვლევის ქრონოლოგიური ჩარჩოების განსაზღვრა. დიაპაზონი აქ ძალზედ ფართოა - ერთი დღიდან ერთ კვირამდე, თვემდე, ერთ წლამდე;

➤ ეტაპი, რომელზედაც ბევრადა დამოკიდებული კვლევის წარმატება - ანალიზის ერთეულის არჩევაა, ეს შეიძლება იყოს საკვანძო სიტყვა, საინფორმაციო ცნობა და ა. შ. მაგრამ აუცილებელ პირობად, რაც განსაზღვრავს ანალიზის ერთეულის "ხარისხს", მიჩნეულია მასში რაიმე შეფასებითი ელემენტის არარსებობა, აგრეთვე მკვლევარის პირადი სიმპატიების ნეიტრალიზება;

➤ კონტენტ-ანალიზის კატეგორიათა სქემის შედგენა. კატეგორიები გამოიყენება ანალიზის ერთეულის კლასიფიკაციისათვის;

➤ ერთ-ერთი ყველაზე რთული ეტაპია დოკუმენტის შინაარსის ტრანსფორმაცია კატეგორიათა სქემაში - ტექსტის კოდირება. ეს სამუშაო მოითხოვს მკვლევარის მომზადების საკმაოდ მაღალ დონეს. ანალიზის ერთეულებს ანაწილებენ ადრე განსაზღვრული კატეგორიების მიხედვით;

➤ მას შემდეგ რაც ძირითადი მონაცემები უკვე კოდირებულია დგება კულმინაცია - მიღებული მონაცემების ანალიზის და ანალიზის შედეგების ინტერპრეტაციის ეტაპი. ანალიზის ეფექტიანობასა და ხარისხს მკვეთრად ამაღლებს ელექტროგამომთვლელი ტექნიკის გამოყენება.

კონტენტ-ანალიზის, ისევე როგორც სხვა სახის კვლევის ჩატარების შედეგს წარმოადგენს ჩვეულებრივი ანალიტიკური ჩანაწერი, რომელიც შეიცავს დასკვნებსა და რეკომენდაციებს.

არსებობს კონტენტ-ანალიზის სხვა მეთოდები და ტექნოლოგიები, რომლებიც წარმატებით გამოიყენება თანამედროვე პოლიტიკურ პრაქტიკაში.

საერთაშორისო კვლევების სფეროში კონტენტ-ანალიზის მეთოდის გამოყენების ერთ-ერთი ცნობილი მაგალითია "სტენფორდის გეგმა". სტენფორდის უნივერსიტეტის მეცნიერთა ჯგუფმა მოახდინა კონტენტ-ანალიზის ტექნიკის ადაპტირება საერთაშორისო კრიზისის პრობლემატიკასთან, ნაწილობრივ

დოკუმენტების ანალიზთან, რომელიც იცვლებოდა კრიზისის დროს მტრულ ქვეყნებს შორის.

თანამედროვე პოლიტიკური პროცესის წარმოდგენა მონიტორინგისა და კონტენტ-ანალიზის გარეშე წარმოდგენილია. დასახელებული ტექნოლოგიები ამავე დროს შესაძლებლობას იძლევიან უფრო პროგნოზირებადი და მართვადი გახადონ საზოგადოების პოლიტიკურ სფეროში მიმდინარე პროცესები.

პოლიტიკური მონიტორინგი, ესაა რაიმე პოლიტიკური მოვლენის დაკვირვება, შეფასება და განვითარების პროგნოზი. ის შეიძლება ჩატარდეს ფაქტების "ღია" კონსტანტაციის ფორმით (თვალის გადევნება კონკრეტული მოვლენებისათვის და ამა თუ იმ გადაწყვეტილებათა გრძელვადიანი შედეგისათვის), ასევე, "ჩართული დაკვირვების" ფორმით (როდესაც მკვლევარი გარკვეული დროის განმავლობაში იმყოფება შესასწავლი ჯგუფის შიგნით, ან "იძირება" რაიმე კონკრეტულ სიტუაციაში).

ნებისმიერი ვარიანტის შემთხვევაში უზრუნველყოფილ უნდა იყოს მიღებული ინფორმაციის სანდოობა, იგი არ უნდა იყოს დამოკიდებული მეთვალყურის სიმპათიაზე, რადგანაც არა მარტო პოლიტიკაში, არამედ მეცნიერებაშიც მოღვაწეობენ ცოცხალი ადამიანები თავიანთი ინტერესებით, სიმპათიებითა და ანტიპათიებით.

მონიტორინგი გულისხმობს არა ერთჯერად გამოკვლევას, არამედ თანმიმდევრულ თვალყურის დევნებას, რაც შესაძლებლობას იძლევა განვითარების პროცესში შევისწავლოთ ანალიზის ობიექტი.

მონიტორინგის ჩატარების ეტაპები გამომდინარეობს თავად კვლევის განვითარების ლოგიკიდან. პირველ ეტაპზე ამოირჩევა კვლევის ობიექტი, ზუსტდება მიზნები, განისაზღვრება თვალყურის დევნების ქრონოლოგიური საზღვრები. მნიშვნელოვანია ზუსტად დაისახოს კვლევის ჰიპოთეზა - სავარაუდო შედეგები, რაც პოლიტიკას აძლევს მასალას შედარებითი ანალიზისათვის და

"თავიდან იცილებს" მეორესხარისხოვანი, გაშუალებული ინფორმაციის მასას.

მათემატიკური მეთოდების ფართოდ გამოყენების შესაძლებლობა ზრდის მონაცემთა ბაზის სანდოობას და მაშასადამე, პოლიტიკური პროგნოზირებისა და რეკომენდაციების სამეცნიერო დასაბუთებას.

თამაშთა მეთოდები გულისხმობს სიტუაციის წინასწარ კონსტრუირებას, პროცესის განვითარების ამა თუ იმ ვარიანტის იმიტაციას, რაც საშუალებას იძლევა შემუშავდეს მმართველობითი სტრუქტურების მოქმედების სხვადასხვა მოდელები. ამგვარი მეთოდი საშუალებას იძლევა განვჭვრიტოთ სიტუაციის შეცვლის ვარიანტები, მოვამზადოთ მმართველობითი პერსონალი გადაწყვეტილებათა მიღებისათვის არაორდინალურ სიტუაციაში, ნაპოვნ იქნას მნიშვნელოვანი რგოლები და წინააღმდეგობანი შესაბამის პროცესებში.

პოლიტიკურ და სოციალურ მეცნიერებებში ფართოდ გამოიყენება კვლევის უფრო კერძო მეთოდებიც. მაგალითად ფაქტორ-ანალიზი, რომელსაც ემპირიული მონაცემების სიმრავლე დაჰყავს ძირითად, განმსაზღვრელ ფაქტორებზე; კონფიგურაციული კვლევები, რომლებიც იყენებენ შედარებით ანალიზს პოლიტიკური ობიექტების სპეციფიკური ობიექტების გამოვლენისათვის.

შედარებითი კვლევების შედეგები პოლიტიკურ და სოციალურ მეცნიერებათა სფეროში ხელს უწყობს არსებული რეალობის ანალიზის გარკვეული თეორიული ერთეულების გამომუშავებას, ე. ი. ამა თუ იმ სიტუაციის, ან სხვა პროცესის შესწავლის მოდელების შექმნას. ასეთი მოდელები საშუალებას იძლევა მივალწიოთ პოლიტიკური პროცესების ყოველმხრივ დახასიათებას, გავითვალისწინოთ მათი განვითარების გარდაუვალი ფაზები და ეტაპები, დროულად შევნიშნოთ ყველაზე საშიში ზონები და კრიზისული მომენტები.

კვლევის წარმოებისას სპეციალისტებს ხშირად აინტერესებთ ინფორმაცია ცალკეული სიტუაციის შესახებ, რომლის არსიც სრულად არ აისახება მოვლენების თანმიმდევრული აღწერით. ამ შემთხვევაში საკმაოდ დიდი ხანია გამოიყენება განზოგადებული ფაქტოლოგიური მონაცემები მოლაპარაკებებზე მხარეთა პოზიციის შეცვლის შესახებ.

XX საუკუნის 60-იან წლებში ამერიკელი მკვლევარის ჩ. ტილის შრომების გავლენით ანალიტიკოსებმა ყურადღების ფოკუსირება მოახდინეს ინტენსივობის დონეზე და სიხშირეზე, რომლებიც აცალიბებენ მხარეთა ურთიერთმოქმედებას კონკრეტული სიტუაციის ჩარჩოებში. ამასთან დაკავშირებით დაიწეს ინფორმაციის წყაროების დამუშავება მათი დროითი თანმიმდევრობის მკაფიო კლასიფიკაციის თვალსაზრისით. ამ მეთოდმა მიიღო "ივენტ-ანალიზის" ან "მოვლენათა ანალიზის" სახელი. პროექტები, რომლებშიც გამოიყენება ივენტ-ანალიზი გამოირჩევა: შესასწავლი მოვლენის ტიპით; განსახილველი აქტორების რიცხვით; დროითი პარამეტრებით; გამოყენებული წყაროებით; მონაცემთა კლასიფიკაციის სისტემით და ა. შ. ივენტ-ანალიზის მეთოდი მიმართულია ინფორმაციის დამუშავებისაკენ, რომელიც აჩვენებს ვინ ამბობს ან აკეთებს, რას ამბობს ან აკეთებს, ვის მიმართ და როდის ამბობს ან აკეთებს. შესაბამისი მონაცემების სისტემატიზაცია და დამუშავება ხორციელდება შემდეგი ნიშნებით:

- სუბიექტი ინიციატორი (ვინ);
- სიუჟეტი (რა);
- ობიექტი (ვის მიმართ);
- მოვლენის თარიღი (როდის).

თანამედროვე პირობებში ივენტ-ანალიზს აქვს ძალიან ფართო გამოყენების სფერო. მისი პოპულარობა განპირობებულია იმით, რომ მეთოდი საშუალებას იძლევა განახორციელოს სხვადასხვა მოვლენების შედარება, რომლებიც გროვდება, ითვლება და აღიწერება

რაოდენობრივ ტერმინებში, მონაწილეთა რაოდენობაში, პოლიტიკურ ურთიერთმოქმედების ხანგრძლივობასა და მასშტაბებში.

ყველაზე ზოგადი სახით ივენთ-ანალიზის პრაქტიკა ითვალისწინებს მონაცემთა ბანკის შექმნას.

პირველი ნაბიჯი ივენთ-ანალიზის საფუძველზე კვლევისა მდგომარეობს ინფორმაციული მართვის ან მონაცემთა ბანკის შედგენაში. ინფორმაციული წყაროს სახით გამოიყენება მრავალფეროვანი მასალა.

მეორე ნაბიჯი არის კლასიფიკაციის სისტემის აწყობა იმ ფაქტების და მოვლენებისა, რომლებიც შეადგენენ შესასწავლ სიტუაციას და პასუხობენ კვლევის მიზნებს.

მესამე ნაბიჯზე ხდება შედეგების დათვლა. ერთ-ერთი პრობლემა, რომელიც ამ დროს ჩნდება არის რაოდენობრივი მაჩვენებლებით გადასვლა თვისობრივი მახასიათებლების ფორმულირებისაკენ.

მეოთხე ნაბიჯი ივენთ-ანალიზის მეთოდის გამოყენებისა არის მიღებული მაჩვენებლების სიდიდეთა ანალიტიკური შედარების ჩატარება.

დასკნით, მეხუთე ეტაპზე ხდება მიღებული შედეგების ვერიფიკაცია, რომელიც შეიძლება ჩატარდეს კონტენტ-ანალიზის შედეგების ანალოგიურად. შედეგების წარმატებით დადასტურების შემდეგ ის ფიქსირდება დასკვნით დოკუმენტში.

თავი 4. საჯარო პოლიტიკა, როგორც მმართველობითი პროცესი

4.1. სახელმწიფო და ბიუროკრატია

საჯარო პოლიტიკის ინსტიტუტები, სერიოზულ გავლენას ახდენენ თანამედროვე საზოგადოებაში ორგანიზებულ პოლიტიკურ ძალა-უფლებაზე. სახელმწიფოს გააჩნია სხვადასხვა ინსტიტუტები, მათ შორის საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და იურიდიული ორგანოები. პოლიტიკური სისტემები ერთმანეთისაგან განსხვავდება – საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და იურიდიული ინსტიტუტები ერთმანეთისაგან განცალკევებულია ნაწილობრივ ან მთლიანად.

არსებობს სახელმწიფო ინსტიტუტების სამი დონე: ეროვნული, რეგიონალური და ადგილობრივი. დემოკრატიულ პოლიტიკურ სისტემაში, ადგილობრივ ინსტიტუტებს მნიშვნელოვანი ავტონომია აქვთ, და შესაბამისად, განსხვავებული პოლიტიკური გავლენის სფეროს წარმოადგენენ. დაინტერესებულ ჯგუფებს პოლიტიკურ გადაწყვეტილებაზე ზეგავლენის რეალური შესაძლებლობები აქვთ, და პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებზე მნიშვნელოვანი ცვლილებების გამოწვევა შეუძლიათ. ტრადიციულად სახელმწიფო ასრულებს მნიშვნელოვან ფუნდამენტურ ფუნქციებს. მათ შორის უმნიშვნელოვანესია შიდა და გარე უსაფრთხოების უზრუნველყოფა.

განსაკუთრებით გაიზარდა სახელმწიფოს როლი მეოცე საუკუნის განმავლობაში. მეტიც, სახელმწიფოსათვის ტრადიციული, მაკონტროლებელი, მარეგულირებელი და იურიდიული საქმიანობები, მომსახურების მიწოდება და ეკონომიკური ოპერაციები მთავარ ფუნქციად იქცა. სახელმწიფო ინტერვენციის არეალი განსაკუთრებული მნიშვნელობის მატარებელია. სამიდან ერთ-ერთი პირველია – კეთილდღეობის ფუნქცია; მეორე ეს არის ეკონომიკურ საქმიანობებში ინტერვენცია; მესამე სფერო მოიცავს ინდივიდუალურ ქცევებზე

არასასურველი გავლენის შემცირებას მარეგულირებელი ქმედებების მეშვეობით.

სახელმწიფოს როლთან დაკავშირებით ოთხი ძირითადი თეორია არსებობს: პლურალიზმი, ელიტიზმი, მარქსიზმი და კორპორატიზმი.

პლურალიზმი - ხაზს უსვამს იმ შეზღუდვებსა და ზეწოლებს, რომლებიც საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფებიდან მომდინარეობს. ამ თეორიის მიხედვით საჯარო პოლიტიკა ძირითადად ასახავს ამ ჯგუფების პრეფერენციებს. კლასიკური ლიბერალური თეორია, რომელიც პლურალიზმის ერთ-ერთ მომდინარეობას ემყარება, განსაკუთრებულ აქცენტს აკეთებს ქვეყნის მოქალაქეთა პირდაპირ და აქტიურ ჩართვაზე სახელმწიფოს მართვაში. პლურალიზმის შედარებით ბოლო მოდელები - მაგალითად, შუმპეტერის მოდელი - აღნიშნავენ რეგულარული კონკურენტული არჩევნების მნიშვნელოვან როლს, რომლის მიხედვით საჯარო პოლიტიკა „ინსტიტუციურ დონეზე ანიჭებს მოსახლეობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობის მიღების უფლებას, რამეთუ პოლიტიკოსები კონკურენციის პირობებში იბრძვიან მოსახლეობის ხმებისათვის“.

პლურალიზმის ერთ-ერთი განმარტების თანახმად, პოლიტიკურ ინტერესთა ჯგუფების როლი რეგულარულ არჩევნებზე უფრო მნიშვნელოვანი გახდა. რიჩარდსონისა და ჯორდანის მტკიცებით, კეთილდღეობის სახელმწიფომ უკვე მიაღწია „პოსტ-პარლამენტარული დემოკრატიის დონეს“ და ამ დონეზე ხდება სხვადასხვა საჯარო პოლიტიკის შემუშავება სახელმწიფო სააგენტოებსა და ინტერესთა ჯგუფებს შორის მოლაპარაკების გზით.

პლურალიზმის თეორიის ამერიკული ვერსიის ბოლო ვარიანტი ეკუთვნის რობერტ დალს. იმ თეორიის მიხედვით, რომელსაც ის „პოლიარქიულს“ უწოდებს, ძალაუფლება ფართოდ არის განაწილებული სხვადასხვა პოლიტიკურ ჯგუფებს შორის. არცერთი ჯგუფი არაა ძალაუფლების გარეშე და არც ერთი მათგანი არაა

დომინანტური. თუმცა მიუხედავად ამისა ყველა ჯგუფი ერთნაირად გავლენიანი არაა. ყოველივე ამას პლურალისტური დაშვება იმით ხსნის, რომ ძალაუფლების წყაროები (ფული, ინფორმაცია, ექსპერტიზა) სხვადასხვანაირად ნაწილდება და არც ერთი წყარო არაა დომინანტური.

„საზოგადოებრივი არჩევანის“ თეორიები პლურალიზმის ჩამოყალიბებასთან ერთად ყალიბდებოდა. ამ თეორიის ძირითად არსს წარმოადგენს მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც პოლიტიკა იგივეა, რაც ბაზარი, სადაც სხვადასხვა პარტიები კონკურენციის საფუძველზე ცდილობენ სხვაზე უკეთ დააკმაყოფილონ ინტერესთა ჯგუფების მოთხოვნები და ამ გზით მოიპოვონ ძალაუფლება.

„ხელისუფლების ბიზნეს ციკლის“ თეორია განვითარდა საზოგადოებრივი არჩევანის თეორიებთან ერთად და შედგება ორი ძირითადი კომპონენტისაგან. ამ თეორიის მიხედვით, არჩევნებამდე გარკვეული დროით ადრე, ხელისუფლება ბევრად მეტ ფულს ხარჯავს, რათა დააკმაყოფილოს ამომრჩევლები, რის შედეგად არჩევნების შემდგომი პერიოდის დამახასიათებელი ნიშნებია ინფლაცია და სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტი.

ელიტიზმი - აღნიშნული თეორია მიიჩნევს, რომ საჯარო პოლიტიკის ფორმირებაში, მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ კარგად ორგანიზებული მცირერიცხოვანი ინტერესთა ჯგუფები. პარეტოსა და მოსკას მიხედვით, ძალაუფლება უმცირესობის ხელში აკუმულირდება. ელიტიზმის კლასიკური ფორმით, პოლიტიკური ელიტის ძალაუფლება ეფუძნება სამხედრო ძალას ან ეკონომიკური რესურსების კონტროლს.

თანამედროვე კეთილდღეობის სახელმწიფოში არსებობს სხვადასხვა ტიპის ელიტა და მათი ძალაუფლება ეფუძნება საჯარო სამსახურებში და ორგანიზაციებში დაკავებულ თანამდებობებს. პოლიტიკურ ელიტასა და პოლიტიკურ კლასს შორის არსებობს განსხვავება. პოლიტიკურ ელიტას წარმოადგენენ „ის ინდივიდები,

რომლებიც საზოგადოებაში საკუთარ ძალაუფლებას ნებისმიერ მოცემულ მომენტში ფაქტობრივად იყენებენ“. პოლიტიკური კლასი კი შედგება ოპოზიციური პოლიტიკური პარტიების ლიდერებისაგან და პოლიტიკურად აქტიური ინტელექტუალებისაგან.

ელიტიზმის ამერიკულ ვარიანტში, მილსი აღნიშნავს, რომ ინსტიტუციონალური პოზიცია ესაა ძალაუფლების წყარო, ამიტომ ძალაუფლების გადანაწილება არ არის პლურალისტური.

მარქსიზმი – ეს თეორია ფოკუსირებულია ეკონომიკის როლსა და გავლენაზე პოლიტიკაში. ამ თეორიის მიხედვით, სახელმწიფო არ არის ნეიტრალური ერთეული. ესაა ინსტრუმენტი კლასებზე ბატონობისათვის და კაპიტალისტური სახელმწიფოს ძირითადი ფუნქციაა ხელი შეუწყოს კაპიტალის აკუმულაციის პროცესს.

კორპორატიზმი – აღნიშნული თეორიები ინდუსტრიულ საზოგადოებაში ეკონომიკური ცვლილებების შედეგებს ეყრდნობა. ამ თეორიის მიხედვით, სახელმწიფოს მიერ კორპორატიული ჩარევა ვრცელდება ფასების პოლიტიკასა და შემოსავლებზე. ასევე აღნიშნული თეორიით სახელმწიფოს მიერ არ კონტროლდება სოციალური კლასი ან ჯგუფები. პირიქით, ისინი დამოუკიდებელ და მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ კაპიტალსა და მუშათა კლასის ურთიერთობაში. კორპორატიზმის წარმომადგენელი შმიტერი ერთ-მანეთისაგან ანსხვავებს სახელმწიფო და სოციალურ კორპორატიზმს. პირველი ავტორიტარული და ანტილიბერალურია, ხოლო მეორე პირიქით, არსებობს პლურალისტურ პოლიტიკურ სისტემებში.

თანამედროვე საზოგადოებაში კომპლექსური ეკონომიკური და პოლიტიკური სისტემის განვითარებამ გამოიწვია ბიუროკრატიის საჭიროება. ყოველივე ეს ცხადი გახდა ჯერ კიდევ წინა საუკუნეში და მას შემდეგ მოგვეცა შესაძლებლობა საჯარო პოლიტიკაში დავაკვირდეთ ბიუროკრატიულ პროცესებს.

მაქს ვებერის ბიუროკრატიის თეორია ხელისუფლების ტიპების შესახებ გატარებულია მის ანალიზში. მისი აზრით არსებობს ხელის-

უფალთა სამი ტიპი: ქარიზმატული, ტრადიციული და რაციონალურ-ლეგალური. ქარიზმატული ხელისუფლება ეყრდნობა „სპეციფიკურ და არაჩვეულებრივ თავდადებას, გმირობას და პიროვნების სანიმუშო/სამაგალითო ხასიათს“. ამ ტიპის ხელისუფლების სისუსტეა მისი არასტაბილურობა, რომელიც პრობლემას უქმნის მუდმივი ინსტიტუტების განვითარებას. ტრადიციული ხელისუფალი ესაა ადამიანი, რომელსაც „სწამს უსსოვარი ტრადიციების“ მის სისუსტეს წარმოადგენს მისი სტატიკური ბუნება. აღნიშნულ ორ ხელისუფლებასთან შედარებით რაციონალურ-ლეგალური ტიპის ხელისუფალი იდეალურია, ვინაიდან ეყრდნობა „ნორმატიულ წესებზე დაფუძნებულ ლეგიტიმურობას“ ამ ტიპის ხელისუფლების განვითარება დაკავშირებულია თანამედროვე ინდუსტრიული საზოგადოების განვითარებასთან. ცნობილია, რომ ამ ტიპის ხელისუფალი საუკეთესოა სხვა ორ ტიპთან შედარებით, ვინაიდან აკმაყოფილებს უმაღლეს სტანდარტებს.

ვებერის მიხედვით, თანამედროვე პოლიტიკა ფორმირდებოდა პირველი, თანამედროვე ბიუროკრატიის საშუალებით – მეტწილად მზარდი სახელმწიფო აპარატის, ტექნიკურად დაინტერესებული პროფესიული კადრების მეშვეობით. მეორე მიმართულება, რაც ვებერის მიერ იქნა დანახული, პირველთან შედარებით განსხვავებული იყო და წარმოადგენდა პროფესიონალი პოლიტიკოსების ახალი კლასის ზრდას, რომელთა ძალაუფლება ეყრდნობა არა მემკვიდრეობით მიღებულ სოციალურ სტატუსს, არამედ წევრობაზე დაფუძნებულ პარტიებს და ხმის უფლების მქონე მოქალაქეებს. ნებისმიერი ზომის ნებისმიერ საზოგადოებას სჭირდება ბიუროკრატია.

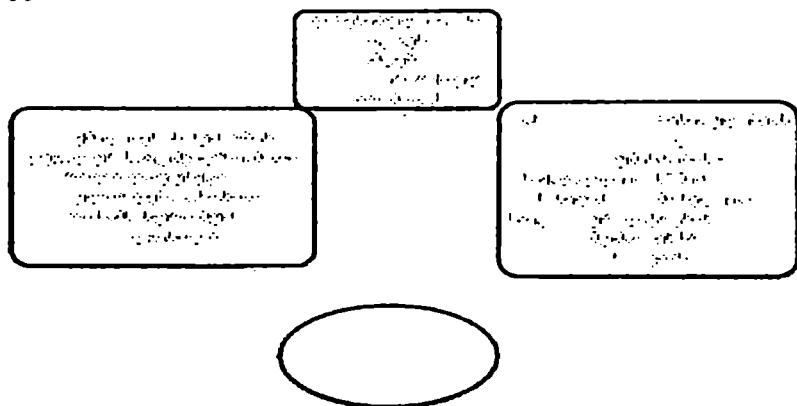
სამართლებრივი მოთხოვნებისა და პრობლემების საპასუხოდ, საჯარო სექტორმა მოქალაქეები საზოგადოებრივი სიკეთითა და მომსახურებით უნდა უზრუნველყოს. ეს ნორმატიული იმპერატივი ერთ-ერთი ყველაზე მიღებული საფუძველია თანამედროვე საზოგადოებაში.

საჯარო სექტორის განვითარება შეიძლება განვიხილოთ რო-

გორც ბიუროკრატიზაციის პროცესი. საჯარო სექტორის თანამშრომ-
ლები და აღმასრულებელი ორგანოები უმთავრეს როლს თამაშობენ
საჯარო გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში. ისინი ბიუროკრატები
არიან. ეს ტერმინი საზოგადოდ გამოიყენება ხელისუფლების
წარმომადგენლებისა და სამთავრობო თანამშრომლების მისახე-
ნიებად. ესაა ჯგუფი, რომელიც ადრეულ სოციალურ კლიმატში,
თავაზიანად მოიხსენიებოდა როგორც „სამოქალაქო მოხელე“

ბიუროკრატია და ბიუროკრატები ამზადებენ ინფორმაციას პო-
ლიტიკოსების გადაწყვეტილებებისათვის და ასრულებენ პოლიტიკო-
სების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს. თანამედროვე საზოგა-
დოებაში რაციონალურ-ბიუროკრატიულ ხელისუფლებასთან დაკავ-
შირებით დადებითი ტენდენცია არსებობს, რის გარეშეც საზოგადოება
ვერ გაართმევს თავს მთელ რიგ ადმინისტრაციულ საკითხებს,
რომლითაც ხასიათდება თავად თანამედროვე საზოგადოება.

რა არის ბიუროკრატიის მთავარი მახასიათებლები? ბიუროკრა-
ტები:

თანამედროვე პერიოდში ბიუროკრატები მეტად მნიშვნელოვან
როლს თამაშობენ მთავრობასა და პოსტ-ინდუსტრიულ საზოგა-
დოებაში. პოლიტიკის ადმინისტრირება და ხშირ შემთხვევაში კონ-
ტროლიც ხორციელდება სხვადასხვა სახელმწიფო უწყებების მიერ.

პლურალისტური დამოკიდებულება გულისხმობს, რომ ეს ტენდენცია, შესაძლებელია დემოკრატიისათვის საფრთხეს წარმოადგენდეს. თავდაპირველად, მიჩელსი აღნიშნავდა, რომ ასეთი ბიუროკრატიული ტენდენცია დამახასიათებელი გახდა მთელი რიგი დემოკრატიული პარტიებისათვის, და მას მოიხსენიებდა როგორც „ოლიგარქიის რკინის კანონი“. ყოველივე ამან მიიყვანა იმ დასკვნამდე, რომ ძალაუფლება გადანაწილებულია ბიუროკრატებისა და პოლიტიკოსების ზედა ღონეებს შორის.

ამგვარად, პოლიტიკოსები უფრო ბიუროკრატები არიან, ვიდრე ხალხის მსახურები.

ჩნდება კითხვა, შესაძლებელია თუ არა დემოკრატიული ძალები მართავდნენ ბიუროკრატიას? მოსკას მიხედვით, პასუხი ასეთია: საჭიროა პლურალიზმის მდგრადობის უზრუნველყოფა, რათა დავიცვათ დემოკრატია ბიუროკრატიისაგან.

ამავე თეორიულ მიმდინარეობას ეთანხმებიან საჯარო არჩევანის თეორეტიკოსები, რომლებიც აღნიშნავენ, რომ საჯარო პოლიტიკის საკითხები - განსაკუთრებით გადანაწილების პრობლემატიკა - თანამედროვე საზოგადოებაში უკეთესად გვარდება ბაზრის მიერ, ვიდრე ბიუროკრატიის მიერ. მათი არგუმენტების მიხედვით საჯარო ბიუროკრატია საქონლის და მომსახურების მონოპოლიური მოწოდების საკენ არის მიდრეკილი და საბაზრო შეზღუდვების არარსებობის შემთხვევაში, საქონლის ჭარბ მიმოწოდებლად გადაიქცევა. ეს ტენდენცია კი მიმართულია იქითკენ, რომ გააფართოვონ საკუთარი წარმოება.

მარქსისტული თვალსაზრისით მეტად მნიშვნელოვანია ბიუროკრატიის დამოუკიდებლობა. მათი მთავარი არგუმენტი არის ის, რომ ბიუროკრატიის ნეიტრალურობა სტატუს-კვოსადმი ერთგულებას გულისხმობს. ბიუროკრატი წინააღმდეგია ინოვაციების და მხარს უჭერს მიმდინარე პროცესებს. გამომდინარე აღნიშნული მოსაზრებიდან ბიუროკრატები შეიძლება მივიჩნიოთ როგორც ახალი სოციალური კლასი.

მიღსი განიხილავდა დემოკრატიული კონტროლის შესაძლებლობებს და მოუწოდებდა ინტელექტუალებსა და მეცნიერებს, რომ ბიუროკრატიის კონტროლზე პოლიტიკური პასუხისმგებლობა იკისრონ.

როდესაც თანამედროვე საზოგადოებაში ბიუროკრატიის როლს განვიხილავთ, სასურველია ვიცოდეთ რა ტიპის ადამიანებს აქვთ ძალაუფლება და ვის შეუძლია მათზე გავლენის მოხდენა.

უმაღლესი და საშუალო დონის სახელმწიფო მოხელეები რეგულარულად ახდენენ გავლენას პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებზე და ასევე, ხშირად შეაქვთ ცვლილებები განხორციელების პროცესში. ოთხმოციან წლებში ლიპსკის თეორიით, ადგილობრივი დონის ბიუროკრატია, რომელსაც ის ქუჩის დონის ბიუროკრატია უწოდებს გახდა უფრო გავლენიანი. მათ ცვლილებები შეაქვთ პოლიტიკაში.

ფაქტობრივად, ბიუროკრატები წარმოადგენენ ერთობლივ სტრუქტურებს და მათ ინდივიდუალ ბიუროკრატებზე სხვადასხვა მოთხოვნები გააჩნიათ. საზოგადოება ბიუროკრატიას ხშირად ნეგატიურად მოიაზრებს, ვინაიდან სჯერა, რომ ის არის ხისტი, ნელი და გამაღიზიანებელი. ასევე არსებობს ბიუროკრატიის განსხვავებული სურათი, რომელიც ჩვეულებრივია – ისინი არიან ინდივიდები, რომელთა ცხოვრებაც ემყარება კონკრეტულ წესებს, რომლებიც უნდა დაიცვან.

საჯარო სექტორის რეფორმის აუცილებელი კომპონენტებია საჯარო პირთა შორის ახალი ფასეულობების, დამოკიდებულებებისა და უნარების დანერგვა, საჭიროა საჯარო მოხელის ახალი ტიპი, რომელსაც საჭიროების შემთხვევაში შეეძლება იყოს პარტნიორი და ამავე დროს მენეჯერი. ასეთი საჯარო მოხელის იდეალური პროფილი მოიცავს შემდეგ მახასიათებლებს:

- პროდუქტიული და ეფექტური;
- ტოლერანტული;
- საიმედო;

- პასუხისმგებელი;
- ლოიალური, მაგრამ არადამყოლი;
- ხალხისა და პრობლემის მიმართ პოზიტიური;
- კრეატიული და მოხერხებული; თავაზიანი;
- ზრდილობიანი;
- მოქნილი;
- მეგობრული

ისმის კითხვა – რამდენი სამოქალაქო მოხელე მუშაობს ახლა ამ სტანდარტების მიხედვით? რამდენი მათგანია მოტივირებული ამ ფასეულობებზე? ფაქტია, რომ საჯარო მოხელეების უმეტესობა ვერ ჯდება ამ სტანდარტებში. საჯარო სექტორის ეფექტური მუშაობისათვის საჭიროა შემდეგი უნარები:

ეს თვისებები განსაზღვრავს საჯარო მოხელის იდეალურ სახეს. მათი მხრიდან ამ თვისებების გამოსავლენად საჭიროა შემდეგი პირობების უზრუნველყოფა:

- შესაბამისი სამუშაო პირობები;
- კომპეტენციების რაციონალური გადანაწილება;
- ანაზღაურება, რომელიც იძლევა ნორმალურად ცხოვრების შესაძლებლობას;
- ისეთი სამუშაო, რომელთანაც საჯარო მოხელე მოახდენს იდენტიფიცირებას;
- კარიერაში დაწინაურების შესაძლებლობები.

ბიუროკრატიულ ორგანიზაციები ყველა მოქმედებებში იდეალურნი ვერ იქნებიან. მაგრამ ისეთ საქმიანობებში, სადაც ფუნქციონალური საკითხების შესრულება მოითხოვს მუდმივ შრომას, ბიუროკრატები ვალდებული არიან იყვნენ მობილიზებულნი. ბიუროკრატიული ქმედებების შედეგები უნდა აკმაყოფილებდეს მაღალ სტანდარტებს. სტანდარტული სამოქმედო პროცედურები განსაზღვრავს შესასრულებელი საქმიანობების თანმიმდევრობას, რაც თეორიულად ნიშნავს წინასწარ განსაზღვრულ, მდგრად შედეგს.

ბიუროკრატიული თეორიები მთელი ათწლეულების განმავლობაში დავის საგანი იყო. მეტიც, უამრავი კვლევა მიეძღვნა იმას თუ, როგორ მოქმედებენ თანამედროვე ორგანიზაციები და ქცევის ეს მანერები ხშირად გვერდს უვლის თეორიებს. დაწყებული ისეთი კლასიკური სწავლებებიდან, როგორიცაა 1920-იან წლებში ჰაუტორნის სწავლებები, რომელიც აღწერდა თუ როგორ უვლიან გვერდს მოხელეები ბიუროკრატიულ ბარიერებს და დამთავრებული მართვის ისეთი თანამედროვე თეორიებით, რომლებიც მხარს უჭერს ჰორიზონტალურ ორგანიზაციულ სტრუქტურას.

მიუხედავად იმისა, რომ ბიუროკრატია სხვადასხვანაირად გახდა სწავლულებისა და კრიტიკოსების კრიტიკის საგანი, აქვე დავსძენთ,

რომ მეოცე საუკუნე იყო ბიუროკრატიისა და ბიუროკრატების არსებობის ხანა.

ამგვარად შეგვიძლია დასკვნის სახით ვთქვათ, რომ ბიუროკრატია აუცილებლობას წარმოადგენს არა მარტო დამწყები დემოკრატიისათვის, არამედ უკვე დიდი ხნის დემოკრატიული ერებისთვისაც და ყველა საჯარო თუ კერძო ორგანიზაციებისათვის.

4.2. არასამთავრობო სექტორის როლი საჯარო პოლიტიკაში

უკანასკნელ ათწლეულში, არამომგებიანი ორგანიზაციების - ე.წ. „მესამე სექტორი“ - გავლენა მნიშვნელოვნად გაიზარდა მთელს მსოფლიოში, დაწყებული განვითარებული ქვეყნებიდან, როგორცაა დასავლეთ ევროპაში, ჩრდილოეთ ამერიკასა და აზიაში და დამთავრებული ყოფილი საბჭოთა კავშირის ბლოკებისა და აგრეთვე აფრიკის, აზიისა და ლათინური ამერიკის განვითარებადი ქვეყნებით.

XX საუკუნის დასასრულის უდიდეს სოციალურ ინოვაციას წარმოადგენს ასეთი ორგანიზაციების რაოდენობის დაუსრულებელი ზრდა. ამ ტიპის ორგანიზაციები უკანასკნელი ათწლეულის განმავლობაში მსოფლიოს ყველა კუთხეში აღმოცენდა. ისეთი წამყვანი თეორეტიკოსები, როგორებიც იყვნენ ლესტერ სალამოვი და ჰელმუტ ანჰიერი მესამე სექტორს მოიხსენიებენ, როგორც „ახალი გლობალური ძალა“

ეს სწრაფად მზარდი სამყარო საკმაოდ განსხვავებულ ადამიანთა ჯგუფებს აერთიანებს: ინტერესთა ჯგუფებს, პროფესიულ ჯგუფებს, გარკვეული პრინციპებისა და მოქალაქეთა უფლებების დასაცავად მოქმედ ორგანიზაციებს, რელიგიურ და აგრეთვე სეკულარულ ჯგუფებს. ისინი დახმარებას იღებენ დონორებისაგან, სახელმწიფოსაგან, საერთაშორისო ორგანიზაციებისაგან, ზოგჯერ კი ისინი თავად ეწევიან

საკუთარი პროდუქციისა და მომსახურების მარკეტინგს. ასეთი ორგანიზაციები არ გვხვდება მხოლოდ ჩინეთში, ახლო აღმოსავლეთსა და ზოგიერთ ქვეყანაში, სადაც კულტურული ფაქტორები ან ავტოკრატიული მთავრობები ზღუდავენ სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებას. ბრიტანელი ავტორები - ჯეფ ვულგანი და ჩარლზ რენდლი წერენ: მაშინ როცა გაერთიანებულ სამეფოში ტრადიციული ჯგუფების წევრთა რაოდენობა მკვეთრად მცირდება, ახალი ტიპის ორგანიზაციების ძალაუფლებისა და რიცხვის ზრდა გაოცებას იწვევს. ისინი მესამე სექტორს კიდევ ერთ „უხილავ ხელს“ უწოდებენ.

ასეთი ორგანიზაციები მკვეთრად განსხვავდება ერთმანეთისაგან მათი საქმიანობების ზომის და საქმიანობების მასშტაბით, დაწყებული სათემო და სამეზობლო ორგანიზაციებიდან, რომლებსაც არანაირი საკუთრება არ გააჩნია და არც თანამშრომლები ჰყავთ, დამთავრებული მილიარდების მქონე ფონდებით, უნივერსიტეტებითა და ჯანდაცვითი კომპლექსებით, რომლებშიც ათასობით თანამშრომელი მუშაობს. ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან საქმიანობის მიხედვითაც.

ეს ორგანიზაციები ადამიანებს გაერთიანების საშუალებას აძლევენ, რათა მათ შეძლონ საერთო ინტერესების წინ წამოწევა, ჯგუფებისა და სხვადასხვა ინდივიდების უფლებების დაცვა და სხვადასხვა პროექტების მხარდაჭერა, რომელთა მიზანია ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესება.

ტერმინ „სამოქალაქო საზოგადოებას“ სხვადასხვა მნიშვნელობით გამოიყენებენ - „სახელმწიფოსაგან დამოუკიდებელი ასპარეზი, სადაც ავტონომიური სამოქალაქო ინიციატივები შეიძლება წარმოიშვას“, „არაალიბერალური სახელმწიფოს წინააღმდეგ მოქმედი განმათავისუფლებელი ძალა“, „სივრცე კრიტიკული დისკურსისათვის, სადაც მოქალაქეთა დამოკიდებულებები და ღირსებები აშკარად ვლინდება“.

მიშელ ფოლი და ბობ ედვარდი „სამოქალაქო საზოგადოების ცნებისადმი ორ განსხვავებულ მიდგომას გვთავაზობს. პირველი მოცემულია ალექსის დე ტოკვილის ნაშრომში „დემოკრატია ამერიკაში“, სადაც განსაკუთრებული აქცენტია გაკეთებული ასოციაციების როლზე

სოციალიზაციაში და ასოციაციების ზოგად გავლენაზე მთლიანად სახელმწიფოში სამოქალაქო კულტურის დამკვიდრებაში. მეორე კი არტიკულირებულია ჟესიკ კურონისა და ადამ მიჩნიკის მიერ პოლონეთის კომუნისტური რეჟიმის მიმართ წინააღმდეგობის სტრატეგიის ფორმულირების დროს და აქცენტს აკეთებს სამოქალაქო საზოგადოებაზე, როგორც სახელმწიფოსაგან დამოუკიდებელ სამოქმედო სფეროზე, რომელსაც ამ მიზნის გამო შესწევს უნარი წინააღმდეგობა გაუწიოს ტირანულ სახელმწიფოს. პირველი კონცეფცია „ასახავს პოზიტიურ როლს დემოკრატიული ხელისუფლების განვითარებაში, მეორე კი ხაზს უსვამს სამოქალაქო გაერთიანების მნიშვნელობას, როგორც ხელისუფლების გამაწონასწორებელ ძალას“

არამომგებიან სექტორთან და სამოქალაქო საზოგადოებასთან დაკავშირებული საკითხებით ბევრი პოლიტიკოსი და თეორეტიკოსი ინტერესდებოდა პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში. მაგალითად, ვაცლავ ჰაველი მესამე სექტორს ხედავს როგორც საზოგადოების განსაკუთრებულ ფენას, რომელიც „ძირითადად არ არის კერძო, მაგრამ არც სამთავრობო ხასიათს არ უნდა ატარებდეს, რომელიც არ არის ორიენტირებული მოგებაზე, თუმცა საზოგადოებისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია“. ის სრულფასოვნად განვითარებულ მესამე სექტორს მიიჩნევს როგორც „სამოქალაქო საზოგადოების სიმწიფის განუმოწმებელ ნაწილს, მისი სიმწიფის ინდიკატორს“ ამ მხრივ ის აღნიშნავდა, რომ დემოკრატიის განვითარებას ხელს უწყობს მოქალაქეთა ინტერესების მხარდაჭერა არა მხოლოდ პოლიტიკური პარტიების მიერ, არამედ სამოქალაქო საზოგადოების არაპოლიტიკური გაერთიანებების მიერაც.

თუ ჩვენ დავუბრუნდებით ჩვენს მოსაზრებას სამოქალაქო საზოგადოების ორი „ძირითადი ტიპის“ შესახებ, შეგვიძლია ჩამოვაყალიბოთ ჰიპოთეზა CEE-ის ქვეყნებში, რომლებიც ტრანსფორმაციის პროცესში არიან, სამოქალაქო საზოგადოების პირველი ტიპის ფორმირება (ანუ, დემოკრატიულ სახელმწიფოსთან ჰარმონიაში მყოფი საზოგადოება,

რომელიც მოქალაქეებისათვის სივრცეს ქმნის „დემოკრატიული სახელმწიფოს შენების“ პროცესში მონაწილეობის მისაღებად) განპირობებული იქნება ქვეყანაში არსებული დემოკრატიულობის ხარისხით. ამის საწინააღმდეგოდ, არსებული რეჟიმის ავტოკრატიული, ავტორიტარული და არადემოკრატიული მახასიათებლების გაძლიერება სამოქალაქო საზოგადოებას უბიძგებს, რომ იყოს უფრო დამოუკიდებელი და წინ აღუდგეს სახელმწიფოს მხრიდან ძალადობის ნებისმიერ გამოვლინებას.

სამოქალაქო ასოციაცია შეიძლება განისაზღვროს, როგორც საერთო ინტერესების გარშემო გაერთიანებულ ადამიანთა ორგანიზაცია, რომლებმაც საკუთარი ინტერესების დასაკმაყოფილებლად საჭიროდ თუ უფრო პრაქტიკულად მიიჩნიეს, რომ გააერთიანებინათ საკუთარი საქმიანობები და შეიძლება (თუმცა სავალდებულო არ არის) საკუთარი ქონებაც.

სალამონი და ანჰეიერი აერთიანებენ და განიხილავენ არამომგებიანი ორგანიზაციების ექვს ძირითად თეორიას.

ჰეტეროგენულობის თეორია – ამ თეორიის საფუძველს წარმოადგენს იმის ცოდნა, რომ თავისუფალ ბაზარს არ ძალუძს მოქალაქეთათვის საზოგადოებრივი სიკეთის საჭირო ოდენობით მიწოდება. ასეთი საზოგადოებრივი სიკეთის ტიპურ მაგალითს წარმოადგენს მაგ. მოქალაქეთა უსაფრთხოება. კლასიკური ეკონომიკური თეორიის მიხედვით, სწორედ ბაზრის ეს ჩავარდნა განაპირობებს ხელისუფლების არსებობის აუცილებლობას.

მიწოდების თეორია – (საზოგადოებრივი მეწარმეები) აღნიშნული თეორია უარყოფს, რომ ბაზრისა და სახელმწიფოს ჩავარდნამ შეიძლება NGO-ების განვითარება გამოიწვიოს. ამ თეორიის მთავარი წარმომადგენლის, ესტელ ჯეიმსის აზრით, სხვადასხვა ქვეყნებში NGO-ების განსხვავებული განვითარება სრულფასოვნად რომ აეხსნათ, ამისათვის აუცილებლად უნდა გავითვალისწინოთ კიდევ ერთი ფაქტორის, „საზოგადოებრივი მეწარმეების“ არსებობა. ეს ის ხალხია, რომლებსაც აქვთ განსაკუთრებული მოტივაცია და წახალისება, რათა შექმნან ისეთი

NGO-ოები, რომლებიც მოქალაქეთა საჭიროებების აკუმულირებას მოახდენენ.

ნდობის თეორიები - (კონტრაქტის დარღვევა) ნდობის თეორია, NGO-ების წარმოქმნას ბაზრის ჩავარდნას უკავშირებს, ოღონდ ცოტათი განსხვავებული ინტერპრეტაციით. ბაზრის ჩავარდნას იწვევს არა იმდენად მის მიერ მოსახლეობის სხვადასხვა საჭიროებების აკუმულირების შეუძლებლობა, არამედ ბიზნეს გარიგებებისათვის, ზოგიერთ შემთხვევაში არასაკმარისად საიმედო გარემოს შექმნა.

კეთილდღეობის სახელმწიფოს თეორია - (არამომგებიანი სექტორი, როგორც ნარჩენი კატეგორია) იმის მიუხედავად, რომ კეთილდღეობის სახელმწიფოს თეორიის მთავარი მიზანი არ ხსნის NGO-ების წარმოშობას, ამ თეორიამ უდიდესი გავლენა მოახდინა სოციალურ მეცნიერებათა მთელი თაობის აზროვნებაზე, რათა მათ საზოგადოებაში NGO-ების მნიშვნელოვანი როლი ელიარებინათ. ამ თეორიის მიხედვით, NGO-ები განიხილებოდა, როგორც სოციალური პრობლემების მოგვარების პრე-მოდერნისტული მექანიზმი, თუმცა ინდუსტრიალიზაციისა და სახელმწიფოს სოციალური პოლიტიკის აღმოცენებასთან ერთად, მან დაკარგა მნიშვნელობა და დღეს უკვე შემოგვრჩა, როგორც ძველი დროის გადმონაშთი.

ურთიერთდამოკიდებულების თეორია - (შემთხვევითი ჩავარდნა) ურთიერთდამოკიდებულების თეორია NGO-ების წარმოქმნასა და ფუნქციონირებას არც სახელმწიფოს ჩავარდნით ხსნის და არც ბაზრის და ამასთანავე უარყოფს თანდაყოლილი კონფლიქტის არსებობას სახელმწიფოსა და NGO-ებს შორის. ეს თეორია უფრო შორს მიდის და აღნიშნავს, რომ სახელმწიფოსა და NGO-ებს შორის თანამშრომლობა გარდაუვალია და წინასწარ არის განპირობებული. უფრო მარტივად რომ ვთქვათ, ისინი ერთმანეთს ნაკლოვანებების კომპენსირებას ახდენენ და ამიტომ ურთიერთდამოკიდებულნი არიან. ხშირად არამომგებიანი ორგანიზაციები იმ სფეროებში აქტიურობენ, სადაც ხელისუფლების ჩართულობა მცირეა. ისინი ანვითარებენ გარკვეულ ექსპერტიზას,

სტრუქტურასა და გამოცდილებას, რაც ხშირად საფუძვლად ედება სახელმწიფოს საქმიანობებს. გარდა ამისა, არამომგებიანი ორგანიზაციები, ხშირად ახერხებენ გარკვეული პოლიტიკური მხარდაჭერის მობილიზებას, რომლის დახმარებითაც ისინი სახელმწიფოს ამა თუ იმ გადაწყვეტილებაზე ზეგავლენას ახდენენ და ბოლოს, ყველა უპირატესობის მიუხედავად, არამომგებიანი ორგანიზაციებს აქვთ მნიშვნელოვანი შეზღუდვები, რაც მათ ხელს უშლის საჯარო პრობლემებთან გამკლავებაში.

სოციალური წარმოშობის თეორია - (ლიბერალური, სოციალ-დემოკრატიული, კორპორატიული და სტატიკური მოდელი) როდესაც NGO-ების წარმოშობის სხვადასხვა ვერსიებზე ვმსჯელობთ, სოციალური წარმოშობის თეორია გვიჩვენებს, რომ ყურადღება მივაქციოთ NGO-ებსა და სხვადასხვა სოციალურ კლასებს შორის არსებულ ურთიერთკავშირს, განსაკუთრებით კი სხვადასხვა სოციალური კლასების ისტორიული როლის ჭრილში. როგორც ვოლფგანგ სეიბელი ამბობს: „NGO-ები მხოლოდ საქონლისა და მომსახურების მომწოდებლები კი არ არიან, არამედ სოციალური და პოლიტიკური კოორდინაციის მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენენ“ მის თანახმად NGO-ები გარკვეულწილად ელიტის ბირთვს ქმნიან, სარგებლობენ კარგი რეპუტაციით და აქვთ ფული და ძალა. NGO-ოები საკმაოდ მყარად არიან დაკავშირებული სოციალურ და ეკონომიკურ სტრუქტურებთან. სალამონი და ანჰეიერი აღიარებენ ოთხი მოდელიდან როგორც ისინი უწოდებენ საზოგადოებაში NGO-ების არსებობის „არამომგებიანი რეჟიმების“ არსებობას.

პირველი არის ლიბერალური მოდელი, სოციალურ საქმიანობებში სახელმწიფოს ფართო ჩარევის ტიპური მოწინააღმდეგე, რომელიც უპირატესობას კერძო ინიციატივასა და მოხალისეობრივ მუშაობას ანიჭებს.

მეორე მოდელს წარმოადგენს სოციალურ-დემოკრატიული მოდელი, იგი ეწინააღმდეგება ლიბერალურ მოდელს, მომსახურების მოწოდებაში უპირატესობას სახელმწიფოს ანიჭებს და მომსახურების

მხოლოდ შეზღუდულ სფეროს უტოვებს NGO-ებს. ასეთ ფორმას ადგილი აქვს მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც მუშათა კლასი ეფექტურად ახდენს გავლენას სახელმწიფო ძალაუფლების განხორციელებაზე.

მესამე არის კორპორატიული მოდელი, სადაც ძლიერი სახელმწიფო ახდენს NGO-ების კულტივირებას, რომლებიც თავის მხრივ წამყვანი საზოგადოებრივი ელიტის რეზერვუარის ფუნქციას ასრულებენ და გარკვეულწილად მედიატორების როლში გვევლინებიან, რათა მოახდინონ უფრო რადიკალური სოციალური მოთხოვნების პრევენცია. შედეგად ვიღებთ კარგად განვითარებულ არამომგებიან სექტორს, რომლებსაც მხარს უჭერს სახელმწიფო, თავისი სოციალური პროგრამების მეშვეობით.

მეოთხე არის სტატიკური მოდელი, რომელიც სოციალურ-დემოკრატიული მოდელისაგან განსხვავებით მუშათა კლასთან არ არის დაკავშირებული. ამ შემთხვევაში, სახელმწიფო უფრო მეტად თავისი, ან ეკონომიკური ელიტის ინტერესებით არის დაკავშირებული და ავტონომიურობის დიდ ხარისხს ინარჩუნებს. NGO-ები კი, როგორც რადიკალურ ინტერესთა წარმომადგენლები, საზოგადოებრივი მოვლენების მხოლოდ პერიფერიაზე ყოფნით კმაყოფილდებიან.

საზოგადოებაში არამომგებიანი სექტორის მნიშვნელობა მხოლოდ მის ხარისხობრივ მახასიათებლებზე კი არა არის დამოკიდებული, არამედ მის პრაქტიკულ გამოყენებაზე. სექტორის მისიაზე ჩვენი კონცეფცია ეფუძნება ზოგადად გაზიარებულ შეხედულებას არამომგებიანი სექტორის, როგორც თანამედროვე საზოგადოების ერთ-ერთი ძირითადი ქვაკუთხედის შესახებ, რომელსაც საკუთარი იდენტობა და სოციალური ფუნქცია აქვს და არ არის დამოკიდებული არც საჯარო და არც კომერციულ სექტორზე. ამგვარად, მისი როლი შეუცვლელია.

არამომგებიანი ორგანიზაციები მომსახურების ფართო სპექტრს უზრუნველყოფენ არა მხოლოდ საკუთარი წევრებისათვის ან სამიზნე ჯგუფებისათვის, არამედ ზოგადად მოსახლეობისთვისაც. ისინი ბევრ ფუნქციაში სახელმწიფოს ენაცვლებიან. აგრეთვე, ასრულებენ ისეთ

ფუნქციებს, რომელთა შესრულებაც კერძო კომპანიებისათვის არამომგებიანია.

NGO-ები ხშირად ატარებენ ექსპერიმენტებს და დიდ რისკებსაც კი არ ერიდებიან ახალი და უცნობი პროცედურების დანერგვისას. ისინი, გარკვეულწილად, ახალი იდეების ინკუბატორების როლს ასრულებენ. ახალი პრობლემების აღმოჩენითა და მათ გადასაჭრელად ახალი მიდგომების ძიებით, ისინი ბევრ სფეროში პიონერებად გვევლინებიან და ინოვაციებს წერგავენ როგორც მომსახურების, ასევე სამოქალაქო აქტივობის სფეროში.

NGO-ები ვალდებულნი არიან, რომ საკუთარი წევრები და ზოგადად საზოგადოება დაიცვან ძლიერი სახელმწიფო აპარატისაგან, კერძო ორგანიზაციებისაგან, გავლენიანი ჯგუფებისაგან და აგრეთვე ნებისმიერი ინდივიდისაგან, რომელიც კანონიერ წესრიგს არღვევს. ამასთანავე, NGO-ები ასრულებენ ხალხის მობილიზებისა და სოციალური ცვლილებების ხელშეწყობის ფუნქციას, რაც მათი და მთლიანად საზოგადოების საერთო ინტერესებში შედის. ისინი ცალკეულ მოქალაქეებსა და „პოლიტიკურ ისტებლიშმენტს“ შორის მედიატორის ფუნქციას ასრულებენ.

NGO-ები საკუთარ წევრებს თვითგამოხატვის საშუალებას აძლევენ როგორც ინდივიდუალურ, ასევე ჯგუფურ დონეზე. ისინი გამოხატავენ რელიგიურ, ეთნოკულტურულ, იდეოლოგიურ, პროფესიულ და სხვა ინტერესებს. ადამიანები სწავლობენ ორგანიზაციულ დონეზე ამ ინტერესების დაცვას. ამგვარად, NGO-ები წარმოადგენენ „დემოკრატიისა და ლიდერობის“ სკოლას.

NGO-ები მხარს უჭერენ აზრთა, ინტერესთა და ტრადიციათა მრავალფეროვნებას. ისინი აგრეთვე, აძლიერებენ საზოგადოებაში ერთობისა და სოლიდარობის შეგრძნებას. ისინი ხალხს ეხმარებიან საკუთარი „სოციალური კაპიტალის“ შექმნაში, ხელს უწყობენ ორმხრივი ურთიერთობების პროცესს და მხარს უჭერენ ნდობის ატმოსფეროს შექმნას, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია თავისუფალი ბაზრისა და

ზოგადად დემოკრატიის ფუნქციონირებისათვის. NGO-ები უზრუნველყოფენ მოსახლეობის აქტიურ მონაწილეობას საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ პროცესებში.

სახელმწიფოსა და არამომგებიან სექტორს შორის ურთიერთობები ძირითადად შეიძლება იყოს თანამშრომლობითი ან კონფლიქტური. თანამშრომლობითი მოდელები

ურთიერთდამოკიდებულების თეორიას ეფუძნება, რომლის მიხედვითაც ორივე მხარე აღიარებს, რომ ურთიერთობის გაცილებით ეფექტური ფორმაა ერთმანეთის ნაკლოვანებებისა და ხარვეზების შევსება.

არამომგებიანი სექტორი ტრანსფორმაციის მიმდინარე პროცესის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს, არა მარტო მისი ეკონომიკური მნიშვნელობისა და მის მიერ მოწოდებული მომსახურების გამო, არამედ იმ წვლილის გამო, რაც მას სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებაში შეაქვს. ამის გამო ამ სექტორის როლი, ზედმეტად არ უნდა გავამართივოთ და არ უნდა წარმოვიდგინოთ, თითქმის ის ტვირთს უმსუბუქებს სახელმწიფოს იმით, რომ საკუთარ თავზე იღებს მომსახურებისა და ხარჯების ნაწილს. არამომგებიანი სექტორის როლის შესახებ ასეთი თვალსაზრისი შეიძლება ლეგიტიმურია, მაგრამ არც თუ მთლად ადეკვატური. ამის ორი ძირითადი მიზეზი არსებობს:

პირველი მიზეზი ის არის, რომ ამჟამინდელ სიტუაციაში ასეთი თვალსაზრისი მეტისმეტად გამარტივებულია, რადგან მისი მიხედვით არამომგებიანი სექტორი სახელმწიფოს ერთგვარ „დამატებად“ გვევლინება სერვისების მიწოდებაში. აგრეთვე, შეცდომაა არამომგებიანი სექტორის განხილვა გადაუდებელი დახმარების მომწოდებლად, მაშინ როდესაც სახელმწიფო ვერ უძკლავდება პრობლემებს. იმისათვის, რომ ამგვარი მცდარი შეხედულებები თავიდან იქნას აცილებული, არამომგებიანი სექტორი უნდა განვიხილოთ, როგორც სახელმწიფოს პარტნიორი, რომელიც ავტონომიური უფლებებით სარგებლობს და რომლის მიერაც მიწოდებული მომსახურების მიდგომები და მეთოდები გვესახება როგორც სახელმწიფო ორგანიზაციების სამართლებრივი

ალტერნატივა. პრაქტიკაში ეს ნიშნავს, რომ სახელმწიფოს მფლობელობაში მყოფ მომსახურების მიმწოდებლებს, არ უნდა ეშინოდეთ NGO-ების კონკურენციის.

მეორე მიზეზი, რის გამოც არამომგებიანი სექტორის განხილვა, როგორც მხოლოდ დამხმარე საშუალებისა პრობლემების გადაწყვეტაში არა ადეკვატურია არის ის, რომ ამ შემთხვევაში ხდება საზოგადოებისათვის მისი მადემოკრატიზებული და მიუკერძოებელი როლის იგნორირება. სამოქალაქო საზოგადოების შექმნა, საჯარო საკითხებით მოქალაქეთა დაინტერესება, დემოკრატიული, პოლიტიკური კლიმატის მხარდაჭერა და ერთგვარი ბუფერული ზონის შექმნა მოქალაქეებსა და სახელმწიფოს შორის არის სწორედ ის ფუნქციები, რასაც არამომგებიანი სექტორი უნდა ასრულებდეს.

ეს ფუნქციები სცილდება მხოლოდ მომსახურების მიმწოდებლის როლს, რაც ამ სექტორს სახელმწიფომ განუსაზღვრა, როგორც ერთადერთი მისაღები და შესაბამისი როლი. ამიტომ, როდესაც არამომგებიანი სექტორის განვითარების კონცეფციაზე ვსაუბრობთ, არამომგებიანი სექტორი უნდა განვიხილოთ, როგორც სოციალური აქტორი, რომელიც აქტიური იქნება ყველა დონეზე, შეძლებს მოქალაქეების რეალური ინტერესების წარმოდგენას და საკუთარი საქმიანობების მეშვეობით გახდება ქვეყნის დემოკრატიული განვითარებისა და სტაბილურობის გარანტი.

ყოველივე ეს გულისხმობს არამომგებიანი სექტორის აქტიურ როლს გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში, მჭიდრო კავშირებს საერთაშორისო სტრუქტურებთან და საზოგადოების მობილიზების უნარს, რათა შეძლოს ზეწოლა საზოგადოების სხვა ელემენტებზე და იმოქმედოს, როგორც საჯარო და კომერციული სექტორის პარტნიორმა. სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ, ამ ხედვის თანახმად, არამომგებიანი სექტორი საჯარო და კომერციული სექტორების დამატება კი არ არის, არამედ, წარმოადგენს მათ ალტერნატივას და შეუძლია მათი დაბალანსება.

სალამონისა და ანჰეიერის მიხედვით, სახელმწიფოსა და NGO-ებს შორის პარტნიორობის სამი ფუნქციური მოდელი არსებობს. პირველს

ისინი „გერმანულ კორპორატიულ მიდელს“ უწოდებენ, რომელშიც რამოდენიმე NGO ქმნის ფორმალურ გაერთიანებას, ხოლო ხელისუფლება ვალდებულია, რომ მნიშვნელოვან საკითხებთან დაკავშირებით მათ მიმართოს კონსულტაციისათვის. მეორე ცნობილია, როგორც „ინტერესთა ჯგუფების ამერიკული მოდელი“, რომელიც ლობიერების მეშვეობით საშუალებას აძლევს ინდივიდუალურ NGO-ებს, რომ საკანონმდებლო პროცესის შედეგებზე მოახდინონ ზეგავლენა. მესამეს, რომელიც დიდ ბრიტანეთშია აპრობირებული, შეგვიძლია „პროგრამული თანამშრომლობის მოდელი“ ვუწოდოთ. შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ძველი NGO-ები უპირატესობას კორპორატიულ მოდელს ანიჭებენ, ხოლო ახალი NGO-ები ჯერაც ვერ შეთანხმებულან, ინტერესთა ჯგუფების მოდელი ჯობია თუ პროგრამული თანამშრომლობის მოდელი.

აშკარაა, რომ NGO-ების წარმომადგენლები უპირატესობას თანამშრომლობით მოდელს ანიჭებენ, რომელსაც არც მკაცრად განსაზღვრული წესები აქვს, არც თუ ისე ობიექტურია და ამავე დროს, არ აძლევს NGO-ებს იმის საშუალებას, რომ გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში რეალურად ჩაერიონ. აქამდე NGO-ებს მაინცდამაინც დიდი ძალისხმევა არ გამოუჩენიათ ამ მოდელის შესაცვლელად. ჯერჯერობით მათ ისიც კი არ აქვთ მკაფიოდ განსაზღვრული, თუ საჯარო ინსტიტუტებთან ურთიერთობის რომელი მოდელი იქნებოდა მათთვის საუკეთესო. მცირე გამოწკრიპების გარდა, დღევანდელი სიტუაცია ხელს აძლევს იმ პოლიტიკოსებსა და საჯარო მოხელეებს, რომლებსაც ურჩევნიათ, რომ NGO-ები საქმიანობდნენ, მაგრამ ამავედროულად იყვნენ დამორჩილებული და სუსტი. NGO-ები კი ხშირად ასეთი ტიპის ასიმეტრიული დამოკიდებულებითაც კმაყოფილდებიან, რადგან სახელმწიფოს მხრიდან თანამშრომლობის მინიმალური გამოვლენაც კი, უზრუნველყოფს იმას, რომ NGO-ები აღარ განიხილებიან როგორც გაუგებარი (ექსცენტრული) წარმონაქმნები, რომელსაც არც ფასეულობები აქვს და არც საზოგადოებრივი მნიშვნელობა.

4.3. პოლიტიკის ანალიზი საქართველოში

მნიშვნელოვანია განვიხილოთ საქართველოში არსებული სტრუქტურები, რომლებიც შესაძლებელია დაიყოს ორ ნაწილად, სახელმწიფო (საჯარო) და არასახელმწიფო (კერძო) სექტორებად. მართალია საქართველოში გადაიდგა არაერთი ნაბიჯი რათა ამაღლებულიყო ხელისუფლების მიერ გატარებული პოლიტიკის ანალიტიკური მომზადების ხარისხი და მოცულობა, საჯარო სტრუქტურების ანალიტიკური ქვედანაყოფების უმრავლესობას არ გააჩნია ანალიტიკური პროდუქციის წარმოებისათვის საჭირო პროფესიონალიზმი. ამ კუთხით შედარებით უკეთესი ვითარებაა კერძო სექტორში, გამომდინარე იქედან, რომ ისინი უფრო მეტად არიან ორიენტირებულები მოგებაზე და კონტროლის ხარისხიც უფრო მაღალია.

მაგალითად: 2013 წელს OECD/SIGMA-ს მიერ საქართველოს საკონსტიტუციო რეფორმის კონტექსტში განხორციელებულ იქნა საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციის (ყოფილი საქართველოს მთავრობის კანცელარია) სტრუქტურული და ფუნქციური მიმოხილვა, რომელიც ითვალისწინებდა პრეზიდენტის უფლებამოსილების გადაცემას პრემიერ-მინისტრისა და მთავრობისათვის. რეკომენდაიად იქნა მიღებული შექმნილიყო პოლიტიკის ანალიზისა და სტრატეგიული დაგეგმვის დეპარტამენტი, რომელიც იქნებოდა პასუხისმგებელი მთავრობის სამუშაო პროცესის დაგეგმვასა და მონიტორინგზე, მათ შორის მთავრობის პრიორიტეტების ანალიზზე და ასევე, უზრუნველყოფდა მთავრობის საქმიანობის კოორდინაციას მულტისექტორულ საკითხებთან დაკავშირებით. აღნიშნული რეკომენდაციის გათვალისწინების შედეგად მთავრობის ადმინისტრაციაში ჩამოყალიბებულ იქნა პოლიტიკის ანალიზის, სტრატეგიული დაგეგმვისა და კოორდინაციის დეპარტამენტი. აღნიშნული ინსტიტუციური ცვლილება კი აისახა საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციის ახალ დებულებაში, რომელიც 2014 წლის 19 ნოემბერს

იქნა დამტკიცებული, საქართველოს მთავრობის N 626 დადგენილებით. წინამდებარე კომპონენტი, პოლიტიკის დაგეგმვა და კოორდინაცია კი ცალკე სტრატეგიულ დოკუმენტად იქნა შემუშავებული მთავრობის ადმინისტრაციის მიერ.

არსებული სიტუაციიდან გამომდინარე ვაკეთდა ანალიზი, რომლის მიხედვითაც დადგინდა, რომ პოლიტიკის დაგეგმვის სისტემა საქართველოში არ არის მკაფიოდ განსაზღვრული რომელიმე სამართლებრივი აქტით, შესაბამისად საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციის მხრიდან განხორციელდა არსებული ვითარების სიღრმისეული ანალიზი. შეისწავლეს სამართლებრივი ჩარჩო, მართვის, მონიტორინგისა და შეფასების არსებული პრაქტიკა და დაგეგმვის დოკუმენტები. გამოვლენილ იქნა შემდეგი სახის ძირითადი პრობლემები:

გაუმართავი საკანონმდებო ბაზა - მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კანონმდებლობა განსაზღვრავს გარკვეული, სავალდებულო ხასიათის პოლიტიკის დაგეგმვის დოკუმენტების შემუშავებას, იგი არ ითვალისწინებს სისტემურ და თანმიმდევრულ მუშაობას პოლიტიკის შემუშავების კუთხით, რაც თავისთავად იწვევს პრობლემებს;

პოლიტიკის დაგეგმვის ერთიანი სისტემისა და მეთოდური მითითებების ნაკლებობა - სამინისტროების მიერ შემუშავებული სექტორული სტრატეგიები ხშირად არათანმიმდევრულია და გამომდინარეობს მათი სპეციფიკიდან, რაც საჭიროებს განახლებას, ამასთან ერთად არ არის შემუშავებული სახელმძღვანელო საჯარო დაწესებულებებისათვის, რომელშიც იქნება განსაზღვრული პოლიტიკის დაგეგმვის ციკლი (ანალიზი, დაგეგმვა, ანგარიშგება, მონიტორინგი, შეფასება) და მათი შემუშავების მეთოდოლოგია.

პოლიტიკის დაგეგმვასა და კანონმდებლობის შემუშავებას შორის სუსტი კავშირი - რაც გამოიხატება იმაში, რომ ხშირ შემთხვევებში კანონი არ შეესაბამება არსებულ ვითარებას, ან კანონით განსაზღვრული დებულებები არ არის უზრუნველყოფილი შესაბამისი ადმინისტრაციული მექანიზმებით.

პოლიტიკის დაგეგმვასა და ბიუჯეტირების პროცესს შორის სუსტი კავშირი – პოლიტიკის შემუშავება ხშირ შემთხვევაში ბიუჯეტირების პროცესისაგან დისტანცირებულია.

სუსტი ინსტიტუციური შესაძლებლობები პოლიტიკის შემუშავებისა და კოორდინაციისთვის – სამინისტროებს არ გააჩნიათ ისეთი სტრუქტურული ერთეულები, რომლებიც პასუხს აგებენ პოლიტიკის დაგეგმვაზე.

მონიტორინგის, ანგარიშებისა და შეფასების სუსტი სისტემები – საქართველოში არ არსებობს რეგულაცია სექტორული სტრატეგიების შეფასებასთან და წინასწარ განსაზღვრული პრიორიტეტების და ამოცანების შესრულების მონიტორინგთან დაკავშირებით.

როგორც აღნიშნეთ საქართველოშიც შეინიშნება გარკვეული ძვრები საჯარო მიმართულებით, თუმცა მიუხედავად ამისა, არცერთი ორგანიზაცია, რომელიც შექმნილია ამ დროისათვის, არ მიეკუთვნება სამეცნიერო კვლევით ცენტრს, ეს ორგანიზაციები ძირითადად გარკვეული მისიისთვის არიან შექმნილები.

განსხვავებით ზემოთქმულიდან, აკადემიურ მხარეში ნამდვილად იგრძნობა გარკვეული სახის პროგრესი, საქართველოს უმაღლეს საგანმანათლებლო სივრცეში ეტაპობრივად დაიწყო საჯარო პოლიტიკურ მმართველობითი მეცნიერებების კურსების კითხვა. არაერთ სასწავლო დაწესებულებაში ფუნქციონირება დაიწყო საჯარო მართვისა და საჯარო პოლიტიკის სამაგისტრო პროგრამებმა. არაერთმა ცენტრმა შესთავაზა საზოგადოებას ტრენინგები ამ მიმართულებით. მიუხედავად ზემოთქმულისა შეიძლება ითქვას, რომ მაინც იგრძნობა ამ მიმართულებით ლიტერატურის სიმწირე ქართულ საგანმანათლებლო სივრცეში. ჯერ კიდევ ბევრი პრობლემა რჩება გადასაწყვეტი პოლიტიკის ანალიზის, როგორც სასწავლო და პრაქტიკული დისციპლინის სრულფასოვანი სახით დასამკვიდრებლად. პრობლემა თავს იჩენს, როგორც აღნიშნული კუთხით, ასევე ტერმინებშიც, განსაკუთრებულად

რთულია თარგმნის პროცესში შესაბამისი სპეციფიკური ტერმინების გადმოქართულების დროს.

საქართველოსთვის, როგორც განვითარებადი ქვეყნისათვის მეტად მნიშვნელოვანი და შედეგიანი იქნება პოლიტიკის ანალიზისა და მენეჯმენტის ამერიკული ასოციაციის გამოცდილება, რომელიც მოიცავს როგორც პრაქტიკოს ანალიტიკოსებს, ასევე საუნივერსიტეტო მკვლევარებსა და მეცნიერებს.

რეზიუმე

წარმოდგენილი ნაშრომი საკმაოდ მნიშვნელოვანი და წინგადადგმული ნაბიჯია ქართულ სამეცნიერო სივრცეში, გამომდინარე იქიდან, რომ საქართველოში აღნიშნული კურსი ახლა იძენს ძალას. სახელმძღვანელო ემსახურება მიზანს პასუხი გაეცეს პოლიტიკის ანალიზის შესწავლის ძირითად კითხვებს, ცნებებსა და თეორიულ მიდგომებს.

ნაშრომის პირველი თავი მოიცავს საჯარო პოლიტიკის ანალიზთან დაკავშირებული ტერმინების გარკვეულ განსაზღვრებებს, სახეებს, საჯარო პოლიტიკის პრობლემებს, მისი აქტუალობის ეტაპებს, პოლიტიკური პროცესის ციკლსა და მოდელებს.

საჯარო პოლიტიკის ანალიზი ეს არის დამოუკიდებელი სოციალური დისციპლინა, იგი ეხმარება საჯარო მოხელეებს ინტელექტუალური საქმიანობა გამოიყენონ პრაქტიკულ საქმიანობაში. ძალიან მნიშვნელოვანია პოლიტიკის ანალიზის გენეზისი და სამეცნიერო დისციპლინად დამკვიდრების საკითხი. პოლიტიკის ანალიზის განვითარება მოხდა XX საუკუნის პრობლემების საპასუხოდ. შეიცვალა მიდგომა სახელმწიფოების მხრიდან ქვეყნის შიგნით და გარეთ მიმდინარე პოლიტიკური პროცესების მიმართ, არსებული პრობლემები მოითხოვდა არსებული მიდგომების, პოლიტიკური კურსის გადახედვასა და შეცვლას.

საჯარო პოლიტიკის მრავალი დეფინიცია არსებობს, „საჯარო პოლიტიკა ერთის მხრივ ეს არის სამთავრობო ჯგუფის დამოკიდებულება გარემოცვისადმი, ხოლო მეორეს მხრივ საზოგადოებრივი ცხოვრების ამა თუ იმ სფეროში მთავრობის მიერ არჩეული ან უარყოფილი ნებისმიერი კურსი“ თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ რომელიმე განსაზღვრება მეტად ან ნაკლებად სანდოა.

მეორე თავში ნაჩვენებია თუ როგორ ხდება პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღება სხვადასხვა ტექნოლოგიებისა და

მეთოდების გამოყენებით. ხშირია შემთხვევები, როდესაც იდეალური პროექტები ვერ აღწევს წარმატებას, რაც იწვევს ხოლმე უკუკავშირს და მძიმე შედეგს ხელისუფლებისათვის.

სახელმძღვანელოში განხილულია პოლიტიკის ანალიზის პროცესში გამოყენებული პოლიტიკის ანალიზის, მეთოდები და ტექნიკის სხვადასხვა ფორმები. პოლიტიკური კურსის განხორციელების დროს ძალიან მნიშვნელოვანია მისი ეკონომიკური ბერკეტების განხილვაც, პოლიტიკის ანალიზი თავისთავად მოიცავს პოლიტიკურ, ეკონომიკისა და სხვა სოციალურ მეცნიერებათა დისციპლინებს.

გადაწყვეტილებების მიღების დროს მხედველობაში მათემატიკური მოდელირების შედეგებთან ერთად, სხვა მიიღება სხვადასხვა სოციალურ-ფსიქოლოგიური და სამართლებრივი პირობები, როგორიცაა: მენეჯერის ინტუიცია, გამოცდილება და ა.შ.

სახელმწიფოში გადაწყვეტილების მიღება წარმოდგენს საზოგადოებას, პროფესიონალებს, საზოგადოებას, მმართველთა და მართულთა დიალოგის შედეგად შექმნილ დოკუმენტს.

გადაწყვეტილების მიმღებ პირებს მიეკუთვნებიან ადმინისტრაციული სტრუქტურების წარმომადგენლები, პოლიტიკური ელიტა, ექსპერტთა და საზოგადოების სხვადასხვა ორგანოთა ერთობლიობა, რომლებიც მუდმივი ურთიერთობების გზით ქმნიან გადაწყვეტილების პროექტს.

გადაწყვეტილება მმართველობითი პროცესის ყველაზე საპასუხისმგებლო ფუნქციას მიეკუთვნება. ის გულისხმობს, როგორც ალტერნატივების არჩევას, ასევე საზოგადოების ამა თუ იმ ფორმით რეგულირებასაც, რათა წარმართოს საზოგადოება სასურველი მდგომარეობისაკენ.

გადაწყვეტილების მიმღებ პირთა იდენტიფიკაციის პროცესის სიმწვავეს მონაწილე პირთა ინტერესების არათანხვედრასთან ერთად განაპირობებს მათი წმინდა ადამიანური ამბიციები, განწყობა და ა. შ.

ყოველივე ამის გამო სახელმწიფო მმართველობის სფეროში გადაწყვეტილებების მიღება მიმდინარეობს რთული ურთიერთქმედების ვითარებაში.

როგორც ავლნიშნეთ, საჯარო პოლიტიკის მიზანია, დაეხმაროს პოლიტიკოსებს არსებული პრობლემების არსის გარკვევაში, ალტერნატიული ვარიანტების შემუშავებასა და განხილვაში, მათ შეჯერებაში და მიღებული პოლიტიკური კურსის წინასწარ განჭვრეტაში და მის განხორციელებაში.

მესამე თავი მოიცავს საჯარო ადმინისტრირებისა და კვლევის მეთოდების საკითხებს, ასევე პოლიტიკის დაგეგმვას, განხორციელებას და შეფასებას.

პოლიტიკისა და პროგრამების შემუშავება, მათი ამოქმედება და წარმატების ან წარუმატებლობის განსაზღვრა საჯარო და არაკომერციული სფეროს მენეჯერთა საქმიანობის მნიშვნელოვანი და მუდმივი ციკლია.

თანამედროვე ორგანიზაციების საქმიანობის ეფექტიანობის უზრუნველყოფა უმთავრესად დამოკიდებულია მენეჯმენტზე. სტრატეგია წარმოადგენს განსაზღვრული წესების ნაკრებს, რომლებითაც ხელმძღვანელობს ორგანიზაცია მმართველობითი გადაწყვეტილებების მიღებისას. ამასთან ერთად სტრატეგია განიხილება როგორც საერთო კომპლექსური გეგმა, რომელიც განკუთვნილია იმისათვის, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს ორგანიზაციის მისია და მიღწეულ იქნეს ეკონომიკური მიზნები.

სტრატეგიული მენეჯმენტის არსი არის ის, რომ ორგანიზაციაში, ერთი მხრივ, არსებობს ზუსტად ორგანიზებული კომპლექსური სტრატეგიული დაგეგმვა. მეორე მხრივ, მართვის ორგანიზაციული სტრუქტურა „ფორმალური“ სტრატეგიული დაგეგმვის ადეკვატურია და აგებულია ისე, რომ უზრუნველყოს გრძელვადიანი სტრატეგიის დამუშავება ორგანიზაციის მიზნების მისაღწევად და ამ სტრატეგიის

რეალიზაციის მართვის მექანიზმების შექმნა გეგმების სისტემის მეშვეობით.

მართალია, სტრატეგიული მენეჯმენტი კონკურენტულ ბრძოლაში წარმატებული გადარჩენის უმნიშვნელოვანესი პირობაა, მაგრამ ორგანიზაციათა მოქმედებებში მუდმივად შეიმჩნევა ხოლმე არასტრატეგიულობა, რაც ხშირად იწვევს მათ დამარცხებას კონკურენციაში.

ეფექტური მართვისათვის აუცილებელია, რომ კომპანიის ხელმძღვანელობა პერიოდულად შეხვდეს საკუთარი გუნდის წევრებს, ასევე მოუსმინოს ინდივიდუალურადაც. მენეჯმენტი ეს არის შრომითი კოლექტივის სოციალურ-ფსიქოლოგიური მართვა, აქედან გამომდინარე კი ორგანიზაციის ხასიათის გათვალისწინებით უნდა შეიქმნას მენეჯმენტის მოდელი, რომელიც იქნება წარმატებული და მოერგება არსებულ გარემოს. ორგანიზაციები ძალიან დიდ როლს თამაშობენ თითოეული ქვეყნის სოციალურ ყოფაში, აქედან გამომდინარე მათ ეფექტურობას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს თითოეული ქვეყნისათვის.

მეოთხე თავში ყურადღება გამახვილებულია საჯარო პოლიტიკაში არასამთავრობო სექტორის როლზე. ასევე განხილულია საჯარო პოლიტიკის არსი საქართველოში. თუ როგორ ხდება მისი გაგება და განვითარების რა ეტაპზეა არსებულ მომენტში.

მენეჯმენტის ფუნქციები შეიძლება ჩამოვაყალიბოთ შემდეგნაირად:

დაგეგმვა - აქტივობა, რომელიც განსაზღვრავს მდგომარეობას, რომელშიც კომპანია აღმოჩნდება გარკვეული დროის შემდეგ. ის ასევე მოიცავს მიზნებს, შედეგებს და განსაზღვრავს რესურსების საჭიროებასა და საშუალებას.

ორგანიზაცია - გულისხმობს გეგმის შესრულებისათვის საჭირო აქტივობებისა და მეთოდების გამოყენებას, ამოცანების კონკრეტიზაციას კომპანიის განყოფილებაში და რესურსების გადანაწილებას.

ლიდერობა (ხელმძღვანელობა) - გულისხმობს მენეჯერის გავლენის გამოყენებას თანამშრომლებისათვის მოტივაციის გაზრდის მიზნით, რომელიც სჭირდება ყველა თანამშრომელს მიუხედავად მისი თანამდებობისა.

კონტროლი - მნიშვნელოვანი და ძირითადი ფუნქცია, რომლის უკუღვებელყოფამ შეიძლება სერიოზული ზიანი მიაყენოს კომპანიას. გულისხმობს თანამშრომელთა ქცევაზე დაკვირვების განხორციელებას, წარმატებებისა და შეცდომების შეფასებას.

მენეჯმენტი ეს არის პროფესიული საქმიანობის დამოუკიდებელი სახეობა, მენეჯერი დამოუკიდებელია ფირმის საკუთრებისაგან, სადაც იგი მუშაობს. მენეჯმენტი სხვადასხვა სპეციალობის მუშაკებს აერთიანებს, რომლებიც მუშაობენ მისი ხელმძღვანელობით. მენეჯმენტის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს მმართველობითი შრომის შინაარსის გარკვევა, მიზნისა და შედეგის შორის კავშირის დადგენა, ფაქტორებისა და პირობების გამოვლენა, რომლებიც უფრო ეფექტიანს და სასარგებლოს ხდის ადამიანთა ერთობლივ შრომას. მენეჯმენტი ხელს უწყობს როგორც მიმდინარე საკითხების ოპერატიულად და ხარისხიანად მართვას, ასევე მოვლენათა განვითარების პროგნოზირებას და ამის შესაბამისად ორგანიზაციების სტრატეგიისა და პოლიტიკის შემუშავებას.

აღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ მენეჯმენტი, როგორც მართვის მეცნიერება შეიმუშავებს თავის თეორიას, რომელიც მართვის პროცესში ადამიანთა მიზანმიმართული საქმიანობის კანონებს, კანონზომიერებებს, პრინციპებს, მეთოდებს, ფუნქციებსა და ფორმებს ასახავს.

მეტად საჭირო და მნიშვნელოვანი საჯარო პოლიტიკის, როგორც სამეცნიერო დისციპლინის ჩამოყალიბება საქართველოსათვის, როგორც განვითარებადი ქვეყნისათვის. აქედან გამომდინარე წარმოდგენილი სახელმძღვანელო მეტად მნიშვნელოვანი და საჭიროა, როგორც სოციალური მეცნიერებების სტუდენტებისათვის,

ასევე საჯარო მოხელეებისათვის. საქართველოშიც შეინიშნება გარკვეული ძვრები საჯარო მიმართულებით, თუმცა მიუხედავად ამისა, არცერთი ორგანიზაცია, რომელიც შექმნილია ამ დროისათვის არ მიეკუთვნება სამეცნიერო კვლევით ცენტრს, ეს ორგანიზაციები ძირითადად გარკვეული მისიისთვის არიან შექმნილები, ასევე ძალიან დიდი პრობლემებია საჯარო პოლიტიკური კურსის განხორციელების საკითხში, რადგან ხშირ შემთხვევაში მიღებული გადაწყვეტილებები არ არის თანხვედრაში ქვეყანაში არსებულ კანონებთან, რაც ხელს უშლის მათ განხორციელებას.

Summary

Presented work is notably important and step forward in Georgian science due to the fact that this discipline just started developing in the country. The book aims to answer to the basic questions, concepts, theoretical approaches that may appear during the analysis of politics.

The first chapter of the paper covers all terminology definitions, public politics problems, its topicality stages, political process cycles and models.

Analysis of public politics is an independent social discipline, that helps public officials to use their intellectual work in practical activity. The genesis of political analysis and establishment of it as a scientific discipline is a very important issue. Political analysis developed as a response to the problems that were actual in 20 century. States changed their attitude towards the ongoing political processes inside and outside the countries. Therefore, current problems required reconsideration of existing approaches, political directions and changes.

There are many definitions of public politics. According to first one, public politics is a governmental group's relationship with environment. On the other hand, public politics can be government's chosen or denied course in various fields of social life. But we can't say that one definition is more trustful than another.

In the second chapter you will learn how political decisions are made by using different technologies and methods. There are many cases when even perfect projects fail which causes a negative feedback and hard results for government. The book discusses various forms of techniques, methods that are used in the process of political analysis. During the implementation of political course, it is important to consider economical leverage

as political analysis certainly includes political, economical and other social disciplines.

Decision-making process should incorporate not only results of mathematical modeling but also different social-psychological and legal conditions, for example, managerial intuition, experience and etc.

Made decisions in the state are presented as the document which is the result of a dialogue between professionals, society, leaders and managed people.

Therefore, people involved in decision-making are representatives of administrative structures, political elite, experts and various social authorities, who cooperate together to make final project.

The process of decision making is not always easy because of its complex nature; diverse opinions, interests, participant's pure human ambitions, their attitudes, etc.

That's why in the field of state governing, decisions are made in hard interactive situations.

As mentioned above, public politics aims to help politicians to understand the root of the issue, work on and discuss further alternative options, to comply them, to predict the future of adopted political course and implement it.

Third chapter of the book contains questions of public administration and research methods. Moreover, it includes how to evaluate, plan and implement politics.

Developing politics and programs, putting them into operation, predicting whether they could be successful or not, is the important and permanent job of public and non-commercial managers.

Modern organizations' effectivity strongly depends on the management. In this case, strategy which is the sum of specific rules, plays a big role during the decision making by organizations. Strategy also is considered as the complex plan

which helps companies to achieve its mission and economical objectives.

The purpose of the strategical management is to create a specific, formal, strategic plan and organizational structure that would be adequately built so hat it could attain long-term goals of organization and create control mechanisms for the realization of strategy according to the system of the plans.

It is true that strategical management is crucial for organizations in order to survive and stay on the top in this competitive world, but sometimes they forget to relay on it which causes lots of failures in the contest of business games.

In order to lead effectively, one must meet his team members periodically, listen to them individually. Management is managing a collective labor socially and psychologically, thus, depending on the nature of an organization, there should be created a specific management model, which would fit into the environment and be a successful one. Organizations play a significant role in the development of social life in countries, hence their efficiency is very important four every state.

Fourth chapter of the bool focuses on the role of a non-governmental sector in public politics. Also, there is discussion the essence of public politics in Georgia; how it is perceived and at which level of development it is currently.

The functions of the management are as follows:

Planning – the activity which shows conditions in which the company faces after some time. It contains goals, results, and determines the need of resources and the ways to achieve targets.

Organization – includes the usage of activities and methods that are necessary for attaining goals. Moreover, it contains specification of tasks within the company and delegation of the resources.

Leadership – means using the influence of a manager to increase motivation of coworkers, that is so important for any employee no matter of the status.

Control – Very basic and main function, avoidance of which may harm the company. It includes observing the behavior of employees, evaluating their performance; their successes and failures.

Management is an independent professional activity where a manager is independent from the property of the company where he works. Management unites employees from diverse fields, who work together as a team under its guidance. One of the most important direction in management is understanding the content of the management work, investigating connections between the cause and result; identifying factors and conditions that help employees to work efficiently and beneficially as a team.

Management not only helps companies to manage current issues proactively and professionally, but also it predicts the development of the events and works on creating suitable strategies for the organizations. Based on this, it can be assessed that management, as a managing science, is the theory which represents the laws of people' purposeful activities, principles, regulations, methods, forms and functions.

It is very necessary and crucial to develop public politics as a scientific discipline in Georgia, currently developing country. That's why presented book is very important not only for social science students but also for public officials. There are some improvements in this field in Georgia, but despite this, none of the current organizations belong to scientific research centers. They are created only for temporary missions. Also, there are many problems in implementing the course of public politics because made decisions in most cases don't coincide with the state laws which is the barrier for implementation.

გამოყენებულ ტერმინთა ნუსხა

1. ანტაგონიზმი - შეურიგებელი წინააღმდეგობა.
2. დელეგირება - ამოცანებისა და უფლებების გადაცემა შემსრულებლისათვის, რომელიც კისრულობს პასუხისმგებლობას მათი განხორციელებისათვის. იგი გამოიყენება როგორც მართვის დეცენტრალიზაციის საშუალება (მენეჯერების მხრივ უფლებამოსილების დელეგირება ხელქვეითებისათვის).
3. დეტერმინაცია - მოვლენათა ერთი ჯგუფის განსაზღვრა, გაპირობება მოვლენათა სხვა ჯგუფით.
4. ემპირიზმი - (ბერძ. Empiria - გამოცდილება) ფილოსოფიური მიმართულება, რომელიც შემეცნების ერთადერთ წყაროდ თვლის გამოცდილებას, გრძნობად აღქმას, სათანადოდ ვერ აფასებს ან სრულიად უარყოფს თეორიულ განზოგადებათა და ლოგიკური აზროვნების მნიშვნელობას.
5. ემპირიული - ემპირიზმთან დაკავშირებული, ცდისეული.
6. ექსპანსია - იმპერიალისტური სახელმწიფოს ან მონოპოლისტური გაერთიანების გავლენის სფეროს გაფართოება; ახალი ტერიტორიების დაპყრობისაკენ მისწრაფება.
7. ექსპანსიონიზმი - ექსპანსიის მოსურნეობა.
8. იმპლემენტაცია - საერთაშორისო-სამართლებრივი ნორმების სახელმწიფოს მიერ შესრულება, განხორციელება.
9. ინდუსტრიალიზაცია - ქვეყნის სამრეწველო განვითარება; მსხვილი სამანქანო ტექნიკის დანერგვა მის სახალხო მეურნეობაში.
10. ინკრიმენტული ანალიზი - სხვადასხვა ინტერვენციების დამატებითი ხარჯებისა და დამატებითი კლინიკური გამოსავლის ანალიზი.

11. ინსტიტუციონალიზაცია - 1. რაიმე ახალი საზოგადოებრივი ინსტიტუტების დაფუძნება; 2. საზოგადოებრივი ურთიერთობების სამართლებრივად ან ორგანიზაციულად განმტკიცება (დამაგრება).
12. ინტერპრეტაცია - (ლათ. Interpretation) და ინტერპრეტირება - რისამე აზრის ახსნა, განმარტება.
13. კონფიგურაცია - (ლათ. Configuratio) საგანთა განლაგება ერთმანეთის მიმართ.
14. ნაციონალიზაცია - კერძო საკუთრების (მიწის, მსხვილი წარმოების, სახალხო მეურნეობის ცალკეული დარგების) უსასყიდლოდ გადაქცევა სახელმწიფო საკუთრებად.
15. ნორმატივი - (ლათ. Normatio - მოწესრიგება) ეკონომიური ან ტექნიკური მაჩვენებელი ნორმებისა, რომელთა შესაბამისადაც წარმოებს რაიმე მუშაობა.
16. ნორმატიული - რასაც ნორმატივის საშუალებით ადგენენ. რაც რისამე ნორმას (ნორმებს) განსაზღვრავს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. დენჰარტი რობერტ ბ. დენჰარტი ჯენეტ ვ. საჯარო მართვა მოქმედების კურსი, თბ. 2012.
2. მაჭარაშვილი ნ. პოლიტიკის ანალიზი, თბ. 2006.
3. Bardach E. A practical guide for policy analysis: the eightfold path to more effective problem solving, 2012.
4. Dunn William N. Public policy analysis, 2004.
5. Heineman Robert A. Bluhm William T. Peterson Steven A. Kearny Edward N. The world of the policy analyst: rationality, values, and politics. 2002.
6. Weimer Devid L. and Aldan R. Vining, Policy Analysis, Concepts and Practice. 2017.
7. Michael E. Kraft/Scott R. Furlong, Public Policy, Politics, Analysis, and Alternatives. 2015.
8. Randy S. Clemons, Mark K. Mcbeth, Public Policy Praxis, 2008.
9. Gerald J. Miller, Mara S. Sidney, Handbook of Public Analysis. 2006.
10. Lee S. Friedman, The Microeconomics of Public Policy Analyses , 2017.